Paulo Coelho

VERONIKA RYŽTASI MIRTI

VAGA

O Marija, be gimtosios nuodėmės pradėtoji, melskis už mus, kurie šaukiamės Tavo pagalbos. Amen

Paulo Coelho

VERONIKA RYŽTASI MIRTI

Iš portugalų kalbos vertė *Irena Nutaitė*

Vilnius

UDK 869.0(81)-3
Co-38

Paulo Coelho
VERONIKA DECIDE MORRER
Rio Janeiro, Objetiva, 1998

ISBN 978-5-415-01805-5

„Štai aš suteikiau jums galią mindžioti gyvates... kad niekas jums nepakenktų.“

Lk 10, 19

Skiriu S.T. iš L., kuris ėmėsi man padėti, o aš to nežinojau

1997 metų lapkričio 27 dieną Veronika nusprendė, kad atėjo – pagaliau! – metas nusižudyti. Rūpestingai išplovė kambarį, kurį nuomojosi moterų vienuolyne, išjungė šildymą, išsivalė dantis ir atsigulė.

Paėmė nuo naktinio stalelio keturias migdomųjų dėžutes. Užuot susmulkinusi ir ištirpdžiusi tabletes vandenyje, ryžosi jas gerti vieną po kitos, nes tarp ketinimo ir veiksmo – didelis nuotolis ir ji norėjo pasilikti galimybę pusiaukelėje persigalvoti. Tačiau su kiekviena praryta tablete jautėsi vis labiau apsisprendusi: po penkių minučių dėžutės buvo tuščios.

Kadangi tiksliai nežinojo, po kiek laiko praras sąmonę, ant lovos pasidėjo šio mėnesio prancūzų žurnalą *Homme*, neseniai gautą bibliotekoje, kurioje dirbo. Nors ne itin domėjosi informatika, sklaidydama žurnalą rado straipsnį apie kompiu-

terio žaidimą (vadinamąjį CD-Romą), sukurtą brazilų rašytojo Paulo Koeljo, – turėjo progą su juo susipažinti „Didžiosios sąjungos“ viešbučio kavinėje per konferenciją. Jie apsikeitė keliais žodžiais, ir galiausiai ji buvo pakviesta į jo leidėjo rengiamą vakarienę. Bet svečių buvo daug, ir ji su juo negalėjo apie nieką plačiau pakalbėti.

Vis dėlto pažintis su rašytoju leido jai manyti, kad jis yra jos pasaulio dalis ir kad straipsnis apie jo darbą padės prastumti laiką. Taigi laukdama mirties Veronika pradėjo skaityti apie informatiką, dalyką, kuris jos nė kiek nedomino, – taip ji elgėsi visą savo gyvenimą: visada ieškojo, kas lengviausia, arba tenkinosi, kas pasiekiama ranka. Pavyzdžiui, kaip šis žurnalas.

Tačiau jos nuostabai pirmoji teksto eilutė ją pažadino iš įgimto pasyvumo (raminamieji dar nebuvo ištirpę skrandyje, Veronika buvo pasyvi iš prigimties), ir pirmąkart gyvenime frazė, labai madinga tarp jos draugų, jai pasirodė teisinga: „Niekas šiame gyvenime nevyksta atsitiktinai.“

Kodėl ši pirmoji eilutė patraukė jos dėmesį kaip tik tą akimirką, kai ji ėmė laukti mirties? Koks slaptas pranešimas guli prieš jos akis, jei egzistuoja ne sutapimai, o slapti pranešimai?

Norėdamas paaiškinti kompiuterio žaidimą, žurnalistas pradėjo savo straipsnį klausimu: „Kur yra Slovėnija?“

„Niekas nežino, kur yra Slovėnija, – pagalvojo ji. – Ničniekas.“

Tačiau Slovėnija tikrai buvo, ir buvo čia, viduje, buvo ten, lauke, kalnuose, kurie ją supo, ir aikštėje prieš akis: Slovėnija buvo jos kraštas.

Veronika padėjo žurnalą į šalį, dabar jai nebe-rūpėjo piktintis pasauliu, kuris visiškai nežinojo, kad tokie slovėnai gyvena; tautos garbė nebe jos reikalas. Šią valandą reikėjo didžiuotis pačia savimi suvokus, kad gali, kad pagaliau rado drąsos palikti šitą gyvenimą – koks džiaugsmas! Ir palikti taip, kaip visada svajojo: išgėrus tablečių, nes nuo jų nelieka žymių.

Veronika beveik pusę metų ieškojo tablečių. Manydama, kad niekada neįstengs jų gauti, ėmė svarstyti galimybę persipjauti venas. Žinojo, kad kambarys bus pilnas kraujo, kad vienuolės sutriks ir sunerims, bet savižudybė reikalauja pirmiausia galvoti apie save, o paskui apie kitus. Buvo pasi-ruošusi padaryti visa, kas įmanoma, kad jos mirtis

nesukeltų didelės sumaišties, bet persipjauti venas buvo vienintelė galimybė, tad neturėjo iš ko rinktis, – o vienuolės išplaus kambarį ir paskui užmirš šią istoriją, tik joms sunkiau bus tą kambarį vėl išnuomoti. Šiaip ar taip, pačioje XX amžiaus pabaigoje žmonės vis dar tiki vaiduokliais.

Aišku, ji taip pat galėjo iššokti iš kurio nors aukšto Liublianos pastato – jų nebuvo daug, bet ar toks poelgis nesuteiktų per didelio skausmo jos tėvams? Juos ištiks šokas sužinojus, kad duktė negyva, o dar turės atpažinti sužalotą kūną: ne, tai blogesnis sprendimas nei mirtis nuo nukraujavimo, nes paliks neišdildomų žymių dviem žmonėms, kurie jai troško tik gero.

„Su dukters mirtimi jie galiausiai apsipras. Bet suknežusios kaukolės, ko gero, neįmanoma užmiršti."

Nusišauti, iššokti iš pastato, pasikarti, – visa tai nederėjo su jos moteriška prigimtimi. Moterys pasirenka romantiškesnius būdus nusižudyti: persipjauna venas arba išgeria per didelę migdomųjų dozę. Paliktos princesės ir Holivudo aktorės yra davusios įvairių tokio elgesio pavyzdžių.

Veronika žinojo, kad gyvenime svarbu visada sulaukti tinkamos valandos veikti. Ji taip ir padarė: du jos draugai, sureagavę į skundus, kad nebegalin-

ti užmigti, gavo jai po dvi dėžutes stipraus vaisto, kurį vartojo vietinio naktinio kabareto muzikantai. Veronika savaitę laikė tas keturias dėžutes ant savo naktinio stalelio džiaugdamasi artėjančia mirtimi ir atsisveikindama – be jokio sentimentalumo – su tuo, ką vadiname Gyvenimu.

Dabar ji buvo patenkinta, kad įvykdė savo sprendimą iki galo, ir nuobodžiavo nežinodama, ką veikti per tą trumpą likusį laiką.

Vėl ėmė galvoti apie ką tik perskaitytą nesąmonę: kaip straipsnis apie kompiuterį gali prasidėti tokia kvaila fraze: „Kur yra Slovėnija?"

Nerasdama įdomesnio užsiėmimo, nusprendė perskaityti straipsnį iki galo ir sužinojo, kad tas žaidimas sukurtas Slovėnijoje, toje keistoje šalyje, – be jos gyventojų, regis, niekas nė nenutuokia, kur ji yra, – nes ten pigiausias rankų darbas. Prieš keletą mėnesių, pristatydama gaminį, prancūzė gamintoja sukvietė žurnalistus iš viso pasaulio ir surengė šventę Bledo pilyje.

Veronika prisiminė girdėjusi apie tą šventę – tai buvo išskirtinis įvykis mieste ne tik todėl, kad vėl buvo išpuošta pilis norint sukurti CD-Romui kuo panašesnę į viduramžių aplinką, bet ir dėl polemikos,

kuri paskui kilo vietinėje spaudoje: buvo pakviesti vokiečių, prancūzų, anglų, italų, ispanų žurnalistai, bet nė vieno slovėno.

Homme straipsnio autorius, pirmą kartą atvažiavęs į Slovėniją – visos kelionės išlaidos jam tikriausiai buvo apmokėtos – ir nusprendęs leisti laiką meilikaudamas kitiems žurnalistams, kalbėdamas, matyt, įdomius dalykus, dovanai valgydamas ir gerdamas pilyje – ryžosi pradėti straipsnį sąmoju, skirtu pralinksminti savo šalies snobams-intelektualams. Be to, tikriausiai draugams redakcijoje papasakojo išgalvotų istorijų apie vietinius papročius arba primityvų slovėnių apdarą.

Jo reikalas. Veronika miršta, ir jos rūpesčiai turi būti kitokie, pavyzdžiui, ar egzistuoja gyvenimas po mirties arba kelintą valandą bus rastas jos lavonas. Tačiau – ir galbūt kaip tik todėl, dėl šio svarbaus jos pasiryžimo – tas straipsnis ją trikdė.

Ji dirstelėjo pro vienuolyno langą, žvelgiantį į nedidelę Liublianos aikštę. „Jeigu jie nežino, kur yra Slovėnija, vadinasi, Liubliana – mitas“, – pagalvojo. Kaip Atlantida arba Lemūrija, arba dingę žemynai, kurie iškyla žmonių vaizduotėje. Niekas niekur pasaulyje nepradėtų straipsnio klausdamas, kur yra

Everesto kalnas, nors ten ir nebūtų buvęs. Tačiau pačiame Europos viduryje garsaus žurnalo korespondentas nepasigėdijo duoti tokio klausimo, nes žinojo, kad dauguma jo skaitytojų nenutuokia, kur yra Slovėnija. Juo labiau Liubliana, jos sostinė.

Tada Veronika rado būdą, kaip prastumti laiką. Prabėgo dešimt minučių, o ji nepajuto jokių savo organizmo pokyčių. Paskutinis jos gyvenimo veiksmas būtų parašyti laišką į tą žurnalą, paaiškinti, kad Slovėnija – viena iš penkių respublikų, atsiradusių padalijus buvusią Jugoslaviją.

Paliktų tai kaip atsisveikinimo laišką. Beje, nieko neaiškintų apie tikrąsias savižudybės priežastis.

Radę jos kūną, žmonės pamanytų ją nusižudžius dėl to, kad žurnalistas nežinojo, kur yra jos šalis. Nusijuokė pagalvojusi apie polemiką laikraščiuose, kai vieni gins, o kiti smerks savižudybę dėl tautos garbės. Susijaudino pamačiusi, kaip greitai pasikeitė jos nuomonė – prieš valandėlę jai atrodė kaip tik priešingai: kad pasaulis ir jo geografijos problemos nebeturi su ja nieko bendro.

Parašė laišką. Šią geros nuotaikos valandėlę vos nepersigalvojo dėl būtinybės mirti, bet jau buvo išgėrusi tabletes, per vėlu grįžti atgal.

Šiaip ar taip, ir anksčiau buvo išgyvenusi geros nuotaikos valandėlių kaip ši ir žudėsi ne todėl, kad buvo liūdna, kupina kartėlio moteris, nuolatos prislėgta depresijos. Dažnai vakarais linksma vaikštinėdavo Liublianos gatvėmis arba žiūrėdavo – pro savo kambario vienuolyne langą, – kaip sninga nedidukėje aikštėje, kur stovi poeto statula. Kartą beveik mėnesį lakiojo padebesiais, nes vienas nepažįstamas vyriškis šios aikštės viduryje padovanojo gėlę.

Tikėjo esanti visiškai normalus žmogus. Sprendimą nusižudyti lėmė dvi labai paprastos priežastys, ir Veronika buvo tikra, kad jeigu ji paliktų paaiškinamąjį laiškelį, daugelis žmonių jai pritartų.

Pirma priežastis: visas jos gyvenimas slinko tolygiai, tad – praėjus jaunystei – prasidėtų nuosmukis, senatvė įspaustų neišdildomas žymes, imtų kamuoti ligos, neliktų draugų. Galiausiai, jei gyventų toliau, nieko nelaimėtų; priešingai, labai padidėtų galimybė kentėti.

Antra priežastis labiau filosofinė: Veronika skaitė laikraščius, žiūrėjo televizorių ir žinojo, kas vyksta pasaulyje. Viskas ėjosi ne taip, kaip reikia, bet ji negalėjo pakeisti šios padėties – ir tai kėlė pojūtį, kad ji visiškai niekam nereikalinga.

Tačiau netrukus ji išgyvens paskutinį savo gyvenimo potyrį, ir jis žadėjo būti labai nepanašus į kitus: mirtį. Parašiusi laišką žurnalui, atidėjo tą reikalą į šalį ir sutelkė dėmesį į svarbesnius ir tinkamesnius šiai gyvenimo – ar mirties – valandai dalykus.

Pamėgino įsivaizduoti, kaip mirs, bet nieko neišėjo.

Šiaip ar taip, nevertėjo dėl šito jaudintis, juk po keleto minučių sužinos.

Po kiek minučių?

Nenutuokė. Bet džiaugėsi, kad netrukus sužinos atsakymą į visiems rūpimą klausimą: ar Dievas yra?

Priešingai nei daugelis žmonių, ji nuodugniai neperkratė savo gyvenimo. Buvusio komunistinio režimo metais mokyklose mokytojai teigė, kad gyvenimas baigiasi mirtimi, ir ji galiausiai priprato prie tos minties. Kita vertus, jos tėvų ir senelių kartos žmonės dar ėjo į bažnyčią, meldėsi, lankė stebuklingas vietas ir buvo visiškai tikri, kad Dievas kreipia dėmesį į tai, ką jie sako.

Dvidešimt ketverių metų, išgyvenusi visa, kas jai buvo leista išgyventi – įsidėmėkit, kad tai buvo nemažai! – Veronika beveik neabejojo, jog viskas baigiasi mirtimi. Todėl pasirinko savižudybę: pagaliau laisvė. Amžina užmarštis.

Bet širdies gilumoje tebeglūdėjo abejonė: o jeigu yra Dievas? Tūkstančių tūkstančiais civilizacijos metų savižudybė buvo tabu, visų religijos priesakų paniekinimas: žmogus kovoja, kad liktų gyvas, o ne kad pasiduotų. Žmonių giminė neturi išnykti. Visuomenei reikalinga darbo jėga. Sutuoktiniams reikia kokio nors pagrindo, kad liktų drauge net tada, kai meilė išblėsta, o kraštui reikia kareivių, politikų ir menininkų.

„Jei Dievas yra, nors tuo aš tikrai netikiu, Jis supranta, kad žmonių suvokimas ribotas. Tai Jis sukūrė tą maišatį, kur viešpatauja skurdas, neteisybė, godumas, vienatvė. Jo ketinimai, be abejo, buvo geriausi, bet rezultatai niekiniai; jei Dievas yra, Jis turi būti gailestingas kūriniams, panorusiems išeiti anksčiau iš šios žemės, ir net gali mūsų atsiprašyti už tai, kad buvome čia atsiųsti.“

Po paraliais tabu ir prietarus! Jos tikinti motina sakydavo: „Dievas žino praeitį, dabartį ir ateitį.“ Vadinasi, pašaukdamas ją į šį pasaulį, Jis aiškiai žinojo, kad vieną dieną ji nusižudys, todėl jos poelgis Jo tikriausiai nešokiruos.

Veronika netrukus pajuto lengvą pykinimą, ir tas pojūtis greitai stiprėjo.

Po kelių minučių jau nebeįstengė sutelkti dėmesio į aikštę, matomą pro jos langą. Žinojo, kad dabar žiema, kokia ketvirta valanda vakaro ir jau leidžiasi saulė. Žinojo, kad kiti žmonės gyvens toliau; šią akimirką, eidamas pro jos langą, į ją pažvelgė kažkoks vaikinas, bet jam nė nedingtelėjo į galvą, kad ji tuojau mirs. Prie žymaus slovėnų poeto, kuris taip giliai atskleidė savo liaudies sielą, Franko Prešereno statulos grojo boliviečių muzikantų grupė (kur yra Bolivija? Kodėl žurnalų straipsniuose nekeliamas šis klausimas?).

Ar ji spės iki galo išklausyti sklindančią iš aikštės muziką? Tai būtų gražus šio gyvenimo prisiminimas: pavakarė, melodija, perteikianti kito pasaulio krašto svajones, šiltas jaukus kambarys, gražutis gyvybingas jaunuolis, kuris ryžosi sustoti ir dabar įdėmiai žiūrėjo į ją. Kadangi jau ėmė justi vaistų poveikį, ji suvokė, kad tai paskutinis žmogus, kurį mato.

Jis nusišypsojo. Ji atsakė į jo šypseną – neturėjo ko prarasti. Jis davė jai ženklą; ji nusprendė apsimesti žiūrinti į kažką kitą, nes galiausiai jis leido sau per toli nueiti. Jaunuolis sumišęs nužingsniavo savo keliais, ir jam iš atminties amžinai išsitrynė šis veidas lange.

Tačiau Veronikai paglostė širdį, kad dar sykį buvo geidžiama. Ji žudėsi ne todėl, kad trūko mei-

lės. Ne todėl, kad jos šeima nerodė jai švelnumo, ne dėl finansinių problemų ar nepagydomos ligos.

Veronika nusprendė mirti šį gražų vakarą, grojant boliviečių muzikantams Liublianos aikštėje, einant pro jos langą tam vaikinui, ir buvo patenkinta tuo, ką matė akys ir ką girdėjo ausys. O dar labiau buvo patenkinta, kad tuos pačius dalykus matys ne trisdešimt, keturiasdešimt ar penkiasdešimt metų – jie prarastų visą savo originalumą ir virstų tragedija gyvenime, kur viskas kartojasi ir kur rytojus visada panašus į vakarykštę dieną.

Dabar jai pradėjo sukti skrandį ir pasidarė labai negera. „Juokinga, maniau, kad išgėrusi per didelę raminamųjų dozę tuojau užmigsiu." Bet nuo vaistų vien keistai zvimbė ausyse ir pykino.

„Jei vemsiu, nenumirsiu."

Nusprendė nepaisyti pilvo skausmų, stengdamasi sutelkti dėmesį į greitai temstančią naktį, į boliviečius, į krautuvininkus, kurie pradėjo uždarinėti savo parduotuves ir eiti namo. Triukšmas ausyse vis stiprėjo, ir – pirmą kartą, kai išgėrė tabletes – Veronika pajuto baimę, siaubingą nežinomybės baimę.

Bet trumpą valandėlę. Paskui prarado sąmonę.

Kai atmerkė akis, Veronika nepagalvojo: „Tai tikriausiai dangus." Danguje niekada apšvietimui nenaudojama fluorescencinė lempa, ir skausmas, nudiegęs tą pat akimirką, buvo būdingas žemei. Ak, tas žemiškasis skausmas! – jis savotiškas, jo neįmanoma su niekuo supainioti.

Ji pamėgino krustelėti, ir skausmas nusmelkė smarkiau. Pasirodė daugybė švytinčių taškelių, tačiau Veronika tebesuvokė, kad šie taškeliai ne rojaus žvaigždės, o stipraus skausmo pasekmė.

– Atgavai sąmonę, – išgirdo moters balsą. – Dabar tu abiem kojom pragare, pasinaudok tuo.

Ne, negali būti, tas balsas sakė netiesą. Ji ne pragare – nes jai buvo labai šalta ir burnoje bei nosyje pajuto plastikinius vamzdelius. Vienas iš vamzdelių, – tas, kuris buvo įkištas į gerklę – ją dusino.

Bandė pasijudinti norėdama jį ištraukti, bet rankos buvo pririštos.

– Juokauju, tai ne pragaras, – toliau kalbėjo balsas. – Blogiau nei pragaras, beje, aš ten niekada nebuvau. Tai Viletė.

Nors ją smelkė skausmas ir ji duso, Veronika vienu mirksniu suprato, kas įvyko. Ji mėgino nusižudyti, bet kažkas laiku užėjo ir išgelbėjo. Gal kokia vienuolė, kokia draugė nusprendusi iš netyčių aplankyti, gal kas nors prisiminęs atnešė daiktą, kai ji jau buvo užmiršusi, kad jo prašė. Taigi Veronika liko gyva ir atsidūrė Viletėje.

Viletė – garsus ir baisus beprotnamis, veikiantis nuo 1991-ųjų – šalies nepriklausomybės paskelbimo metų. Tuo laiku manyta, kad buvusios Jugoslavijos tautos atsiskirs taikiai (galiausiai Slovėnija kariavo tik vienuolika dienų), ir grupė europiečių verslininkų gavo leidimą apleistose kareivinėse įkurti ligoninę sergantiesiems proto ligomis, nes išlaikyti tas kareivines buvo labai brangu.

Tačiau pamažu įsižiebė karai – pirmiausia Kroatijoje, paskui Bosnijoje. Verslininkai susirūpino: investiciją finansavo kapitalistai, išsibarstę įvairiose pasaulio dalyse, nežinota net jų pavardžių, todėl buvo neįmanoma susėsti su jais akis į akį, prašyti, kad atleistų ir turėtų kantrybės. Problema buvo

išspręsta pritaikius psichiatrijos ligoninei nerekomenduotinas priemones, ir jauna ką tik komunizmo atsikračiusi šalis ėmė žiūrėti į Viletę kaip į viso, kas kapitalizme blogiausia, simbolį: kad gautum vietą, ganėjo sumokėti.

Daugelis žmonių, kai norėdavo, kilus ginčams dėl palikimo (ar netinkamo elgesio) atsikratyti kokio nors šeimos nario, išleidę nemažai pinigų įsigydavo medicinos pažymą ir galėdavo uždaryti vaiką ar giminaitį, dėl kurio turėjo problemų. Arba, kad pabėgtų nuo kreditorių ar pateisintų tam tikrus poelgius, baustinus ilgu įkalinimu, praleisdavo kiek laiko beprotnamyje ir išeidavo laisvi nuo skolų ar teismo persekiojimo.

Viletė – vieta, iš kurios niekas niekada nebuvo pabėgęs. Joje tikri pamišėliai – atsiųsti teisingumo ar kitų ligoninių – maišėsi su tais, kurie buvo pripažinti pamišusiais ar tokiais dėjosi. Todėl čia viešpatavo tikra maišalienė, ir spauda nuolatos publikavo istorijas apie blogą priežiūrą ir piktnaudžiavimus, nors niekada negavo leidimo įeiti ir pamatyti, kas ten dedasi. Vyriausybė tyrė skundus, bet nerado įrodymų, akcininkai grasino paskleisti žinią, kad

užsienio investuotojams čia buvo sunku investuoti, ir įstaiga laikėsi, vis labiau stiprėdama.

– Prieš kelis mėnesius nusižudė mano teta, – toliau kalbėjo moters balsas. – Ji beveik aštuonerius metus nenorėjo išeiti iš savo kambario, tik valgė, tuko, rūkė, gėrė raminamuosius ir didžiąją laiko dalį praleisdavo miegodama. Turėjo dvi dukteris ir vyrą, kuris ją mylėjo.

Veronika mėgino pasukti galvą į balso pusę, bet nepavyko.

– Tik vieną kartą mačiau, kad ji sureagavo: kai vyras įsitaisė meilužę. Tada sukėlė skandalą, neteko kelių kilogramų, sudaužė taureles ir – ištisas savaites – kaimynams nedavė miegoti savo riksmais. Kad ir kaip absurdiška tai atrodo, manau, jog šis laikotarpis buvo laimingiausias jos gyvenime: ji dėl kažko kovojo, jautėsi gyva ir gebanti reaguoti į mestą iššūkį.

„Kas man rūpi? – galvojo Veronika negalėdama nieko pasakyti. – Aš nesu jos teta ir neturiu vyro.“

– Vyras galiausiai paliko meilužę, – kalbėjo toliau moteris. – Mano teta pamažu grįžo prie savo įprasto pasyvumo. Vieną dieną man paskambino,

kad esanti pasirengusi keisti gyvenimą: metė rūkyti. Tą pačią savaitę, padauginusi raminamųjų, kad kompensuotų tabako trūkumą, visiems pranešė, jog ketinanti nusižudyti.

Niekas nepatikėjo. Vieną rytą ji paliko man žinutę atsakiklyje – atsisveikino ir nusinuodijo dujomis. Daug kartų perklausiau tą žinutę: niekada nebuvau girdėjusi tokio jos balso – kalbėjo ramiai, susitaikiusi su likimu. Sakė nesanti nei laiminga, nei nelaiminga ir dėl to nebegalinti ilgiau tverti.

Veronika pajuto užuojautą pasakojančiai šią istoriją moteriai, kuri, rodės, bandė suprasti tetos mirtį. Kaip šiame pasaulyje, kur visi stengiasi žūtbūt išlikti, teisti tuos, kurie nusprendžia mirti?

Niekas negali teisti. Kiekvienas žino savo kančios dydį, žino, ar jo gyvenimas visiškai beprasmis. Veronika norėjo tai paaiškinti, bet vamzdelis burnoje vos neuždusino, ir moteris ėmėsi jai padėti.

Veronika matė, kaip ji pasilenkė prie jos kūno, pririšto, prikaišioto vamzdelių, apsaugoto prieš jos valią nuo savanoriško sunaikinimo. Pradėjo muistyti galvą į vieną ir kitą šoną, akimis maldaudama ištraukti vamzdelį ir leisti jai ramiai numirti.

– Jūs nervinga, – tarė moteris. – Nežinau, ar gailitės, ar vėl norite mirti, – tai manęs nedomi-

na. Man rūpi tik atlikti savo darbą: jei pacientas atrodo neramus, taisyklės reikalauja suleisti jam raminamųjų.

Veronika nustojo blaškytis, bet seselė jau įsmeigė adatą į ranką. Netrukus ji vėl atsidūrė keistame be sapnų pasaulyje, kur prisiminė tik viena – ką tik matytos moters veidą: žalias akis, kaštoninius plaukus ir visiškai atsają išraišką žmogaus, kuris daro, ką privalo daryti, niekada neklausdamas, kodėl taisyklės reikalauja to ar ano.

Paulas Koeljas sužinojo Veronikos istoriją po trijų mėnesių, pietaudamas alžyriečių restorane Paryžiuje su drauge slovėne, taip pat vardu Veronika, gydytojo, atsakingo už Viletę, dukterimi.

Vėliau, kai nusprendė šia tema parašyti knygą, ketino, kad nesusipainiotų skaitytojas, pakeisti savo draugės Veronikos vardą, pavadinti ją Blaska ar Edvina, ar Marieta, ar kokiu kitu slovėnišku vardu, bet galiausiai ryžosi palikti tikruosius vardus. Kalbėdamas apie savo draugę Veroniką, vadins ją Veronika, drauge, o kitos Veronikos visai nebūtina apibūdinti, nes ji bus pagrindinė knygos veikėja ir žmonėms pabostų vis skaityti „Veronika, pamišėlė" arba „Veronika, kuri mėgino nusižudyti." Šiaip ar taip, ir jis, ir Veronika, jo draugė, įsiterpė tik į šį trumpą istorijos skirsnį.

Veronika, draugė, baisėjosi tuo, ką padarė jos tėvas, juo labiau kad jis buvo gerbtinas įstaigos vadovas ir rašė disertaciją, kurią turėjo vertinti akademikų kolektyvas.

– Ar žinote, iš kur kilęs žodis *prieglauda*[1]? – paklausė ji. – Iš viduramžių teisės ieškoti prieglobsčio bažnyčiose, šventose vietose. Teisė į prieglaudą – tai dalykas, kurį supranta kiekvienas civilizuotas žmogus! Tad kaip mano tėvas, *prieglaudos* vadovas, gali su kažkuo šitaip elgtis?

Paulas Koeljas panoro smulkiai sužinoti viską, kas įvyko, – turėjo puikią priežastį domėtis Veronikos istorija.

O ta priežastis tokia: jis pats buvo uždarytas į vieną *prieglaudą*, arba psichiatrijos ligoninę, kaip dažniau vadinamos šios gydymo įstaigos. Ir ne vieną, bet tris kartus: 1965, 1966 ir 1967 metais. Vieta – privatūs Dr. Eiraso poilsio namai Rio de Žaneire.

Kodėl buvo uždarytas, dar ir šiandien jam pačiam neaišku; gal tėvus išmušė iš vėžių keista jo elgsena: čia jis buvo drovus, čia ekstravertiškas, arba gal jo noras tapti „menininku“ – visiems šeimos nariams atrodė, kad tai tiesus kelias, vedantis už visuomenės ribų, į mirtį skurde.

Kai galvodavo apie tą įvykį – ir, beje, reikia pasakyti, galvodavo retai, – tikruoju bepročiu jis laikydavo gydytoją, kuris be jokios konkrečios

[1] *Beprotnamis* portugalų k. – *pamišėlių prieglauda. (Vert. past.)*

diagnozės sutiko jį paguldyti į ligoninę (taip būna kiekvienoje šeimoje: kaltę linkstama suversti svetimiems ir kategoriškai teigiama, kad tėvai, ryždamiesi tokiam drastiškam sprendimui, nesuprato, ką daro).

Paulas juokėsi išgirdęs, kad Veronika parašė keistą laišką spaudai, gailestaudama, kad vienas žymus prancūzų žurnalas net nežino, kur yra Slovėnija.

– Niekas dėl šito nesižudo.

– Todėl laiškas ir nedavė jokio rezultato, – sutrikusi atsakė Veronika, draugė. – Dar vakar, kai registravausi viešbutyje, jie pamanė, kad Slovėnija – Vokietijos miestas.

„Labai įprasta istorija, – pagalvojo jis, – juk daugelis žmonių Argentinos miestą Buenos Aires laiko Brazilijos sostine."

Tačiau Paulą Koelją ir Veroniką siejo ne tik tai, kad jis gyveno šalyje, kurios sostine buvo laikomas kaimyninės šalies miestas (užsieniečiai jam entuziastingai girdavo tos tariamos sostinės grožį), bet ir tai, apie ką jau čia rašyta, tačiau ne pro šalį vėl prisiminti: jis buvo uždarytas psichikos ligonių sanatorijoje, „iš kurios niekada neturėjo išeiti", kaip sykį pareiškė pirmoji jo žmona.

Bet išėjo. Ir kai paskutinį kartą paliko privačius Dr. Eiraso poilsio namus, nusprendęs niekada čia nebegrįžti, padarė du įžadus: a) davė žodį šia tema parašyti; b) viešai prabilti apie tą reikalą tik po tėvų mirties. Nenorėjo jų skaudinti, nes jie daug metų save kaltino dėl to, ką buvo padarę.

Motina mirė 1993-iaisiais. O tėvas, kuriam 1997-aisiais sukako aštuoniasdešimt ketveri, nors – niekada nerūkęs – sirgo plaučių emfizema, nors maitinosi šaldytu maistu: negalėjo nusisamdyti pakančios jo manijoms tarnaitės, tebebuvo gyvas, kuo sveikiausio proto ir puikiai jautėsi.

Taigi Paulas Koeljas, išgirdęs Veronikos istoriją, sumojo, kaip imtis šios temos nesulaužius įžado. Niekada nemėgino nusižudyti, bet gerai pažinojo psichiatrijos ligoninės pasaulį – gydymą, medikus ir pacientų santykius, paguodą ir liūdesį, kad esi tokioje vietoje kaip ši.

Todėl leiskime Paului Koeljui ir Veronikai – draugei – palikti šią knygą ir toliau tęskime pasakojimą.

Veronika nesusigaudė, kiek laiko miegojo. Prisiminė, jog kažkuriuo metu buvo nubudusi dar su gyvybę palaikančiais aparatais burnoje ir nosyje ir girdėjo balsą, kuris klausė:

– Ar nori, kad tave pamasturbuočiau?

Bet dabar, plačiai atmerktomis akimis apžiūrinėdama kambarį aplink save, nežinojo, ar tai buvo tikrovė ar haliucinacija. Be šito, neprisiminė nieko, visiškai nieko.

Vamzdeliai buvo išimti. Bet visame kūne tebesmygsojo adatos, tebebuvo elektrodai prie galvos ir širdies plote, o rankos pririštos. Gulėjo nuoga, pridengta tik paklode. Jai buvo šalta, tačiau nusprendė nieko neprašyti. Mažą erdvę, atitvertą žaliomis užuolaidomis, užėmė intensyvaus gydymo aparatūra, jos lova ir balta kėdė, ant kurios sėdėjo slaugė ir įsigilinusi skaitė knygą.

Šį sykį tai buvo moteris tamsiomis akimis ir kaštoniniais plaukais. Vis dėlto Veronika suabejojo, ar ji ne tas pats asmuo, su kuriuo kalbėjo prieš kelias valandas – dienas?

– Ar negalite atrišti man rankų?

Slaugė pakėlė akis, sausai pasakė „ne“ ir vėl ėmė skaityti.

„Aš gyva, – pagalvojo Veronika. – Viskas prasidės iš naujo. Turiu čia likti kurį laiką, kol konstatuos, kad esu visiškai normali. Tada išrašys iš ligoninės, ir aš vėl pamatysiu Liublianos gatves, apskritą savo aikštę, tiltus, praeivius, einančius į darbą ar grįžtančius iš jo.

Kadangi žmonės visada stengiasi padėti kitiems – tik todėl, kad pasijustų geresni negu iš tiesų yra, – atgausiu darbą bibliotekoje. Ilgainiui vėl pradėsiu lankytis tuose pačiuose baruose ir naktinėse užeigose, kalbėsiu su draugais apie pasaulio problemas ir neteisybes, eisiu į kiną, vaikštinėsiu paežere.

Pasirinkau tabletes, tad nesu subjaurota: likau tokia pat jauna, daili, inteligentiška, ir man nebus sunku – kaip niekada nebuvo – susirasti gerbėją. Mylėsiuos su juo jo namuose ar miške, patirsiu tam tikrą malonumą, bet tuoj po to vėl sugrįš tuštumos pojūtis. Nebeturėdami ko vienas kitam pasakyti, abudu suvoksime, jog metas kokia nors dingstimi pasiteisinti – „jau vėlu“ arba „rytoj turiu anksti keltis“, ir kuo greičiau išsiskirsime stengdamiesi nežiūrėti vienas kitam į akis.

Grįšiu į savo kambarį, nuomojamą vienuolyne. Mėginsiu skaityti knygą, įsijungsiu televizorių, žiūrėsiu tas pačias laidas kaip visada, užsuksiu žadintuvą, kad pabusčiau tiksliai tokią pat valandą kaip vakar, mechaniškai kartosiu, kad nepamirščiau, kas man liepta padaryti bibliotekoje. Valgysiu suvožtinį sodelyje priešais teatrą sėdėdama ant to paties suolo kaip anksčiau su žmonėmis, kurie taip pat pasirenka tuos pačius suolus suvalgyti priešpiečiams, taip pat žiūri tuščiu žvilgsniu, bet dedasi susirūpinę be galo svarbiais dalykais.

Paskui grįšiu į darbą, pasiklausysiu kalbų, kaip anas išėjo su ta, kaip tas kankinasi dėl anos, kaip tokia ir tokia verkia dėl savo vyro – ir pasijusiu privilegijuota, nes esu daili, turiu darbą, susirandu kokį tik noriu gerbėją. Pavakare nueisiu į barą, ir vėl viskas prasidės iš naujo.

Mano motina – tikriausiai be galo susirūpinusi dėl mano bandymo nusižudyti – atsitokės iš baimės ir vėl ims klausinėti, ką aš ketinu veikti gyvenime, kodėl nesu panaši į kitas, nes pagaliau reikalai ne tokie sudėtingi, kaip aš manau. „Pažiūrėk kad ir į mane, aš jau daug metų ištekėjusi už tavo tėvo ir stengiausi tau duoti geriausią išsilavinimą ir geriausią pavyzdį."

Vieną dieną man nusibos klausytis tų pačių kalbų, ir kad padaryčiau jai malonumą, ištekėsiu už vyro ir pasižadėsiu jį mylėti. Mudu galiausiai išmoksime drauge svajoti apie mūsų ateitį, namą kaime, mūsų vaikus ir mūsų vaikų ateitį. Pirmaisiais metais daug mylėsimės, antraisiais mažiau, nuo trečiųjų apie seksą pagalvosime galbūt tik kartą per dvi savaites, o tą mintį paversime veiksmu kartą per mėnesį. Blogiausia, kad mes beveik nebekalbėsime vienas su kitu. Prisiversiu susitaikyti su padėtimi, spėliosiu, kur čia mano klaida, – nes nebeįstengiu jo sudominti, jis nebekreipia į mane dėmesio ir tik kalba apie draugus, tarsi jie būtų tikrasis jo pasaulis.

Kai mūsų santuoka tekybos ant plauko, aš pastosiu. Gims vaikas, ir kurį laiką jausimės artimesni vienas kitam, o paskui vėl viskas bus kaip anksčiau.

Tada imsiu storėti kaip ta slaugės, budėjusios vakar – ar užvakar, gerai neprisimenu – teta. Pradėsiu laikytis dietos, kas dieną, kas savaitę tolydžio nesėkmingai galynėdamasi su svoriu, kuris vis augs, nors ir kaip kontroliuojamas. Tuo metu gersiu tuos stebuklingus vaistus, kad neapniktų depresija, ir labai trumpomis meilės naktimis dar turėsiu vaikų. Visiems kalbėsiu, kad vaikai – mano

gyvenimo pagrindas, bet iš teisybės mano gyvenimas bus vaikų gyvenimo pagrindas.

Žmonės į mus visada žiūrės kaip į laimingą porą, ir niekas nežinos, kad po ta laimės regimybe slypi vienatvė, kartėlis, atsižadėjimas.

O paskui vieną gražią dieną, kai mano vyras įsitaisys pirmąją meilužę, aš galbūt sukelsiu skandalą kaip ta slaugės teta arba gal vėl pagalvosiu apie savižudybę. Bet jau būsiu sena ir baili, su dviem ar trimis vaikais, kuriems reikės mano pagalbos – turėsiu juos išauginti ir pastatyti ant kojų, ir tik tada galėsiu viską palikti. Nenusižudysiu: sukelsiu skandalą, pagrasinsiu išeiti su vaikais. Jis, kaip visi vyrai, nusileis, pasakys, jog mane myli ir jog tai daugiau nepasikartos. Niekada jam nedingtelės į galvą, kad net jeigu ryžčiausi išeiti, negalėčiau nieko pasirinkti, tik grįžti į tėvų namus ir ten visą likusį gyvenimą kasdien klausytis motinos gailavimų, kad praradau vienintelę progą būti laiminga, kad jis buvo puikus vyras, tegu ir su menkutėmis ydomis, kad mano vaikai dėl skyrybų labai kentės.

Prabėgus porai trejetui metų, jo gyvenime atsiras kita moteris. Sužinosiu apie tai – pamatysiu ją arba kas nors papasakos, – bet šį kartą dėsiuos nieko nežinanti. Būsiu išeikvojusi visą savo energiją kovodama su ankstesniąja meiluže, nieko nepasiekusi,

tad geriau priimti gyvenimą, koks jis yra iš tikrųjų, o ne kokį įsivaizduoju. Mano mama teisi.

Jis ir toliau su manim elgsis maloniai, aš ir toliau dirbsiu bibliotekoje, valgysiu suvožtinius teatro aikštėje, skaitysiu knygas, vis neįstengdama perskaityti iki galo, žiūrėsiu televizijos programas, tas pačias po dešimties, dvidešimties, penkiasdešimties metų.

Tik valgydama suvožtinius jausiuosi kalta, nes storėsiu; ir nebevaikščiosiu į barus, nes turėsiu vyrą, kuris lauks manęs namuose, kad pasirūpinčiau vaikais.

Nuo tada man reikės laukti, kol paaugs mažyliai, visą laiką galvojant, bet nedrįstant nusižudyti. Vieną gražią dieną galiausiai nuspręsiu, kad toks jau yra gyvenimas, niekur nenušoksi, nieko nepakeisi. Ir prisitaikysiu.

Veronika baigia vidinį monologą ir sau pačiai pasižada: gyva iš Viletės neišeis. Geriau viskam padaryti galą dabar, kol dar turi drąsos ir sveikatos mirti.

Užmigo, bet vis pabusdavo, ir kiekvieną sykį pabudusi aplink save matė vis mažiau aparatų, kūnas

darėsi vis šiltesnis, o slaugių veidai rodėsi vis kiti – tačiau šalia jos vis kas nors būdavo. Pro žalias užuolaidas sklido kažkieno rauda, skausmingos aimanos arba ramių, profesionalių balsų murmesys. Retkarčiais kažkur toli sudūgzdavo aparatas ir ji išgirsdavo koridoriuje skubius žingsnius. Tomis valandėlėmis balsai, praradę ramų, profesionalų toną, suskambėdavo įtemptai, duodami skubius nurodymus.

Vieną tokią sąmonės prašviesėjimo akimirką slaugė Veronikos paklausė:

– Nenorite sužinoti apie savo būklę?

– Aš žinau, kokia ji, – atsakė Veronika. – Ir ne iš to, ką jūs matote, žiūrėdama į mano kūną, o iš to, kas vyksta mano sieloje.

Slaugė mėgino dar truputį pasikalbėti, bet Veronika apsimetė mieganti.

Kai ji pirmą kartą iš tikrųjų atmerkė akis, pamatė, jog guli kitoje vietoje, – lyg ir didelėje palatoje. Rankoje tebesmygsojo lašelinės adata, bet visos kitos adatos ir laidai buvo dingę.

Prie jos lovos stovėjo aukštas gydytojas, kurio juodai dažyti ūsai ir plaukai buvo kontrastas tradiciškai baltam chalatui. Šalia jo jaunas stažuotojas laikė rankose lentelę ir užrašinėjo.

– Kiek jau laiko aš čia? – paklausė Veronika, jausdama, kad jai šiek tiek sunku kalbėti, ir neįstengdama teisingai ištarti žodžių.

– Dvi savaitės šioje palatoje, o prieš tai penkios dienos intensyvios terapijos skyriuje, – atsakė vyresnysis. – Ir dėkok Dievui, kad dar esi gyva.

Jaunesnysis atrodė nustebęs, tarsi paskutinis sakinys nebūtų atitikęs tikrovės. Veronika iškart pamatė jo reakciją ir instinktyviai sukluso: nejau ji čia taip ilgai? Ar jai dar gresia pavojus? Pradėjo įdėmiai sekti kiekvieną tųdviejų žmonių judesį, kiekvieną krustelėjimą; žinojo, kad bergždžia jų

klausinėti, jie niekada nepasakytų teisybės, bet, pasitelkusi nuovoką, galėtų suprasti, kas vyksta.

– Pasakyk pavardę, adresą, civilinę būklę ir gimimo datą, – toliau kalbėjo vyresnysis.

Veronika žinojo savo pavardę, civilinę būklę ir gimimo datą, bet pajuto, kad jos atmintyje yra spragų: neįstengė tiksliai prisiminti adreso.

Gydytojas nukreipė į jos akis lempą ir tylėdamas ilgai jas tyrinėjo. Jaunesnysis padarė tą patį. Juodu susižvalgė, bet iš jų žvilgsnių visiškai nieko negalėjai suprasti.

– Naktinei slaugei sakėte, jog mes nesugebame įžvelgti, kas slypi jūsų sieloje? – paklausė jaunesnysis.

Veronika šito neprisiminė. Sunkiai suvokė, kas buvo ir ką ji čia veikė.

– Jums miegą iš teisybės sukėlė raminamieji, todėl galbūt šiek tiek sutriko atmintis. Prašom pasistengti atsakyti į visus mūsų klausimus.

Ir gydytojai pradėjo kvailą apklausą: norėjo sužinoti, kokie žymiausi laikraščiai Liublianoje, kokio poeto statula stovi didžiojoje aikštėje (ak, šito ji niekada neužmirštų, Prešereno paveikslas įrėžtas kiekvieno slovėno širdyje), kokios spalvos yra jos motinos plaukai; kuo pavarde jos bendradarbiai, kokios knygos labiausiai skaitomos bibliotekoje.

Iš pradžių Veronika ketino neatsakinėti, nes jos atmintis dar nebuvo šviesi. Bet apklausai įsibėgėjant jai ėmė atsigaminti, ką buvo užmiršusi. Vieną akimirką prisiminė, kad ji dabar beprotnamyje ir kad pamišėliams neprivalu būti nuosekliems; bet savo pačios naudai ir norėdama išlaikyti prie savęs gydytojus, kad galėtų iš jų ką nors daugiau sužinoti apie savo būklę, įtempė atmintį. Vardijant pavardes ir faktus ne tik grįžo atmintis, bet ir asmenybė, troškimai, požiūris į gyvenimą. Mintis apie savižudybę, rytą, regis, palaidota po įvairiais raminamųjų sluoksniais, vėl išplaukė į paviršių.

– Gerai, – pasakė vyresnysis pasibaigus apklausai.

– Kiek dar laiko čia būsiu?

Jaunesnysis nuleido akis, ir ji pajuto, kad viskas pakibo ore, – tarytum nuo atsakymo į šį klausimą priklausytų naujas jos gyvenimo etapas, kurio niekas nebeįstengtų pakeisti.

– Gali jai pasakyti, – tarė vyresnysis. – Daugelis pacientų jau girdėjo gandus, galiausiai – vienaip ar kitaip – ji sužinos; šioje įstaigoje neįmanoma išsaugoti paslapčių.

– Ką gi, jūs pati nulėmėte savo likimą, – atsidusęs tarė jaunuolis pasverdamas kiekvieną žodį. – Tai va kokios jūsų poelgio pasekmės: narkotikų

sukelta koma nepagydomai paveikė jūsų širdį. Širdies skilvelyje buvo prasidėjusi nekrozė...

– Kalbėk paprasčiau, – nutraukė vyresnysis. – Eik tiesiai prie svarbiausio.

– Jūsų širdis nepagydomai paveikta. Greitai nustos plakusi.

– Ką tai reiškia? – išsigandusi paklausė Veronika.

– Fenomenas, kai nustoja plakti širdis, reiškia tik vieną dalyką – fizinę mirtį. Nežinau, kokie jūsų religiniai įsitikinimai, bet...

– Kiek dar laiko mano širdis plaks? – įsiterpė Veronika.

– Penketą dienų, ilgiausiai savaitę.

Jaunuolio išorė, profesinė laikysena, susirūpinusi išraiška Veronikai nekėlė abejonių, kad jam be galo malonu tarti šiuos žodžius. Sakytum, ji nusipelnė bausmės ir būtų pavyzdys kitiems.

Visą savo gyvenimą Veronika matė, kad daugelis žmonių, kurie kalba apie baisybes, ištinkančias artimą, tarsi susirūpinę padėti, bet iš tikrųjų mėgaujasi svetima kančia, nes ji leidžia pasijusti laimingiems ir manyti, jog gyvenimas jiems buvo maloningas. Tokių ji nekentė: tam vaikinui neduos jokios progos pasinaudoti jos būkle, kad paslėptų savo paties nesėkmes.

– Vadinasi, man pavyko.

– Taip, – atsakė jis. Bet malonumas, su kuriuo pranešė tragišką žinią, buvo dingęs.

Vis dėlto naktį ją pradėjo imti baimė. Vienas dalykas laukti greito tablečių poveikio, kitas – laukti mirties penkias dienas, savaitę, išgyvenus viską, kas buvo galima.

Veronika visą savo gyvenimą ko nors laukė: tėvo grįžtant iš darbo, mylimojo laiško, kurio vis neatnešdavo, egzaminų mokslo metų gale, traukinio, autobuso, telefono skambučio, pirmos atostogų dienos, atostogų pabaigos. Dabar turėjo laukti mirties, ateisiančios nustatytu laiku.

„Tai nutikti galėjo tik man. Paprastai žmonės miršta būtent tą dieną, kai mano, jog nieku gyvu nemirs."

Privalėjo išeiti iš čia ir vėl gauti tablečių. Jei nepasisektų, liktų vienintelė išeitis: šokti nuo kokio nors Liublianos pastato viršaus, ji tai padarys; mėgino apsaugoti tėvus nuo per didelio skausmo, bet dabar nebeturėjo iš ko rinktis.

Apsižvalgė aplinkui. Visos lovos buvo užimtos, ligonės miegojo, kai kurios garsiai knarkė. Langai buvo grotuoti. Palatos gale degė lemputė – nuolatinės priežiūros pagalbininkė – pripildydama patalpą keistų šešėlių. Prie jos sėdėjo moteris ir skaitė knygą.

„Tos slaugės tikriausiai labai apsišvietusios. Visą gyvenimą skaito."

Veronika gulėjo toliausiai nuo durų – ją ir moterį skyrė apie dvidešimt lovų. Sunkiai atsikėlė, nes jei tikėti tuo, ką sakė gydytojas, ji beveik tris savaites nevaikščiojo. Slaugė pakėlė akis ir pamatė merginą, kuri ėjo artyn nešina savo lašelinės flakonu.

– Noriu į tualetą, – sušnibždėjo Veronika, bijodama išbudinti kitas pamišėles.

Moteris atsainiai mostelėjo į duris. Veronikos protas greitai dirbo ieškodamas išeities, kokios nors spragos, kokio nors būdo ištrūkti iš šios vietos. „Reikia veikti greitai, kol jie mano, kad aš dar nestipri, kad nesugebu reaguoti."

Atidžiai apsižvalgė aplinkui. Tualetas buvo ankšta patalpa be durų. Norėdama iš čia išeiti, turėtų užpulti budėtoją ir atimti raktą – bet tam buvo per silpna.

– Ar čia kalėjimas? – paklausė budėtojos, kuri nustojusi skaityti dabar sekė kiekvieną jos judesį.

– Ne. Beprotnamis.

– Aš ne pamišėlė.

Moteris nusijuokė.

– Čia visi taip sako.

– Puiku. Tada esu pamišėlė. O kas yra pamišėlis?

Moteris perspėjo Veroniką, kad jai negalima ilgai stovėti, ir liepė grįžti į lovą.

– Kas yra pamišėlis? – neatstojo Veronika.

– Paklauskite rytoj gydytojo. Ir eikite miegoti, arba turėsiu nenorom suleisti jums raminamųjų.

Veronika pakluso. Žingsniuodama atgal pro lovas, išgirdo šnabždesį:

– Nežinote, kas yra pamišėlis?

Vieną akimirką ketino nieko neatsakyti: nenorėjo susidraugauti, užmegzti ryšių nei įsigyti sąjungininkų dideliam masiniam sukilimui. Ją buvo užvaldžiusi tik viena mintis: mirti. Jei pasirodys neįmanoma pabėgti, ji ras būdą, kaip nusižudyti čia pat, ir kuo greičiau.

Bet moteris vėl pakartojo, ko Veronika klausė budėtojos:

– Nežinote, kas yra pamišėlis?

– Kas jūs?

– Mano vardas Zedka. Eikite į savo lovą. Paskui, kai budėtoja manys, jog atsigulėte, atšliaužkite grindimis iki čia.

Veronika grįžo į savo vietą ir palaukė, kol budėtoja vėl įsigilino į knygą. Kas yra pamišėlis? Neturėjo apie tai nė menkiausios nuovokos, nes šio žodžio reikšmė visiškai neapibrėžta: pavyzdžiui, apie kai kuriuos sportininkus sakoma, kad jie pamišę dėl rekordų. Arba kad menininkai pamišę, nes gyvena neužtikrintai, nenuspėjamai, kitaip negu „normalūs." Antra vertus, Veronika jau buvo mačiusi daug žmonių, kurie menkai apsirengę žiemą vaikščiojo Liublianos gatvėse ir pranašavo pasaulio pabaigą stumdami savitarnos parduotuvių vežimėlius, prikrautus maišų bei skudurų.

Nenorėjo miego. Pasak gydytojo, miegojo beveik savaitę – labai ilgai žmogui, kuris įpratęs gyventi be didelių emocijų ir griežtai laikosi poilsio režimo. Tai kas yra pamišėlis? Galbūt geriau paklausti vieno iš jų?

Veronika atsitūpė, ištraukė iš savo rankos adatą ir nusigavo iki Zedkos, mėgindama nekreipti dėmesio į kylantį šleikštulį; nežinojo, kodėl ją pykina: ar dėl to, kad silpsta širdis, ar kad dabar turėjo įtempti jėgas.

– Nežinau, kas yra pamišėlis, – sušnibždėjo Veronika. – Bet aš ne pamišėlė, aš savižudė, kuriai nepavyko nusižudyti.

– Pamišėlis – tai asmuo, gyvenantis savo pasaulyje. Tokie yra šizofrenikai, psichopatai, maniakai, – žmonės, išsiskiriantys iš kitų.

– Kaip tu?

– Vis dėlto, – kalbėjo toliau Zedka, dėdamasi neišgirdusi klausimo, – tikriausiai jums kas nors pasakojo apie Einšteiną, kuris teigė, kad nėra nei laiko, nei erdvės, o tik jų vienybė. Arba apie Kolumbą, sakiusį, jog anapus vandenyno ne bedugnė, o žemynas. Arba apie Edmondą Hilarį, tvirtinusį, kad žmogus gali užkopti į Everestą. Arba apie bytlus, kurie kūrė kitonišką muziką ir rengėsi visiškai ne taip kaip to meto žmonės. Visi jie – ir milijonai kitų – taip pat gyveno savo pasaulyje.

„Ši pamišėlė šneka protingai“, – pagalvojo Veronika, prisimindama motinos pasakotas istorijas apie šventuosius, kurie sakėsi kalbėję su Jėzumi arba Mergele Marija. Ar jie gyveno kitokiame pasaulyje?

– Mačiau moterį raudona atvira suknele, stiklinėmis akimis. Žingsniavo Liublianos gatvėmis, kai termometras rodė penkis laipsnius žemiau nulio, – tarė Veronika. – Pamaniusi, kad ji girta, norėjau padėti ir pasiūliau jai savo švarką, bet ji atsisakė.

– Galbūt jos pasaulyje buvo vasara; galbūt ji kažko laukė, ir jos kūnas buvo sušildytas to laukimo. Net jeigu tasai kitas asmuo egzistavo tik kliedesių pilnoje jos vaizduotėje, argi, jūsų nuomone, ji neturėjo teisės gyventi ir mirti kaip nori?

Veronika nežinojo, ką į tai atsakyti, bet šios pamišėlės žodžiai pasirodė jai protingi. Kažin ar tik ji ir nebuvo ta moteris, kurią pusnuogę matė žingsniuojančią Liublianos gatvėmis?

– Tuojau jums papasakosiu vieną istoriją, – tarė Zedka. – Galingas burtininkas, norėdamas sugriauti karalystę, į šulinius, iš kurių gėrė visi karalystės gyventojai, įpylė magiško gėrimo. Kiekvienas, gurkštelėjęs šio vandens, netekdavo proto.

Kitą rytą visi gyventojai išgėrė vandens ir visi išprotėjo, išskyrus karalių, – jis sau ir savo šeimos reikmėms turėjo atskirą asmeninį šulinį, prie kurio burtininkas negalėjo prieiti. Sunerimęs karalius mėgino kontroliuoti gyventojus, ėmėsi sveikatos apsaugos priemonių, bet policininkai ir inspektoriai taip pat buvo išgėrę užnuodyto vandens: jiems karaliaus sprendimai atrodė absurdiški, ir jie nusprendė jų nevykdyti.

Susipažinę su dekretais, karalystės gyventojai įtikėjo, kad karalius išsikraustė iš proto ir dabar

rašinėja nesąmones. Rėkalodami leidosi į rūmus ir pareikalavo atsisakyti sosto.

Nevilties kupinas karalius buvo beatsisakąs, tačiau sutrukdė karalienė, tarusi: „Eime prie fontano ir taip pat išgerkime to vandens. Tada būsime tokie pat kaip jie."

Taip ir padarė: karalius ir karalienė išgėrė beprotybės vandens ir tuojau pradėjo kalbėti nesąmones. Tą pačią akimirką jų valdiniai persigalvojo: kadangi karalius pasirodė esąs toks išmintingas, kodėl nepalikti jo valdyti šalies?

Šalyje vėl įsitvyrojo ramybė, nors jos gyventojų elgesys labai skyrėsi nuo kaimyninių kraštų gyventojų elgesio. O karalius galėjo karaliauti iki savo dienų galo.

Veronika nusijuokė.

– Tu neatrodai pamišėlė, – tarė.

– Bet esu, nors jau pasveikau, nes mano atvejis paprastas: gana suleisti į organizmą tam tikros cheminės medžiagos. Tačiau viliuosi, kad ta medžiaga padės išspręsti tik chroniškos depresijos problemą: noriu likti pamišėlė, gyventi taip, kaip

trokštu, o ne taip, kaip nori kiti. Ar žinai, kas ten, už Viletės sienų?

– Žmonės, kurie gėrė iš to paties šulinio.

– Būtent, – atsakė Zedka. – Jie laiko save normaliais, nes visi daro tą patį. Aš apsimesiu, jog taip pat gėriau tokio vandens.

– Ką gi, aš gėriau, ir tai kaip tik yra mano problema. Niekada nesu patyrusi depresijos nei liūdesio, nei didelių džiaugsmų, kurie ilgai nepraeitų. Mano problemos panašios į visų.

Zedka kiek patylėjo.

– Mums sakė, kad jūs greitai mirsit.

Veronika valandėlę dvejojo: ar galima pasitikėti šia nepažįstama moterimi? Bet reikėjo surizikuoti.

– Tik po penkių ar šešių dienų. Galvoju, ar yra koks nors būdas numirti anksčiau. Jeigu jūs arba kas nors kitas čia galėtų man parūpinti naujų tablečių, esu tikra, mano širdis dar kartą neatlaikytų. Supraskit, kaip aš kenčiu, kad turiu laukti mirties, ir padėkit.

Nespėjus Zedkai atsakyti, išdygo slaugė su švirkštu:

– Aš galiu tai padaryti pati viena. Bet, jei norit, galiu iš lauko pasikviesti sargus, kad man padėtų.

– Nešvaistykit veltui energijos, – tarė Zedka Veronikai. – Taupykit jėgas, jei norit gauti, ko manęs prašot.

Veronika atsistojo, grįžo į savo lovą ir leido slaugei atlikti, kas reikia.

Tai buvo pirmoji normali jos diena beprotnamyje. Išėjo iš palatos, išgėrė kavos erdvioje valgykloje, kur vyrai ir moterys valgė kartu. Pamatė, kad priešingai, negu rodoma mūsų filmuose – filmų beprotnamiuose vyksta skandalai, aidi šūksmai, žmonės skeryčiojasi it paklaikę, – čia viskas, regis, skendėjo slogioje tyloje; čia, rodės, niekas nenori į savo vidinį pasaulį įsileisti prašalaičių.

Po kavos (gana pakenčiamos, maistui negalėjai prikišti blogos Viletės reputacijos) visi išėjo saulės vonių. Teisybę sakant, saulės nebuvo, temperatūra laikėsi žemiau nulio, ir sodą dengė sniegas.

– Aš čia ne tam, kad išsaugočiau savo gyvybę, o tam, kad ją prarasčiau, – tarė Veronika vienam iš sanitarų.

– Vis tiek reikia išeiti saulės vonių.

– Tai jūs pamišę: saulės nėra!

– Bet yra šviesa, o šviesa ligonius ramina. Nelaimė, mūsų žiemos ilgos, jei būtų trumpesnės, turėtume mažiau darbo.

Ginčytis buvo beprasmiška: išėjo, truputį pavaikščiojo dairydamasi aplinkui ir slapčia tyrinėdama, kaip pabėgti. Siena aukšta kaip visų senų kareivinių, bet sargybinių būdelės tuščios. Sodą supa iš pažiūros kariški pastatai, kuriuose dabar įsikūrusi vyrų ir moterų psichiatrijos ligoninė, administracijos kabinetai, personalo patalpos. Po pirmosios trumpos apžiūros Veronikai pasirodė, kad iš tikrųjų saugomos tik centrinės durys, prie kurių du sargai tikrina lankytojų tapatybę.

Galvoje, regis, viskas ėmė grįžti į savo vietas. Norėdama pamankštinti atmintį, mėgino prisiminti menkiausias smulkmenas: pavyzdžiui, kur palikdavo savo kambario raktą, kur padėjo neseniai pirktą plokštelę, paskutinį darbą, kurį reikėjo padaryti bibliotekoje.

– Aš – Zedka, – tarė moteris, artindamasi prie jos.

Praėjusią naktį Veronika negalėjo pamatyti jos veido – per visą jų pokalbį tupėjo šalia lovos. Moteriai buvo kokie trisdešimt penkeri metai, atrodė visai normali.

– Tikiuosi, kad injekcija didelių problemų nesukėlė. Laikui bėgant organizmas pripranta ir raminamieji nebedaro poveikio.

– Jaučiuosi gerai.

– Tas mūsų pokalbis praėjusią naktį... ar pamenate, ko manęs prašėte?

– Puikiausiai.

Zedka paėmė ją užparankės, ir jiedvi ėmė kartu vaikštinėti tarp nuogų kiemo medžių. Virš sienų buvo matyti kalnų viršūnės, skendinčios debesyse.

– Šalta, bet rytas gražus, – tarė Zedka. – Keista, tačiau tokiomis dienomis kaip ši, debesuotomis, pilkomis ir šaltomis, aš niekada nebūnu prislėgta. Tokiu oru tarp gamtos ir savęs, savo sielos jaučiu darną. Priešingai, kai sušvinta saulė, kai gatvėse ima žaisti vaikai ir visi patenkinti gražia diena, pasijuntu labai prastai. Tarsi būtų neteisinga, kad tvyro visuotinis džiaugsmas, o aš negaliu į jį įsilieti.

Veronika atsargiai išsivadavo iš moters parankės. Nemėgo fizinių kontaktų.

– Jūs nebaigėte savo sakinio. Kalbėjote apie mano prašymą.

– Čia yra viena tokia žmonių grupė. Vyrai ir moterys, kurie galėtų būti išrašyti iš ligoninės ir grįžti namo – bet nenori išeiti. Dėl daugybės priežasčių: Viletėje ne taip jau bloga, kaip šnekama, nors tai toli gražu ne penkių žvaigždučių viešbutis. Čia visi gali sakyti, ką galvoja, daryti, ką nori, nesusilaukdami jokios kritikos: šiaip ar taip, jie psichiatrijos

ligoninėje. Kai vyriausybė atsiunčia tikrintojus, tie vyrai ir moterys elgiasi kaip sunkūs ligoniai, nes kai kurie iš jų išlaikomi valstybės. Gydytojai žino, bet, regis, globėjų įsakyta palikti viską, kaip yra, – mat ligoninėje daugiau vietų nei ligonių.

– Ar jie gali gauti tablečių?

– Pasistenk užmegzti su jais ryšį. Jie savo grupę vadina *Brolybe*.

Zedka parodė žilaplaukę moterį, kuri gyvai kalbėjosi su jaunesnėmis moterimis.

– Jos vardas Mari, ji iš *Brolybės*. Paklauskit jos.

Veronika žingtelėjo Mari link, bet Zedka sustabdė:

– Ne dabar: ji smagiai leidžia laiką. Nepertrauks malonios valandėlės vien tam, kad pasirodytų simpatinga nepažįstamai moteriai. Ją suerzinusi, prarastumėt bet kokį šansą kada nors prie jos prisiartinti. *Pamišėlių* nuomone, pirmas įspūdis visada teisingas.

Veroniką prajuokino Zedkos intonacija tariant žodį „pamišėlių." Tačiau buvo nerami, nes visa tai atrodė natūralu, per daug paprasta. Daugelį metų po darbo ji ėjo į barą, iš baro į kokio nors draugužio lovą, iš ten į savo butą, iš savo buto pas motiną, o dabar gyveno išmėginimo akimirkas, apie kurias niekada nebuvo nė sapne sapnavusi: psichiatrijos

ligoninė, pamišimas, beprotnamis. Kur žmonės nesigėdija prisipažinti, jog yra pamišę. Kur niekas nemeta malonaus užsiėmimo vien tam, kad pasirodytų patrauklus kitiems.

Ėmė abejoti, ar Zedka šneka rimtai, ar elgiasi kaip visi proto ligoniai, dėdamiesi gyveną pranašesniame pasaulyje. Bet negi tai svarbu? Situacija buvo įdomi, kitoniška, visiškai netikėta: įsivaizduokite vietą, kur žmonės apsimeta pamišėliais, kad galėtų įgyvendinti savo troškimus!

Kaip tik šią akimirką Veronikai nudiegė širdį. Galvoje tuoj šmėstelėjo pokalbis su gydytoju, ir ji išsigando.

– Noriu vaikštinėti viena, – tarė Zedkai. Galiausiai ji taip pat *pamišėlė*, ir nereikia stengtis niekam patikti.

Moteris nuėjo, o Veronika toliau liko žiūrėti į kalnus anapus Viletės sienų. Pabudo neaiškus troškimas gyventi, bet Veronika jį ryžtingai atmetė.

„Turiu skubiai gauti tablečių."

Apsvarstė savo padėtį – ji toli gražu nebuvo ideali. Net jei pasitaikytų proga išmėginti visas beprotybes, kokias panorėtų, nežinotų, ką daryti.

Jai nebuvo prisimetusi nė viena.

Pavaikščiojęs kurį laiką sode, vyrai ir moterys grįžo į valgyklą pusryčiauti. Paskui sanitarai juos nuvedė į dideliausią salę su daugybe baldų: stalais, kėdėmis, sofomis, pianinu ir televizorium. Pro plačius salės langus galėjai stebėti pilką dangų ir žemus debesis. Visi langai buvo be grotų, nes žvelgė į sodą. Durys dėl šalčio buvo uždarytos, bet panorėjusiam išeiti vėl pavaikštinėti tarp medžių ganėjo pasukti rankeną.

Dauguma įsitaisė prie televizoriaus. Kiti žiūrėjo įbedę akis į vieną tašką, kai kas kalbėjo pats su savimi – bet kam nėra taip pasitaikę kuriomis nors gyvenimo valandėlėmis? Veronika pamatė, kad Mari, pati senoji moteris, dabar salės kampe kartu su gausiausiu žmonių būreliu. Netoliese vaikštinėjo keli ligoniai, ir Veronika pabandė prisidėti prie jų: norėjo išgirsti, apie ką jie šneka. Tačiau, kad ir kaip ji stengėsi nuslėpti savo ketinimus, jai prisiartinus vaikštinėtojai nutilo ir visi drauge pasižiūrėjo į ją.

– Ko norite? – paklausė pagyvenęs ponas, kaip atrodė, *Brolybės* lyderis (jeigu tik toks būrelis iš tikrųjų buvo ir jeigu Zedka nebuvo didesnė pamišėlė, nei galėjai spręsti iš pažiūros).

– Nieko, aš tik ėjau pro šalį.

Visi susižvalgė ir nepatikliai palingavo galvas. „Ji tik ėjo pro šalį!“ – tarė vienas vyriškis savo kai-

mynui. Kitas pakartojo tai garsiau, ir netrukus visi ėmė rėkte rėkti šią frazę.

Veronika nežinojo, ką daryti, ją sukaustė baimė. Tvirtas, nemalonios išvaizdos sanitaras atėjo paklausti, kas nutiko.

– Nieko, – atsakė kažkas iš būrio. – Ji tik ėjo pro šalį. Sustojo čia, bet eis toliau!

Visas būrys prapliupo juoktis. Veronika nutaisė pašaipią miną, šyptelėjo, pasisuko į šoną ir atsitolino, kad niekas nepamatytų pašokusių į akis ašarų. Žengė tiesiai į sodą, nors buvo be šiltų drabužių. Sanitaras mėgino ją įkalbinėti grįžti, bet tuojau atskubėjo kitas, kažką jam pašnibždėjo, ir juodu davė jai ramybę, palikę šaltyje. Nevertėjo rūpintis pasmerkto mirti žmogaus sveikata.

Ji buvo sumišusi, įsitempusi, pyko pati ant savęs. Niekada nesileisdavo provokacijomis išmušama iš vėžių; anksti patyrė, kad visada, bet kokiomis aplinkybėmis, reikia likti šaltai ir išdidžiai. O šiems bepročiams pavyko ją sugėdinti, išgąsdinti, supykinti, sukelti norą juos užmušti, įžeisti žodžiais, kurių ji neišdrįso pasakyti.

Galbūt tabletės – ar gydymas žadinant iš komos – pavertė ją gležna moterimi, kuri neįstengia pati prie-

šintis. Paauglystėje buvo patekusi į daug blogesnes situacijas, bet dabar pirmą kartą nepavyko nuryti ašarų! Reikėjo vėl būti tokiai, kokia buvo, mokėti reaguoti pašaipiai, dėtis, kad įžeidimai jos neskaudina, nes ji aukščiau visų. Kas iš to būrio turėtų drąsos trokšti mirti? Kas iš tų žmonių galėtų pamokyti ją gyventi, jeigu jie visi slapstosi už Viletės sienų? Ji niekada dėl nieko nepriklausys nuo jų pagalbos – net jeigu po penkių ar šešių dienų laukia mirtis.

„Viena diena jau praslinko. Beliko keturios arba penkios."

Ji truputį pavaikštinėjo leisdama šalčiui perimti kūną ir nuraminti per greitai cirkuliuojantį kraują, per smarkiai plastančią širdį.

„Puiku, štai valandos, tikrąja to žodžio prasme, suskaičiuotos, o aš teikiu reikšmės komentarams žmonių, kurių niekada nemačiau ir kurių netrukus nebematysiu. Aš kenčiu, pykstu, noriu pulti ir gintis. Kodėl turėčiau tam gaišti laiką?"

Vis dėlto ji iš tikrųjų tą truputį likusio jai laiko gaišo tam, kad išsikovotų sau erdvę svetimoje aplinkoje, kurioje reikia priešintis, jei nenori, kad kiti tau primestų savo taisykles.

„Tai ir neįmanoma. Aš niekada tokia nebuvau. Niekad nekovojau dėl kvailysčių."

Sustojo šaltame parke. Kaip tik todėl, kad manė, jog viskas – kvailystės, galiausiai sutiko su tuo, ką savaime jai skyrė gyvenimas. Paauglei atrodė, kad per anksti rinktis; dabar, kai suaugo į merginas, buvo įsitikinusi, jog per vėlu ką nors keisti.

O kam ji iki šiol eikvojo visą savo energiją? Pastangoms, kad gyvenimas ir toliau tekėtų taip pat. Paaukojo daug savo troškimų, kad tėvai tebemylėtų ją tokia pat meile kaip vaikystėje, nors žinojo, jog tikroji meilė ilgainiui keičiasi, auga ir randa naujų išraiškos būdų. Vieną dieną, išgirdusi iš raudančios motinos, kad jųdviejų su tėvu santuoka žlunga, Veronika susirado tėvą, verkė, grasino ir galiausiai gavo pažadą, jog jis neišeis iš namų – neįsivaizduodama, kaip brangiai juodu abu turės už tai sumokėti.

Nusprendusi susirasti darbą, atsisakė viliojančio pasiūlymo – kvietė jos ką tik susikūrusioje šalyje naujai įsisteigusi bendrovė – ir ėmė dirbti viešojoje bibliotekoje, kur alga buvo maža, bet užtikrinta. Kasdien tuo pačiu metu ėjo į darbą, savo vadovams visada leido suprasti, kad jiems nekelia pavojaus, buvo patenkinta, neketino kovoti dėl paaukštinimo: tenorėjo vieno dalyko – mėnesio pabaigoje gauti atlyginimą.

Išsinuomojo kambarį vienuolyne, nes vienuolės tereikalavo, kad visos gyventojos grįžtų nustatytu laiku ir užrakintų lauko duris: likusioji už durų tenakvoja gatvėje. Taigi ji visada nemeluodama galėjo pasiteisinti draugužiams, kad nereikėtų leisti nakties viešbučiuose ar svetimose lovose.

Kai svajojo ištekėti, visada įsivaizduodavo save mažame kalnų namelyje Liublianos apylinkėse su nepanašiu į tėvą vyriškiu, uždirbančiu tik tiek, kiek reikia išlaikyti šeimai, patenkintu, kad gyvena su ja name, kur dega židinys ir matyti snieguoti kalnai.

Išmoko atseikėti vyrams tikslų malonumo saiką – nei daugiau, nei mažiau – tik tiek, kiek reikia. Niekam nejautė neapykantos, nes tai būtų reiškę reaguoti, kovoti su priešu, o paskui dėl to susilaukti nenumatytų pasekmių, pavyzdžiui, keršto.

Kai galiausiai pasiekė beveik visko, ko troško gyvenime, pamatė, kad jos egzistencija neturi prasmės, nes visos dienos panašios viena į kitą. Ir nusprendė mirti.

Veronika grįžo į vidų ir pasuko prie būrelio, susispietusio salės kampe. Žmonės gyvai šnekėjosi, bet jai prisiartinus nutilo.

Žengė tiesiai prie seniausio vyriškio, kuris atrodė esąs vadas, ir niekam nespėjus jos sulaikyti skambiai trenkė jam į veidą.

– Ar atsikirsite? – paklausė garsiai, kad girdėtų visa salė. – Ar ką nors padarysite?

– Ne. – Vyriškis persibraukė ranka per veidą. Iš nosies nuvarvėjo plona kraujo srovelė. – Neilgai mus trukdysite.

Ji paliko salę ir pergalingai nužingsniavo į palatą. Ką tik pasielgė kaip niekada gyvenime nebuvo pasielgusi.

Nuo incidento su būreliu, kurį Zedka vadino *Brolybe*, praėjo trys dienos. Veronika gailėjosi, kam smogė vyriškiui – ne iš baimės, kad jis gali keršyti, bet dėl to, kad pasielgė neįprastai. Trumpai tariant, ji jau buvo linkusi patikėti, jog gyvenimas vertas vargo, o tai kėlė nereikalingą skausmą – juk, šiaip ar taip, ji turėjo atsisveikinti su šiuo pasauliu.

Vienintelė išeitis – nuo visko ir nuo visų atsitolinti, kaip įmanoma stengtis būti tokia kaip anksčiau, paklusti Viletės taisyklėms ir reglamentams. Prisitaikė prie ligoninės primestos rutinos: anksti keltis, išgerti rytinės kavos, pavaikštinėti po sodą, pietauti, eiti į salę, paskui vėl pavaikštinėti sode, vakarieniauti, žiūrėti televizorių ir į lovą.

Prieš užmiegant visada pasirodo seselė su vaistais. Visos kitos moterys geria tabletes, jai vienintelei skiriama injekcija. Veronika niekada neprotestuoja, tik nori žinoti, kodėl gauna tiek raminamųjų, nors niekada neturėjo rūpesčių dėl miego. Jai paaiškinama, kad leidžiami ne raminamieji, o vaistai jos širdžiai.

Ir šitaip, paklūstant rutinai, dienos psichiatrijos ligoninėje ima panėšėti viena į kitą. O kai pasidaro panašios, lekia labai greitai: prabėgs dar dvi ar trys, ir nebereikės valytis dantų ar šukuotis. Veronika jaučia, kad jos širdis greitai silpsta: vis sunkiau kvėpuoti, skauda krūtinėje, dingo apetitas, nuo menkiausios pastangos svaigsta galva.

Po incidento su *Brolybe* kartais galvoja: „Jei būčiau galėjusi rinktis, jei būčiau anksčiau supratusi, jog mano dienos panašios viena į kitą todėl, kad aš pati šito noriu, galbūt..."

Bet išvada visada vienoda: nėra jokio „galbūt", nes nėra pasirinkimo. Ir kadangi viskas nulemta, jai grįžta vidinė ramybė.

Tuo laikotarpiu ji užmezgė pažintį (ne draugystę, nes draugystei reikia ilgo bendravimo, o tai buvo neįmanoma) su Zedka. Lošė kortomis – kortos padeda greičiau prastumti laiką – ir sykiais abi kartu tylomis pavaikščiodavo sode.

Tą rytą, neilgai trukus po kavos, visi išėjo „saulės vonių“, kaip reikalavo dienotvarkė. Tačiau sanitaras paprašė Zedką grįžti į palatą, nes buvo „gydymo“ diena.

Veronika gėrė kavą drauge su ja ir girdėjo sanitaro žodžius.

– Kas per „gydymas“?

– Senas metodas, septintojo dešimtmečio, bet, gydytojų nuomone, gali padėti greičiau pasveikti. Norite pamatyti?

– Sakėte, kad jus kamuoja depresija. Ar negana išgerti vaistų, kurie pagamintų organizme trūkstamos medžiagos?

– Ar norite pamatyti? – neatlyžo Zedka.

„Štai ir pakeisiu rutiną, – pagalvojo Veronika, – sužinosiu naujų dalykų.“ Nors jai nebereikėjo nieko daugiau žinoti, vien turėti kantrybės. Bet smalsumas buvo labai didelis, ir ji linktelėjo galvą.

– Tai ne spektaklis, – pasipriešino sanitaras.

– Ji greitai mirs. Ir nieko gyvenime nepatyrė. Leiskite jai eiti su mumis.

Veronika žiūrėjo, kaip moterį riša prie lovos, o ši nesiliauja šypsotis.

– Papasakokit jai, kas vyksta, – tarė Zedka sanitarui. – Antraip ji gali išsigąsti.

Sanitaras atsigręžė ir parodė švirkštą. Atrodė laimingas, kad su juo kalbama lyg su gydytoju, kuris pasakojo stažuotojams apie teisingus metodus ir tinkamą gydymą.

– Šis serumas – tai insulino dozė, – pasakė tardamas žodžius rimtu specialisto tonu. – Jį vartoja diabetikai, kad sumažintų cukraus perteklių kraujyje. Tačiau suleidus daug didesnę dozę nei paprastai, cukraus kiekio krytis sukelia komos būseną.

Jis lengvai stuktelėjo švirkštą, išstūmė orą ir smeigė adatą į Zedkos dešinės kojos veną.

– Tai dabar ir įvyks. Ją ištiks koma. Neišsigąskite, jeigu jos akys pasidarys it stiklinės, ir nesitikėkite, kad ji jus atpažins, kol bus veikiama vaistų.

– Tai siaubinga, nehumaniška. Žmonės kovoja, kad atsigautų iš komos, o ne kad juos ištiktų koma.

– Žmonės kovoja, kad gyventų, o ne kad nusižudytų, – atkirto sanitaras, bet Veronika nepasidavė provokacijai. – O komos būklė leidžia organizmui pailsėti; jo funkcijos labai sulėtinamos, ir dingsta įtampa.

Kalbėdamas jis leido skystį, ir Zedkos akys ėmė blaustis.

– Nesijaudinkite, – tarė jai Veronika. – Jūs visiškai normali, istorija, kurią man pasakojote apie karalių...

– Veltui gaištate laiką. Ji nebegali jūsų girdėti.

Tysanti lovoje moteris, kuri prieš kelias minutes, regis, švytėjo ir buvo kupina gyvybės, dabar žvelgė į vieną tašką, o iš jos lūpų tekėjo putos.

– Ką jūs padarėte? – sušuko Veronika sanitarui.

– Atlikau savo darbą.

Veronika ėmė šaukti Zedką, rėkti, grasinti, kad skųsis policijai, laikraščiams, Žmogaus teisių gynimo komitetui.

– Nusiraminkite. Net esant čia, reikia laikytis kai kurių taisyklių.

Ji pamatė, jog žmogus kalba rimtai, ir išsigando. Bet kadangi nebeturėjo ko prarasti, rėkė toliau.

Iš ten, kur buvo, Zedka galėjo matyti palatą: visos lovos buvo tuščios, išskyrus vieną, kurioje ilsėjosi pririštas jos kūnas, stebimas išsigandusios merginos. Mergina nežinojo, kad gulinčios pacientės biologinės funkcijos veikia puikiai, bet jos siela, persmelkta begalinės ramybės, sklando ore, beveik liesdama lubas.

Tai buvo astralinė kelionė – šią patirtį Zedka su nuostaba įgijo, kai pirmąkart gavo insulino šoko. Niekam apie tai nesakė. Buvo paguldyta į psichiatrijos ligoninę gydyti depresijos ir ketino amžinai palikti šią vietą, kai tik leis sveikata. Jei pradėtų aiškinti, kad buvo išėjusi iš kūno, žmonės manytų, jog išprotėjo dar labiau negu prieš guldamasi į Viletę. Tačiau grįžusi į kūną pradėjo skaityti viską šiomis dviem temomis: apie insulino šoką ir keistą sklandymo erdvėje pojūtį.

Žinių apie gydymą rado nedaug: pirmą kartą pritaikytas kokiais 1930-aisiais, bet vėliau psichiatrijos ligoninių visiškai atmestas dėl galimos nepa-

taisomos žalos pacientams. Vieną sykį per šoko seansą jos astralinis kūnas atsidūrė daktaro Igoro kabinete kaip tik tą valandėlę, kai daktaras svarstė šį klausimą su keliais beprotnamio globėjais.

– Tai nusikaltimas! – kalbėjo jis.

– Bet toks gydymas pigesnis ir greitesnis! – atsakė vienas iš akcininkų. – Beje, kam rūpi bepročių teisės? Niekas nesiskųs!

Vis dėlto ir kai kurie medikai manė, kad tai greitas būdas gydyti depresiją. Zedka ieškojo – ir prašė paskolinti – įvairiausių tekstų apie insulino šoką, ypač juo gydytų pacientų pasakojimus. Istorijos visada buvo panašios: baisu ir siaubinga, bet nė vienas iš jų nebuvo patyręs nieko panašaus į tai, ką ji išgyveno tuo metu.

Nusprendė – visai pagrįstai, – jog tarp insulino ir pojūčio, kad sąmonė išeina iš kūno, nėra jokio ryšio. Veikiau priešingai, šis gydymo būdas turėjo tendenciją mažinti protinius paciento sugebėjimus.

Taigi ji ėmė domėtis sielos egzistavimu, perskaitė kelias knygas apie okultizmą, paskui vieną dieną galiausiai aptiko gausios literatūros, tiksliai nupasakojančios, ką buvo patyrusi: tai vadinosi „astralinė kelionė“, ir daugelis žmonių buvo su tuo

susidūrę. Kai kurie nusprendė aprašyti, ką jautę, kiti net ištobulino būdus, kaip išeiti iš kūno. Zedka tuos būdus dabar žinojo atmintinai ir jais naudojosi kas naktį, kad nukeliautų, kur panori.

Pasakojimai apie vizijas ir išgyvenimus buvo skirtingi, tačiau kai kurie dalykai juose sutapo: keistas erzinąs triukšmas prieš dvasiai atsiskiriant nuo kūno, paskui smūgis, greitai išsijungia sąmonė, o vėliau ramybė ir džiaugsmas, kad sklandai ore susietas su kūnu sidabriška virve – virvė gali temptis iki begalybės, nors sklido gandai (aišku, knygose), kad jei tas sidabrinis siūlas nutrūktų, žmogus mirtų.

Tačiau Zedkos patirtis bylojo, kad galima skristi tiek toli, kiek nori, ir virvė niekada nenutrūksta. Vis dėlto knygos, apskritai paėmus, buvo jai labai naudingos – mokė kiekvieną kartą vis geriau pasinaudoti astraline kelione. Pavyzdžiui, iš jų sužinojo, kad norint persikelti iš vienos vietos į kitą tereikia *panorėti* projektuotis erdvėje ir mintimis atsidurti ten, kur trokšti. Priešingai nei skrendant lėktuvams – kurie įveikia tam tikrą nuotolį tarp savo išskridimo ir atskridimo taškų – astralinė kelionė vyksta paslaptingais tuneliais. Įsivaizduoji kokią nors vietą, nepaprastu greičiu atsiduri tunelyje, ir pasirodo norima vieta.

Knygos Zedką taip pat išmokė nebebijoti erdvėje gyvenančių būtybių. Šiandien palatoje nieko nebuvo, bet kai ji pirmą kartą išėjo iš kūno, sutiko daugybę būtybių, kurios žiūrėjo ir šaipėsi iš nustebusio jos veido.

Pirmoji Zedkos reakcija buvo mintis, kad tai mirusieji, vaiduokliai, kurie gyvena toje vietoje. Vėliau iš knygų ir iš savo patirties suprato, kad net jeigu kai kurios neinkarnuotos dvasios čia ir klajoja, tarp jų daug tokių pat gyvų žmonių kaip ji – jie arba įvaldę būdą išeiti iš kūno, arba nesuvokia, kas vyksta, nes kažkur kietai miega, o jų dvasia laisva klajoja po pasaulį.

Šiandien Zedka nusprendė pasibastyti po Viletę. Tai buvo paskutinė jos astralinė kelionė, sukelta insulino, nes ką tik apsilankiusi daktaro Igoro kabinete sužinojo, kad jis ketina ją išrašyti iš ligoninės. Užvėrusi šios įstaigos duris, ji niekada čia nebegrįš, net mintimis, todėl dabar norėjo atsisveikinti.

Atsisveikinti. Tai buvo sunkiausia: sykį atsidūręs beprotnamyje, žmogus pripranta prie pamišėlių pasaulio laisvės ir galiausiai negali be to apsieiti. Čia jam nebereikia imtis atsakomybės, kovoti dėl kasdienės duonos, rūpintis nuobodžiais, amžinai tais pačiais dalykais; gali valandų valandas žiūrėti

į paveikslą arba piešti pačius kvailiausius piešinius. Viskas toleruojama, nes galų gale tas asmuo – psichinis ligonis. Kaip ji pati gavo patirti, daugumos ligonių būklė labai pagerėja, kai tik jie patenka į ligoninę: jiems nebereikia stengtis slėpti savo simptomų, be to, „šeimos" aplinka padeda susitaikyti su jų neurozėmis ir psichozėmis.

Pradžioje Zedka buvo sužavėta Vilete ir net ketino pasveikusi dalyvauti *Brolybėje*. Bet suprato, kad parodydama šiek tiek išminties galėtų ir už Viletės sienų daryti ką nori, jeigu tik pavyktų atlaikyti kasdienio gyvenimo iššūkius. Būtų gana, kaip jai kažkas pasakė, ***kontroliuoti savo beprotybę***. Valia verkti, nerimauti, pykti kaip kiekvienam normaliam žmogui, tačiau niekada nevalia užmiršti, kad ten aukštai jos dvasia juokiasi iš visų sunkių situacijų.

Netrukus ji grįš namo, pas savo vaikus, vyrą, ir ši gyvenimo pusė taip pat turi žavesio. Aišku, bus sunku rasti darbą – tokiame mažame mieste kaip Liubliana gandai sklinda greitai, ir jau daug žmonių žino, kad ji buvo paguldyta į Viletę. Bet jos vyras uždirba užtektinai, kad išlaikytų šeimą, ir ji turėdama laisvo laiko galėtų tęsti savo astralines keliones – be pavojingos insulino įtakos.

Vienintelio dalyko nenorėtų patirti iš naujo – depresijos, dėl kurios ir atsidūrė Viletėje.

Pasak medikų, žmogaus proto būklė iš dalies priklauso nuo serotonino, neseniai atrastos medžiagos. Trūkstant serotonino, sunkiau susikaupti darbe, užmigti, mažėja apetitas ir gebėjimas džiaugtis maloniomis gyvenimo akimirkomis. Kai tos medžiagos organizme išvis nėra, žmogų kamuoja neviltis, pesimizmas, jausmas, kad esi niekam nereikalingas, baisus nuovargis, nerimas, darosi sunku apsispręsti, galiausiai apima nuolatinis liūdesys, vedantis į visišką apatiją arba savižudybę.

Kitų, konservatyvesnių medikų nuomone, depresiją sukelia drastiškos gyvenimo permainos, pavyzdžiui, tremtis, brangios būtybės netektis, skyrybos, padidėję reikalavimai darbe ar šeimoje. Kai kurie nauji tyrinėjimai, pirmiausia palyginimas ligonių skaičiaus vasarą ir žiemą, rodo, kad viena iš depresijos priežasčių gali būti saulės šviesos trūkumas.

Tačiau Zedkos atveju priežastis buvo paprastesnė, nei visi manė: praeities gelmėse paslėptas vyras. Arba veikiau jos fantazijos apie tą labai seniai pažinotą vyrą.

Kokia kvailystė! Depresija, pamišimas dėl žmogaus, kurio net adreso nebežinojo, tačiau kurį be-

protiškai buvo įsimylėjusi jaunystėje – nes Zedka, kaip ir visos jos amžiaus merginos, buvo visiškai normali ir turėjo patirti Neįmanomos Meilės išbandymą.

Bet priešingai negu draugės, kurios tik svajojo apie Neįmanomą Meilę, Zedka ryžosi eiti toliau: pamėgino tą vyrą užkariauti. Jis gyveno kitoje vandenyno pakrantėje, ji viską pardavė, kad galėtų važiuoti pas jį. Jis buvo vedęs, ji sutiko su meilužės vaidmeniu, puoselėdama slaptus planus vieną dieną už jo ištekėti. Jis neturėjo laiko net sau pačiam, bet ji nuolankiai leido dienas ir naktis pigaus viešbučio kambaryje laukdama retų jo telefono skambučių.

Nors buvo pasirengusi meilės vardan iškęsti viską, jų santykiai nesusiklostė. Jis niekada to nepasakė atvirai, bet vieną dieną Zedka suprato, kad ji nepageidaujama, ir grįžo į Slovėniją.

Kelis mėnesius beveik nevalgė, minėdama kiekvieną drauge praleistą mirksnį, tūkstančius kartų vėl išgyvendama džiaugsmo ir intymaus malonumo akimirkas, bandydama rasti kokį nors ženklą, kuris leistų tikėti šio ryšio ateitimi. Draugai buvo sunerimę, bet kažkas Zedkos širdyje šnabždėjo, kad tai laikina: asmenybės vystymosi procesas turi tam tikrą kainą, ir ji nesiskųsdama mokėjo. Ir

štai vieną gražų rytą pabudo su didžiuliu troškimu gyventi, pavalgė, kaip seniai nebuvo valgiusi, ir išėjo ieškoti darbo.

Rado ne tik darbą; į ją atkreipė dėmesį gražus inteligentiškas jaunuolis, kuriam meilinosi daug moterų. Po metų ji susituokė su juo.

Draugės ją sveikino ir pavydėjo. Juodu įsikūrė jaukiame name su sodu prie upės, kuri teka per Liublianą. Jiems gimė vaikų, vasaromis jie kartu važiuodavo į Austriją arba Italiją.

Kai Slovėnija apsisprendė atsiskirti nuo Jugoslavijos, Zedkos vyrą pašaukė į kariuomenę. Zedka buvo serbė, – kitais žodžiais tariant, „priešė“ – ir jos gyvenimas grėsė žlugti. Per dešimt įtampos dienų, kai kareiviai buvo pasirengę grumtis ir niekas tiksliai nežinojo, kas bus paskelbus nepriklausomybę ir kiek kraujo reikės dėl jos išlieti, Zedka suvokė savo meilę. Visą laiką meldėsi Dievui, kuris iki šiol jai atrodė tolimas, bet kuris dabar buvo vienintelis jos išsigelbėjimas: angelams ir šventiesiems davė įvairiausius apžadus, kad tik vyras grįžtų gyvas.

Taip ir įvyko. Vyras grįžo, vaikai galėjo eiti į mokyklą su dėstomąja slovėnų kalba, o karo grėsmė persikėlė į kaimyninę respubliką Kroatiją.

Prabėgo treji metai. Jugoslavijos karas su Kroatija persikėlė į Bosniją, ir pradėjo sklisti gandai apie serbų vykdomas žudynes. Zedkai atrodė neteisinga dėl kelių maniakų beprotysčių kaltinti visą tautą. Zedkos gyvenimas įgavo netikėtą prasmę: ji drąsiai, su pasididžiavimu ėmė ginti savo liaudį – rašė laikraščiams, kalbėjo per televiziją, rengė konferencijas. Tai nedavė rezultatų, ir net šiandien užsieniečiai tebemano, jog už žiaurumus atsakingi *visi* serbai, bet Zedka žinojo, kad atliko savo pareigą ir sunkią valandą neapleido brolių. Todėl tikėjosi vyro slovėno, vaikų ir asmenų, nepasidavusių nei vienos, nei kitos stovyklos propagandai, paramos.

Vieną vakarą, eidama pro didžiojo slovėnų poeto Prešereno statulą, ji ėmė galvoti apie jo gyvenimą. Būdamas trisdešimt ketverių metų, jis sykį užsuko į bažnyčią, ten pamatė jaunutę paauglę Juliją Primic ir ją aistringai įsimylėjo. Kaip senovės menestreliai ėmė jai rašyti eiles svajodamas vesti.

Tačiau Julija buvo iš turtingo buržua šeimos, ir, be šito trumpo susitikimo bažnyčioje, jam daugiau nepavyko prie jos prisiartinti. Bet tas susitikimas Prešerenui įkvėpė gražiausias eiles ir sukūrė apie

jo vardą legendą. Nedidelėje Liublianos aikštėje poeto statula nukreipusi akis viena kryptimi: pasekus jo žvilgsnį kitoje aikštės pusėje matyti namo sienoje iškaltas moters veidas. Tame name gyveno Julija; Prešerenas net po mirties stebi savo neįmanomą meilę.

O jeigu būtų daugiau kovojęs?

Zedkos širdis ėmė daužytis – gal tai buvo nelaimės nuojauta, gal kas blogo atsitiko vaikams. Tekina parbėgo namo: jie žiūrėjo televizorių valgydami spragintus kukurūzus.

Vis dėlto liūdesys nepraėjo. Zedka atsigulė, išmiegojo dvylika valandų, bet atsibudusi nenorėjo keltis. Prešereno istorija prikėlė iš užmiršties pirmo mylimojo veidą – apie jį niekada daugiau nebuvo nieko girdėjusi.

Ir Zedka savęs paklausė: ar pakankamai buvau atkakli? Gal reikėjo susitaikyti su meilužės vaidmeniu, o ne trokšti to, ko norėjau. Ar dėl pirmosios savo meilės kovojau tiek pat kiek dėl savo liaudies?

Zedka įtikino tuo save, bet liūdesys nepraėjo. Tai, kas anksčiau jai atrodė rojus – namas prie upės,

mylimas vyras, vaikai, valgantys spragintus kukurūzus ir žiūrintys televizorių – tapo pragaru.

Dabar, po daugelio astralinių kelionių ir daugybės susitikimų su išsivysčiusiomis dvasiomis, Zedka žinojo, jog visa tai buvo kvailystė. Ji pasinaudojo savo Neįmanoma Meile kaip pasiteisinimu, kaip dingstimi nutraukti saitus su gyvenimu, kurį gyveno ir kuris toli gražu nesuteikė jai to, ko iš savęs tikėjosi.

Tačiau prieš dvylika mėnesių situacija buvo kitokia: Zedka aistringai puolė ieškoti tolimo žmogaus, leido pinigus tarptautiniams telefono pokalbiams, bet jis nebegyveno tame mieste, todėl buvo neįmanoma jį rasti. Siuntinėjo laiškus ekspreso paštu, o jie grįždavo atgal. Susisiekė su visomis draugėmis ir draugais, kurie jį pažinojo, bet nė vienas neturėjo nė menkiausio supratimo, kas jam nutiko.

Jos vyras nieko nenutuokė, ir tai ją varė iš proto – jis privalėjo bent jau kažką įtarti, sukelti sceną, išeiti, pagrasinti, kad ją išmes į gatvę. Galiausiai nusprendė, jog jis papirko tarptautinio ryšio telefonistes, paštą, jos drauges – ir apsimetė abejingas.

Ji pardavė brangenybes, gautas vestuvių proga, ir nusipirko bilietą į kitą vandenyno pakrantę, bet galiausiai ją kažkas įtikino, kad Amerika – didžiulė teritorija ir veltui bus kelionė, jei nežinai, kur važiuoji.

Vieną vakarą ji atsigulė kankindamasi dėl meilės, kaip niekada dar nebuvo kentėjusi – net tada, kai turėjo grįžti į nuobodžią Liublianos kasdienybę. Praleido savo kambaryje naktį ir visą dieną. Ir kitą dieną. Trečią dieną vyras iškvietė gydytoją – koks buvo geras! Kaip ja rūpinosi! Nejau šis žmogus nesuprato, kad Zedka bando susirasti kitą vyrą, sulaužyti ištikimybę, iškeisti gerbiamos moters gyvenimą į varganą slaptos meilužės egzistenciją, amžinai palikti Liublianą, savo namą, vaikus?

Gydytojas atvažiavo, ją ištiko nervų priepuolis, ji užsirakino duris ir atrakino tik tada, kai jis išvažiavo. Po savaitės nebenorėjo eiti į tualetą ir ėmė viską daryti lovoje. Liovėsi mąstyti, galva buvo prikimšta prisiminimų nuotrupų apie vyriškį, kuris – Zedkos įsitikinimu – jos taip pat ieškojo ir negalėjo rasti.

Jos vyras – savo kilnumu ją siutindamas – keitė paklodes, glostė jai galvą, sakė, jog viskas bus gerai. Vaikai į jos kambarį daugiau nebeateidavo – ji vienam iš jų be jokios priežasties trenkė

antausį, – nors po to atsiklaupusi bučiavo jam kojas prašydama atleisti ir rodė neviltį bei atgailą draskydama į skutelius savo marškinius.

Kitą savaitę ji čia sugrįždavo į tikrovę, čia vėl prarasdavo nuovoką, ištisas dienas miegodavo, ištisas naktis nesudėdavo bluosto, spjaudydavo į siūlomą valgį, kol galiausiai į jos kambarį nepasibeldę įėjo du vyrai. Vienas iš jų ją laikė, kitas suleido vaistus, ir ji pabudo Viletėje.

„Depresija, – išgirdo gydytoją sakant jos vyrui. – Kartais ją sukelia paprasčiausios priežastys. Jos organizme trūksta vieno cheminio elemento – serotonino.“

Nuo palatos lubų Zedka pamatė ateinant sanitarą su švirkštu rankoje. Mažytė tebestovėjo čia, nejudri, bandydama kalbinti jos kūną, nusiminusi dėl jos tuščio žvilgsnio. Vieną akimirką Zedka ketino jai papasakoti visa, kas vyksta, bet paskui apsigalvojo; žmonės niekada nieko neišmoksta iš pasakojimų, turi patys patirti.

Sanitaras įsmeigė jai į ranką adatą ir suleido gliukozės. Tarsi stiprios rankos patraukta žemyn, jos dvasia paliko palatos lubas, dideliu greičiu nėrė per juodą tunelį ir grįžo į kūną.

– Ei, Veronika!

Mergina atrodė išsigandusi.

– Ar gerai jaučiatės?

– Gerai. Laimė, man pavyko likti gyvai po šio pavojingo gydymo, bet tai daugiau nepasikartos.

– Iš kur žinote? Čia su niekuo nesiskaitoma.

Zedka žinojo, nes jos astralinis kūnas buvo daktaro Igoro kabinete.

– Žinau, bet negaliu paaiškinti. Prisimenate savo pirmą klausimą?

– Kas yra beprotis?

– Tiksliai. Šį kartą atsakysiu be apgavysčių: pamišimas – tai negalėjimas perduoti savo minčių. Lyg būtum atsidūręs svetimame krašte: viską matai, supranti, kas dedasi aplinkui, bet neįstengi susikalbėti ir gauti pagalbos, nes nemoki kalbos, kuria čia šnekama.

– Visi tai esame patyrę.

– Visi, vienaip ar kitaip, esame pamišę.

Anapus grotuoto lango dangus buvo nusėtas žvaigždžių, ir iš už kalnų tekėjo mėnulio pjautuvas. Poetai žavisi pilnatimi, jai skiria daugybę eilėraščių, bet Veronikai labiau patiko šis pusmėnulis, nes jis turi erdvės dar augti, plėstis, nužerti šviesa visą savo paviršių prieš neišvengiamai sunykdamas.

Jai kilo noras nueiti prie pianino salėje ir atšvęsti šią naktį gražia koledže išmokta sonata; žvelgiant į dangų ją apėmė neapsakomas palaimos jausmas, tarsi begalinė visata būtų taip pat bylojusi savo amžinybę. Tačiau Veroniką nuo jos troškimo skyrė plieninės durys ir moteris, niekada nepabaigianti skaityti savo knygos. Be to, niekas tokią nakties valandą neskambina pianinu – išbudintų visus kaimynus.

Veronika nusijuokė. „Kaimynai" buvo migdomųjų prikimšti bepročiai, savo ruožtu susikimšę palatose.

Tuo tarpu palaimos pojūtis nenyko. Ji atsikėlė, nuėjo prie Zedkos lovos, bet ši kietai miegojo,

galbūt norėdama atsigauti po baisaus patirto išgyvenimo.

– Grįžk į lovą, – paliepė budėtoja. – Geros mergaitės sapnuoja angelus arba mylimuosius.

– Nesielkite su manim kaip su vaiku. Aš ne tyki pamišėlė, kuri visko bijo. Esu nerami pamišėlė, mane ištinka isterijos priepuoliai, nebranginu nei savo, nei kitų gyvybės. Taigi šiandien mane ima dūksmas. Žiūrėjau į mėnulį ir noriu su kuo nors pasikalbėti.

Budėtoja spoksojo į ją, nustebinta jos reakcijos.

– Bijote manęs, – nesiliovė Veronika. – Po dienos ar dviejų mirsiu, tai ką prarasiu?

– Kodėl jums nepasivaikščiojus, mažute, kad galėčiau baigti knygą?

– Todėl, kad yra kalėjimas ir prižiūrėtoja, kuri dedasi skaitanti knygą vien norėdama kitiems parodyti, jog ji inteligentiška moteris. Bet iš tikrųjų dėmesingai seka kiekvieną judesį palatoje ir saugo durų raktus tarsi lobį. Tikriausiai to reikalauja taisyklės, ir ji paklūsta, nes taip gali parodyti galią, kurios neturi savo vyrui ir vaikams kasdieniame gyvenime.

Veronika drebėjo gerai nesuprasdama kodėl.

– Raktus? – paklausė budėtoja. – Durys visada atviros. Įsivaizduokite, jei likčiau čia užsidariusi su būriu proto ligonių!

„Kaip? Durys visada atviros? Prieš keletą dienų aš norėjau išeiti iš palatos, ir ta moteris mane sekė iki pat tualeto. Ką ji čia sau šneka?“

– Nežiūrėkite į mane rimtai, – kalbėjo toliau budėtoja. – Iš tiesų mums nereikia labai kontroliuoti ligonių, nes duodame migdomųjų tablečių. Jūs drebate nuo šalčio?

– Nežinau. Manau, kad čia kalta mano širdis.

– Jeigu norite, eikit pavaikščioti.

– Tiesą pasakius, man labiau patiktų paskambinti pianinu.

– Salė izoliuota, ir pianinas niekam netrukdys. Skambinkit, jei norit.

Veronikos drebulys perėjo į verkšlenimą, tykų, drovų, tramdomą. Ji atsiklaupė ir be perstojo verkdama padėjo galvą moteriai ant kelių.

Budėtoja, numetusi į šalį knygą, ėmė glostyti Veronikos plaukus, leisdama ją užliejusio liūdesio bangai pačiai atslūgti. Šitaip jiedvi prabuvo beveik pusvalandį: viena verkė nesakydama kodėl, kita ją guodė nežinodama verksmo priežasties.

Kukčiojimas galiausiai liovėsi. Budėtoja atsistojo, paėmė Veroniką už parankės ir nuvedė iki durų.

– Turiu dukterį tavo metų. Kai čia tave atvežė su vamzdeliais ir serumais, bandžiau atspėti, kodėl tokia jauna daili mergina, kuriai gyvenimas prieš akis, nusprendė nusižudyti.

Netrukus pradėjo sklisti gandai, kad tu palikusi laišką – aš niekada netikėjau, jog tai tikroji priežastis – ir kad tavo dienos suskaitytos dėl neišgydomos širdies problemų. Man iš galvos nėjo dukters paveikslas: o jeigu ji nuspręstų iškrėsti panašų dalyką? Kodėl kai kurie žmonės mėgina eiti prieš natūralų gamtos dėsnį, liepiantį kovoti bet kokiomis priemonėmis, kad išliktum?

– Dėl to ir verkiu, – tarė Veronika. – Gerdama tabletes norėjau nužudyti kai ką, ko nekenčiau. Nežinojau, kad manyje yra kitų Veronikų, kurias mokėčiau mylėti.

– Kas skatina žmogų nekęsti savęs paties?

– Galbūt bailumas. Arba amžina baimė suklysti, padaryti ne taip, kaip kiti viliasi. Prieš keletą minučių buvau linksma, užmiršau, kad esu pasmerkta mirti. Kai supratau savo padėtį, išsigandau.

Budėtoja atidarė duris, ir Veronika išėjo.

„Ji neturėjo manęs šito klausti. Ko ji nori – suprasti, kodėl verkiau? Negi nežino, kad aš visiškai

normalus žmogus, kuriam nesvetimi visam pasauliui bendri troškimai ir baimės, ir kad toks klausimas dabar, kai jau per vėlu, gali man sukelti paniką?

Eidama koridoriais, apšviestais tokia pat blausia šviesa kaip ir palata, Veronika suvokė, kad jau per vėlu: nebeįstengė valdyti savo baimės.

„Privalau kontroliuoti save. Esu žmogus, kuris iki galo įvykdo, ką užsibrėžęs."

Iš tikrųjų gyvenime ji daug dalykų privedė prie paskutinės ribos, tik tie dalykai nebuvo svarbūs: pavyzdžiui, tęsdavo kivirčus, kuriuos būtų išsprendęs atsiprašymas, liaudavosi skambinti mylimajam, pamaniusi, kad jų ryšys neturi ateities. Nepasiduodavo kaip tik ten, kur pasiduoti buvo lengviausia: įrodinėjo sau esanti tvirta ir abejinga, nors iš tikrųjų buvo gležna moteris, jai niekada nesisekė pasižymėti moksle nei sportinėse mokyklos varžybose, ir neįstengė palaikyti darnos šeimoje.

Ji nugalėjo savo nedideles ydas, regis, vien tam, kad sugniužtų susidūrusi su svarbiais ir reikšmingais dalykais. Dėjosi nepriklausoma moterimi, nors jai žūtbūt reikėjo draugijos. Kur nors pasirodžius, visų akys nukrypdavo į ją, bet naktis dažniausiai leido vieniša vienuolyne, žiūrėdama televizorių, kurio net kanalai tiesiai neįsijungdavo. Visoms draugėms rodėsi esanti pavydėtinas pavyzdys ir

didžiąją savo energijos dalį eikvojo pačios susikurtam įvaizdžiui palaikyti.

Dėl tos priežasties jai nebelikdavo jėgų būti pačiai savimi – būtybe, kuriai, kaip ir visiems pasaulyje, reikia kitų, kad pasijustų laiminga. Bet kitus taip sunku suprasti! Jų reakcija neįspėjama, jie gyvena apsitvėrę gynybos siena, elgiasi taip pat kaip ji: dedasi viskam abejingi. Sutikę žmogų, atviresnį gyvenimui, arba jį tuojau atstumia, arba suteikia kančių laikydami žemesniu ir „naiviu."

Ką gi, ji galbūt daugeliui žmonių padarė įspūdį savo ryžtu ir jėga, bet kur pati atsidūrė? Tuštumoje. Visiškoje vienatvėje. Viletėje. Prie mirties slenksčio.

Sąžinės priekaištai dėl savižudybės atgijo iš naujo, bet Veronika juos vėl ryžtingai nuvijo. Dabar ji buvo apimta jausmo, kurio niekada sau neleisdavo: neapykantos.

Neapykanta. Beveik fiziškai – kaip sienas, pianinus, budėtojas – galėjo paliesti tą griaunamąją energiją, sklindančią iš savo kūno. Paliko šį jausmą ramybėje nesirūpindama išsiaiškinti, ar jis geras, ar ne – jai jau buvo gana savikontrolės, kaukių, deramos laikysenos. Dabar Veronika tas dvi ar tris savo gyvenimo dienas norėjo praleisti kuo netinkamiau.

Pradėjo smogusi į veidą vyresniam už ją vyrui, susikivirčijo su sanitaru, atsisakė dėtis maloni ir

kalbėti su kitais, kai norėjo likti viena, ir dabar buvo pakankamai laisva jausti neapykantą – nors ganėtinai nuovoki, kad nepultų visko aplinkui daužyti, nes dėl to tektų paskutines gyvenimo dienas leisti palatos lovoje paveiktai raminamųjų.

Šią valandėlę nekentė visko, ko tik įmanė: savęs pačios, pasaulio, kėdės priešais, sugedusio radiatoriaus viename iš koridorių, pavyzdingų žmonių, nusikaltėlių. Buvo paguldyta psichiatrijos ligoninėje ir galėjo jausti tai, ką žmonės slepia patys nuo savęs – todėl, kad mes visi mokomi vien tik mylėti, sutikti, ieškoti išeičių, vengti konflikto. Veronika nekentė visko, bet ypač savo gyvenimo būdo, neleidusio jai pažinti šimtus kitų Veronikų, kurios gyveno jos viduje ir buvo įdomios, pamišusios, smalsios, drąsios, mėgstančios riziką.

Vienu metu ėmė nekęsti ir asmens, kurį labiausiai iš visų mylėjo: savo motinos. Tai buvo puiki žmona, dieną dirbo, naktį plovė indus, aukodama savo gyvenimą, kad duktė gautų gerą išsilavinimą, išmoktų skambinti pianinu ir griežti smuiku, rengtųsi kaip princesė, pirktųsi firminius sportbačius ir kelnes, tuo tarpu pati vis lopė seną savo suknelę, kurią nešiojo metų metus.

„Kaip galiu nekęsti žmogaus, kuris man dovanojo tik meilę? – sumišusi galvojo Veronika, norė-

dama ištaisyti savo jausmus. Bet jau buvo per vėlu, neapykanta ištrūko į laisvę, jai atidarius asmeninio pragaro vartus. Ji nekentė gautos meilės, nes tokia meilė nieko nereikalauja mainais, – o tai absurdiška, nerealu, priešinga gamtos dėsniams.

Meilė, kuri nieko nereikalavo mainais, sužadino jai kaltės jausmą, norą pateisinti jos viltis, net jeigu tai reiškė atsisakyti visko, ko troško sau pačiai. Tai buvo meilė, metų metus mėginusi nuo jos slėpti pasaulio iššūkius ir sugedimą – nesuvokdama, jog vieną dieną ji tai supras ir nežinos, kaip nuo jų apsiginti.

O tėvas? Taip pat nekentė ir tėvo. Priešingai negu motina, kuri visą laiką dirbo, jis mokėjo gyventi, vesdavosi ją į teatrą ir barus, juodu drauge linksmindavosi, ir kai buvo jaunas, ji slapta jį įsimylėjo, ne kaip tėvą, o kaip vyrą. Nekentė jo, nes jis visada buvo toks žavus, toks atviras su visais, išskyrus jos motiną, kuri vienintelė iš tikrųjų buvo to verta.

Nekentė visko. Bibliotekos su kalnais knygų, pilnų aiškinimų apie gyvenimą, koledžo, kur buvo priversta ištisas naktis mokytis algebros, nors nepažinojo nieko – be dėstytojų ir matematikų – kieno laimei būtų reikėję algebros. Kodėl ji buvo raginama taip mokytis algebros ar geometrijos, ar daugybės kitų visiškai nereikalingų dalykų?

Veronika pastūmė salės duris, priėjusi prie pianino pakėlė jo dangtį ir iš visų jėgų trenkė rankomis per klavišus. Tuščioje salėje nuaidėjo beprotiškas, nedarnus, erzinantis akordas, atsimušė į sienas ir grįžo į jos ausis spigiu garsu, kuris, rodės, išplėš jos sielą. Bet tą akimirką tai buvo geriausias jos sielos paveikslas.

Ji vėl ėmė daužyti rankomis klavišus, ir vėl į visas puses pažiro disonuojantys garsai.

„Aš beprotė. Galiu taip elgtis. Galiu nekęsti ir galiu daužyti pianiną. Nuo kada protiniai ligoniai moka pagroti natas derama tvarka?"

Trenkė šitaip per klavišus vieną, du, dešimt, dvidešimt kartų – ir kiekvieną sykį jos neapykanta, rodės, mąžta, kol visiškai pranyko.

Tada Veroniką užliejo neapsakoma ramybė, ir ji atsigręžė pasižiūrėti pro langą į žvaigždėtą dangų, į jaunaties – savo numylėtinės – pjautuvą, švelnia šviesa užliejusį salę, kurioje ji sėdėjo. Jai vėl atsirado pojūtis, jog Begalybė ir Amžinatvė žengia koja kojon ir gana stebėti vieną iš jų, pavyzdžiui, begalinę Visatą, kad pajustum kitos buvimą, o kita –

Amžinatvė – Laikas, kuris niekada nesibaigia, kuris nepraeina, kuris lieka Dabartyje, saugančioje visas gyvenimo paslaptis. Pakeliui tarp palatos ir salės ji gebėjo patirti tokią didelę ir intensyvią neapykantą, jog širdyje neliko jokio apmaudo. Pagaliau ji leido neigiamiems jausmams, metų metus slopintiems, iškilti į paviršių. *Patyrė* juos, ir daugiau jie nebebuvo reikalingi – galėjo išnykti.

Ji pasidarė tyli, gyveno tik šia Dabarties akimirka, leisdama meilei užimti neapykantos paliktą tuščią erdvę. Pajutusi, jog atėjo laikas, atsigręžė į mėnulį ir jo garbei paskambino sonatą – buvo tikra, kad mėnulis jos klausosi, tuo didžiuojasi, o žvaigždės jam pavydi. Todėl paskambino muzikos fragmentą žvaigždėms, kitą sodui, trečią kalnams, kurių naktį negalėjo matyti, bet žinojo, kad jie ten yra.

Įpusėjus fragmentą sodui, pasirodė pamišėlis Eduardas, šizofrenikas, kuriam nebuvo jokios vilties pasveikti. Veronika jo neišsigando – priešingai, nusišypsojo, ir, jos nuostabai, jis nusišypsojo taip pat.

Taigi muzika gebėjo įsiskverbti į tolimą jo pasaulį, tolimesnį negu mėnulis, ir daryti stebuklus.

„Reikia nusipirkti naują raktinę“, – pagalvojo daktaras Igoras, rakindamas savo mažo konsultacinio kabineto duris Viletės psichiatrijos ligoninėje. Senoji suplyšo, ir mažutis ją puošiantis metalinis herbas nukrito ant žemės.

Daktaras Igoras pasilenkė ir jį paėmė. Ką daryti su herbu, vaizduojančiu Liublianos heraldiką? Geriausia būtų išmesti lauk. Bet galėtų duoti pataisyti, prašydamas, kad padarytų naują odinį žiedą, arba padovanoti vaikaičiui kaip žaislą. Abi alternatyvos jam pasirodė kvailos; raktinė buvo labai pigi, o jo vaikaitis visai nesidomėjo herbais – leido laiką prie televizoriaus arba smagiai žaidė elektroniniais žaislais, atvežtais iš Italijos. Vis dėlto herbo neišmetė; įsikišo į kišenę – vėliau nuspręs, ką su juo daryti.

Jis buvo psichiatrijos ligoninės direktorius, o ne pacientas, todėl prieš pasiryždamas kam nors ilgai galvodavo.

Įjungė šviesą – žiemą tolyn labyn aušo vėliau. Šviesos trūkumas drauge su persikraustymais ir

skyrybomis buvo pagrindinė priežastis, didinanti depresijos atvejų skaičių. Daktaras Igoras nekantriai laukė pavasario – jam atėjus išsispręstų pusė jo problemų.

Peržvelgė dienotvarkę. Reikėjo patyrinėti būdus, kaip neleisti Eduardui mirti iš bado; dėl savo šizofrenijos jis buvo nenuspėjamas ir dabar visiškai liovėsi valgęs. Daktaras Igoras jau buvo jam prirašęs intraveninį maitinimą, bet tai negalėjo trukti amžinai. Eduardas, dvidešimt aštuonerių metų vyras, buvo tvirtas, tačiau nors ir leidžiant serumą, galiausiai sulys ir ims panėšėti į skeletą.

Kaip sureaguotų Eduardo tėvas, vienas iš žymiausių jaunos Slovėnijos respublikos ambasadorių, vienas iš subtilių derybininkų su Jugoslavija dešimtojo dešimtmečio pradžioje? Galų gale tas žmogus daugelį metų sėkmingai dirbo Belgradui, pergyveno savo šmeižikus – kurie jį kaltino tarnavus priešui – ir toliau priklausė diplomatiniam korpusui, nors šį kartą atstovavo kitai šaliai. Tai buvo galingas ir įtakingas žmogus, visi jo bijojo.

Daktaras Igoras vieną valandėlę atrodė susirūpinęs – kaip anksčiau buvo susirūpinęs dėl raktinės herbo, – bet tuojau išmetė šią mintį iš galvos: ambasadoriui nesvarbu, graži ar bjauri sūnaus išvaizda; neketino jo vestis į viešus renginius ir

nenorėjo, kad jis lydėtų jį į tuos pasaulio kraštus, kur vyko paskirtas vyriausybės atstovu. Eduardas buvo Viletėje ir liks čia amžinai arba tol, kol tėvas uždirbs milžiniškus pinigus.

Daktaras Igoras nusprendė nutraukti intraveninį maitinimą ir leisti Eduardui dar truputį sulieseti, kol pats užsinorės valgyti. Jeigu padėtis pablogės, daktaras parašys pranešimą ir suvers atsakomybę gydytojų tarybai, tvarkančiai Viletę. „Jeigu nenori susilaukti nemalonumų, atsakomybe visada dalykis su kitais", – mokė jį tėvas, taip pat gydytojas, ant savo rankų laikęs nemažai mirusiųjų, bet išvengęs problemų su valdžia.

Skyręs nutraukti Eduardo maitinimą, daktaras Igoras perėjo prie kito atvejo: ataskaitoje perskaitė, jog pacientė Zedka Mendel baigė gydymo kursą ir ją galima išrašyti. Daktaras Igoras norėjo tuo įsitikinti savo akimis; galų gale gydytojui nėra nieko blogiau kaip susilaukti skundų iš Viletėje gulėjusio ligonio šeimos. O taip atsitikdavo beveik visada – retam pacientui po gydymo kurso psichiatrijos ligoninėje pavykdavo vėl prisitaikyti prie normalaus gyvenimo.

Kalta buvo ne ši ligoninė. Ir jokia kita iš šių gydymo įstaigų, išsibarsčiusių – vienas Dievas težino kur – po visus pasaulio kraštus, kur ligonių adaptacijos problema visiškai panaši. Kaip kalėjimas niekada nepataiso kalinio, o tik jį išmoko daugiau nusikalsti, taip psichiatrijos ligoninės pripratina ligonius prie visiškai nerealaus pasaulio, kur viskas leidžiama ir kur niekam nereikia atsakyti už savo veiksmus.

Taigi buvo tik viena išeitis: rasti būdą, kaip išgydyti Beprotybę. Ir daktaras Igoras buvo pasinėręs į tai visa siela – ruošė disertaciją, kuri turėjo sukelti perversmą psichiatrų aplinkoje. Beprotnamiuose laikini pacientai, gyvendami drauge su nepagydomais ligoniais, įsitraukia į socialinės degradacijos procesą, kurio vėliau nebeįmanoma sustabdyti. Ši Zedka Mendel galiausiai vėl grįš į ligoninę – šį kartą savo pačios noru, skųsdamasi nesamais skausmais, vien tik tam, kad būtų šalia žmonių, regis, ją suprantančių geriau negu pasaulis už Viletės sienų.

Tačiau jeigu jis atrastų, kaip įveikti vitriolį, – jo nuomone, tas nuodas ir sukelia beprotybę, – daktaro Igoro vardas būtų įrašytas į istoriją, o Slovėnija galutinai įsitvirtintų žemėlapyje. Šią savaitę jam

iš dangaus nukrito sėkmė potencialios savižudės pavidalu, ir jis nieku gyvu neketino praleisti šios progos.

Daktaras Igoras džiaugėsi. Nors dėl ekonominių priežasčių dar buvo priverstas taikyti jau seniai medicinos pasmerktus gydymo būdus, – pavyzdžiui, insulino šoką – Viletė, taip pat dėl finansinių priežasčių, į psichiatrinį gydymą ėmė diegti naujoves. Daktaras Igoras ne tik turėjo laiko ir medžiagų vitriolio tyrinėjimams, bet dar tikėjosi, kad savininkai padės išlaikyti ligoninėje grupę, vadinamą *Brolybe*. Įstaigos akcininkai leido toleruoti – gerai įsidėmėkit, ne skatino, o leido *toleruoti* – ilgesnę nei būtina gydymo trukmę. Jie argumentavo, kad žmoniškumo sumetimais reikia neseniai pasveikusiems ligoniams duoti galimybę apsispręsti, kada jiems geriau vėl integruotis į visuomenę; taigi grupė nutarė likti Viletėje kaip rinktiniame viešbutyje ar klube, kur renkasi asmenys, turį tam tikrų bendrų savybių. Daktarui Igorui sekėsi ligonius ir sveikuosius išlaikyti vienoje vietoje, ir pastarieji teigiamai veikė pirmuosius. Kad idėja neišsigimtų ir kad pamišėliai neužkrėstų jau išgijusių, visi *Brolybės* nariai privalėjo mažiausiai vieną kartą per dieną išeiti iš ligoninės.

Daktaras Igoras žinojo, kad akcininkų argumentai leisti pasveikusiems pacientams likti beprotnamyje – jų žodžiais tariant, žmoniškumo vardan – tebuvo pasiteisinimas. Jie bijojo, kad Liublianoje, mažoje žavioje Slovėnijos sostinėje, neužteks turtingų pamišėlių, galinčių išlaikyti visą šią brangią naujovišką struktūrą. Be to, viešoji sveikatos sistema psichiatrijos ligonines laikė ypač svarbiomis, o tai stūmė Viletę į nepatogią padėtį psichinių problemų turguje.

Kai akcininkai senąsias kareivines pertvarkė į psichiatrijos ligoninę, jų viešu taikiniu buvo vyrai ir moterys, paveikti karo su Jugoslavija. Bet karas truko labai trumpai. Akcininkai lažinosi, kad karas vėl įsiliepsnos, tačiau neįsiliepsnojo.

Vėliau, pasižiūrėję į naujausius tyrimų duomenis, suprato, jog karo aukų skaičius daug mažesnis už įtampos, nuobodulio, įgimtų ligų, vienatvės ir nepakantos aukų skaičių. Kai bendruomenė susiduria su bėda, pavyzdžiui, karu, arba didele infliacija, arba maru, pastebima, kad šiek tiek padaugėja savižudybių, bet labai sumažėja depresijos, paranojos, psichozės atvejų. Bėdą įveikus, jų rodikliai šokteli iki įprastinių, o tai rodo – daktaro Igoro supratimu, – kad žmogus leidžia sau prabangą būti pamišėliu tik tada, kai turi tam sąlygų.

Prieš jo akis gulėjo nauji tyrimų rezultatai, šį kartą iš Kanados, – kurią vienas Amerikos laikraštis buvo paskelbęs šalimi, pranokstančia visas kitas šalis pragyvenimo lygiu. Daktaras perskaitė:

Pasak Statistics Canada, *kokia nors psichine liga yra sirgę:*

40% gyventojų nuo 15 iki 34 metų;

33% gyventojų nuo 35 iki 54 metų;

20% gyventojų nuo 55 iki 64 metų.

Laikoma, kad vienas gyventojas iš penkių turi psichikos sutrikimų.

Kas aštuntas kanadietis bent vieną kartą gyvenime gydėsi nuo psichinės negalios.

„Puikus turgus, geresnis nei čia! – tarė jis sau. – Kuo daugiau žmonės turi galimybių būti laimingi, tuo jie nelaimingesni."

Daktaras Igoras išanalizavo dar kelis atvejus, rūpestingai pasverdamas, ką gali nuspręsti vienas, o ką reikia pateikti tarybai. Kai baigė, jau buvo visai išaušę, ir jis išjungė šviesą.

Paskui pakvietė pirmą lankytoją – pacientės, mėginusios nusižudyti, motiną.

– Aš Veronikos motina. Kokia mano dukters būklė?

Daktaras Igoras pagalvojo, ar sakyti tiesą, ar apsaugoti motiną nuo nereikalingų staigmenų – šiaip ar taip, jis turėjo dukterį tokiu pat vardu. Nusprendė, kad geriau bus tylėti.

– Dar nežinome, – pamelavo. – Po savaitės pamatysim.

– Nesuprantu, kodėl Veronika taip padarė, – verkdama kalbėjo priešais jį sėdinti moteris. – Mes švelnūs tėvai, didelio pasiaukojimo kaina davėme jai geriausią, kokį tik galėjome, išsilavinimą. Nors ir neišvengėme kai kurių santuokos problemų, išsaugojome šeimą kaip pastovumo pavyzdį nesėkmių akivaizdoje. Ji turi gerą tarnybą, nebjauri, tačiau...

– ...tačiau bandė nusižudyti, – pertraukė ją daktaras Igoras. – Nesistebėkite, ponia, taip jau yra. Žmonės neįstengia suvokti laimės. Jeigu norite, galiu jums parodyti Kanados statistiką.

– Kanados?

Moteris nustebusi pažvelgė į jį.

Pamatęs, kad jam pavyko ją prablaškyti, daktaras Igoras kalbėjo toliau:

– Matot, ponia atėjote čia ne sužinoti, kaip jaučiasi jūsų duktė, bet sau pačiai pasiteisinti dėl to, kad ji mėgino nusižudyti. Kiek jai metų?

– Dvidešimt ketveri.

– Kitaip sakant, tai subrendusi, gyvybinga moteris, kuri jau gerai žino, ko nori, ir geba pasirinkti. Ką tai turi bendro su jūsų santuoka arba su jūsų ir jūsų vyro pasiaukojimu? Ar seniai ji gyvena viena?

– Šešerius metus.

– Matote! Nepriklausoma iki sielos gelmių. Tačiau kadangi vienas austrų gydytojas – daktaras Zigmundas Froidas, tikiuosi, esate girdėjusi apie jį, – aprašė nesveikus tėvų ir vaikų santykius, dar iki šiol visi jaučiasi esą dėl visko kalti. Ar indai mano, kad žudiku tapęs sūnus yra tėvų auklėjimo auka? Atsakykite.

– Neturiu nė menkiausio supratimo, – atsakė moteris, kas kartą vis labiau stebėdamasi gydytoju. Gal jis pats užsikrėtęs nuo pacientų.

– Tai aš jums atsakysiu, – tarė daktaras Igoras. – Indai mano, kad kaltas yra žudikas, o ne visuomenė, ne tėvai ar protėviai. Ar japonas žudosi dėl to, kad vienas iš jo vaikų nusprendė vartoti narkotikus ir šaudyti išėjęs į gatvę? Atsakymas tas pats: ne! Ir atkreipkit dėmesį, kad japonai, kiek aš žinau, žudosi dėl mažiausios priežasties; aną dieną skaičiau

žinutę laikraštyje, jog vienas jaunuolis nusižudė dėl to, kad neišlaikė stojamųjų egzaminų.

– Ar galiu pasikalbėti su dukra? – paklausė moteris, kuriai nerūpėjo nei japonai, nei indai, nei kanadiečiai.

– Tuojau, tuojau, – tarė daktaras Igoras, šiek tiek suirzęs, kad jį nutraukė. – Bet pirmiau noriu, jog ponia suprastų vieną dalyką: išskyrus kai kuriuos sunkius patologijos atvejus, žmonės išprotėja mėgindami pabėgti nuo rutinos. Ar ponia supratote?

– Labai gerai supratau, – atsakė ji. – Ir jeigu manote, jog nesugebėsiu ja rūpintis, galite būti ramus: aš niekada nemėginau keisti savo gyvenimo.

– Kaip gerai! – tarė daktaras Igoras su šiokiu tokiu palengvėjimu. – Ar ponia esate įsivaizdavusi pasaulį, kuriame, sakysim, nereikėtų visą gyvenimą kasdien kartoti tų pačių dalykų? Jeigu nuspręstume valgyti vien tada, kai esame išalkę, kaip tvarkytųsi restoranai ir namų šeimininkės?

„Būtų teisingiau valgyti tik tada, kai išalkstame“, – pagalvojo moteris, bet šito nepasakė bijodama, kad daktaras neuždraustų pasimatyti su Veronika.

– Būtų didžiulis sąmyšis, – tarė ji. – Aš namų šeimininkė, žinau, ką sakau.

– Taigi mes rytais pusryčiaujame, paskui pietaujame, valgome vakarienę. Kasdien turime keltis nustatytu laiku ir kartą per savaitę ilsėtis. Yra Kalėdos pirkti dovanoms, Velykos – kad tris dienas praleistume prie ežero. Ar jūs būtumėt patenkinta, jeigu jūsų vyras, staiga apimtas aistros, užsigeistų pasimylėti svetainėje?

„Apie ką tas žmogus kalba? Aš čia atėjau pamatyti dukters!“

– Mane tai nuliūdintų, – atsargiai atsakė ji, vildamasi, kad neprašovė pro šalį.

– Labai gerai! – sušuko daktaras Igoras. – Vieta mylėtis – miegamasis. Kitaip duotume blogą pavyzdį ir skleistume anarchiją.

– Ar galiu pamatyti dukterį? – pertraukė jį moteris.

Daktaras Igoras pasidavė; ši kaimietė niekada nesupras, ką jis kalba, jai nerūpi padiskutuoti apie beprotybę filosofiniu požiūriu – net jei žinotų, kad jos duktė rimtai mėgino nusižudyti ir buvo ištikta komos.

Nuspaudė skambučio mygtuką, ir pasirodė sekretorė.

– Liepkite pakviesti merginą savižudę, – paliepė jis. – Tą, kuri rašė į laikraščius aiškindama, jog žudosi todėl, kad visi sužinotų, kur yra Slovėnija.

– Nenoriu jos matyti. Nutraukiau su pasauliu visus ryšius.

Veronikai buvo sunku ištarti šiuos žodžius salėje, visiems girdint. Bet sanitaras, taip pat nediskretiškas, garsiai pasakė, kad jos laukia motina – tarsi tas faktas visus domintų.

Veronika nenorėjo matyti motinos, nes šis pasimatymas jiedvi abi įskaudintų. Būtų geriau, jeigu motina ją laikytų mirusia; Veronika niekada nemėgo atsisveikinimų.

Vyriškis dingo, iš kur atėjęs, ir ji vėl ėmė žiūrėti į kalnus. Po savaitės pagaliau suspindo saulė; Veronika tai žinojo nuo praėjusios nakties – pasakė mėnulis, kai skambino pianinu.

„Ne, aš beprotė, aš nebekontroliuoju savęs. Šviesuliai nekalba – nebent tiems, kurie skelbiasi esą astrologai. Jeigu mėnulis ir šnekasi su kuo nors, tai tik su šizofrenikais."

Nebaigus minties, nudiegė krūtinę ir užtirpo ranka. Ji pamatė sukantis lubas – širdies priepuolis!

Veroniką apėmė savotiška euforija, tarsi mirtis ją vaduotų iš mirties baimės. Greitai viskas baigsis! Galbūt skaudės, bet kas tai yra penkios minutės agonijos palyginti su amžinatvės ramybe? Viena, ką ji padarė, – užsimerkė: filmuose didžiausią siaubą jai keldavo atmerktos mirusiųjų akys.

Bet širdies priepuolis pasirodė visai ne toks, kokį įsivaizdavo; darėsi sunku kvėpuoti, ir išsigandusiai Veronikai šmėstelėjo mintis, kad ją gali tuoj ištikti, ko labiausiai bijojo: asfiksija. Ji numirs taip, lyg būtų gyva palaidota arba ūmai nugramzdinta į jūros dugną.

Susvyravo, krito, pajuto smarkų smūgį į veidą, milžiniškomis pastangomis vis mėgindama įkvėpti – bet oras nėjo į plaučius. Blogiausia, kad mirtis nesiskubino. Veronika puikiausiai suvokė, kas dedasi aplinkui, tebeskyrė spalvas ir formas. Tik sunkiai girdėjo, ką kalba kiti – jų riksmai ir šauksmai atrodė tolimi, tarytum sklistų iš kito pasaulio. O šiaip viskas buvo tikroviška: oras nėjo vidun, tiesiog nebepakluso plaučių ir raumenų įsakymams, bet sąmonės ji vis dar neprarado.

Pajuto, kad kažkas ją pakėlė ir paguldė aukštielninką – bet dabar nebegalėjo valdyti akių judesių, jos sukiojosi, siųsdamos į smegenis šimtus skirtingų vaizdų, ir prie dusulio pojūčio prisidėjo visiškas regos sutrikimas.

Pamažu vaizdai pasidarė taip pat tolimi – ir kai agonija pasiekė kulminaciją, galiausiai su baisiu triukšmu į plaučius įsiveržė oras, ir visi salėje nustėro iš baimės.

Veronika pradėjo konvulsingai vemti. Praėjus valandėlei, kuri vos nesibaigė tragiškai, kai kurie pamišėliai ėmė juoktis iš tos scenos – ir ji pasijuto pažeminta, žuvusi, nesugebanti atsikirsti.

Atbėgo tekinas sanitaras ir suleido vaistų į ranką.

– Nusiraminkit. Jau praėjo.

– Aš nemiriau! – sušuko ji slinkdama prie ligonių ir savo vėmalais teršdama grindis. – Vis dar tebesu šiame prakeiktame beprotnamyje, priversta su jumis gyventi! Kas dieną, kas naktį išgyvenu tūkstančius mirčių, – o niekas nepasigaili manęs!

Ji atsigręžė į sanitarą, ištraukė iš jo rankos švirkštą ir sviedė sodo link.

– Ko jūs norite? Kodėl man nesuleidžiate nuodų, jeigu žinote, kad aš vis tiek jau pasmerkta? Kur jūsų jausmai?

Nebeįstengdama valdytis, vėl atsisėdo ant žemės ir prisiverstinai pravirko, šaukdama, garsiai šniurkščiodama, o tuo tarpu kai kurie ligoniai juokėsi ir šaipėsi iš suteptų jos drabužių.

– Duokit jai raminamųjų! – sušuko viena gydytoja įbėgdama į salę. – Darykite, kas reikia!

Tačiau sanitaras stovėjo it paralyžiuotas. Gydytoja išėjo ir grįžo su dviem sanitarais ir nauju švirkštu. Vyrai sugriebė isteriškąją būtybę, kuri blaškėsi vidury salės, ir gydytoja į nešvarios rankos veną iki paskutinio lašo suleido raminamųjų dozę.

Ji gulėjo daktaro Igoro kabinete baltutėlaitėje lovoje, užtiestoje nauja paklode.

Jis klausė jos širdį. Ji dėjosi dar mieganti, bet kažkas krūtinėje, matyt, buvo pasikeitę, nes gydytojas prakalbo tvirtai įsitikinęs, kad ji išgirs:

– Būkite rami. Su jūsų sveikata galite gyventi šimtą metų.

Veronika atsimerkė. Kažkas ją buvo perrengęs. Gal daktaras Igoras? Jis ją matė nuogą? Jos galva dar nelabai veikė.

– Ką ponas sakėte?

– Sakiau, kad būtumėt rami.

– Ne. Ponas sakėte, kad gyvensiu šimtą metų.

Gydytojas nuėjo prie savo rašomojo stalo.

– Sakėte, kad gyvensiu šimtą metų, – atkakliai pakartojo Veronika.

– Medicina niekada nėra tikra, – išsisuko daktaras Igoras. – Visaip gali būti.

– Kaip mano širdis?

– Tokia pat.

Tada jis daugiau nieko nepasakė. Sunkiais atvejais gydytojai kalba: „Jūs gyvensite šimtą metų“ arba „nieko rimto“, arba „jūsų širdis ir kraujospūdis kaip jauno žmogaus“, arba dar „mes turime pakartoti tyrimus.“ Galima pamanyti, jog jie bijo, kad pacientas nenusiaubtų jų kabineto.

Ji pamėgino atsikelti, bet neįstengė; kambarys ėmė suktis.

– Pagulėkite dar truputį, kol pasijusite geriau. Jūs man netrukdote.

„Kaip gerai, – pagalvojo Veronika. – O jei būtų priešingai?“

Daktaras Igoras, kaip patyręs gydytojas, kurį laiką tylėjo dėdamasis, jog domisi ant stalo sukrautais popieriais. Kai esame su žmogumi, kuris tyli, situacija darosi įtempta, erzinanti, nepakenčiama. Daktaras Igoras vylėsi, kad mergina prašneks ir jis galės iš jos gauti naujų duomenų savo disertacijai apie beprotybę ir jo tobulinamą gydymo būdą.

Bet Veronika netarė nė žodžio. „Gal jos apsinuodijimo vitrioliu stadija gerokai pažengusi“, – pagalvojo daktaras Igoras, nusprendęs pertraukti tylą, kuri tapo įtempta, erzinanti, nepakenčiama.

– Regis, jūs mėgstate skambinti pianinu, – tarė jis, stengdamasis kalbėti kuo atsainiau.

– O pamišėliai mėgsta klausytis. Vakar vienas klausėsi neatstodamas.

– Eduardas. Kažkam pasakojosi, jog buvo sužavėtas. Kas žino, gal vėl ims valgyti kaip normalus žmogus.

– Šizofrenikas mėgsta muziką? Ir pasakoja apie tai kitiems?

– Taip. Ir lažinuosi, kad jūs nė kiek nenutuokiate, ką tai reiškia.

Šis gydytojas, kuris su savo juodai dažytais plaukais labiau panėšėjo į pacientą, neklydo. Veronika girdėjo tą žodį daug kartų, bet visai nenutuokė, ką jis reiškia.

– Ar pagydoma? – paklausė vildamasi gauti išsamesnės informacijos apie šizofrenikus.

– Kontroliuojama. Dar tiksliai nežinoma, kas vyksta pamišėlio pasaulyje: viskas nauja, ir procesai keičiasi kiekvieną dekadą. Šizofrenikas – asmuo, turintis įgimtą polinkį atsiskirti nuo šio pasaulio, kol koks nors įvykis – sunkus ar nereikšmingas, nelygu atvejis, – jį pastūmėja susikurti tikrovę vienam sau. Tai gali išsivystyti iki visiško atsiskyrimo – tokį atvejį mes vadiname katatonija – arba sulaukti pagerėjimų, kurie leidžia pacientams dirbti, prak-

tiškai gyventi normalų gyvenimą. Viskas priklauso tik nuo vieno dalyko: aplinkos.

– Susikuria tikrovę tik sau, – pakartojo Veronika. – O kokia gi yra tikrovė?

– Tokia, kokią dauguma mano turint būti. Nebūtinai geriausia, nebūtinai logiškiausia, bet kad atitiktų bendrą norą. Matote, ką aš ryšiu ant kaklo?

– Kaklaraištį.

– Puiku. Jūsų atsakymas logiškas, tinkamas, visiškai normalaus žmogaus atsakymas: kaklaraištį! Bet pamišėlis sakytų, jog turiu ant kaklo spalvoto audinio skiautę, juokingą, nereikalingą, sudėtingai užrištą, galiausiai trukdančią judinti galvą ir reikalaujančią didesnių pastangų įkvepiant oro į plaučius. Jeigu praeidamas pro ventiliatorių būsiu išsiblaškęs, galiu mirti užsmaugtas šios audinio skiautės.

Jeigu pamišėlis manęs paklaustų, kam reikalingas kaklaraištis, turėčiau atsakyti: absoliučiai niekam. Netgi nėra puošmena, nes mūsų laikais jis tapo vergovės, galios simboliu, laikysenos per atstumą ženklu. Kaklaraištis tik tuo naudingas, kad, parėję namo ir jį nusitraukę, pajuntame, jog nuo kažko išsivadavome, o nuo ko – nežinome.

Bet ar tas palengvėjimo jausmas pateisina kaklaraiščio ryšėjimą? Ne. Tačiau jeigu paklausčiau pamišėlio ir sveiko žmogaus, kas čia per daiktas,

tasai, kuris atsakytų: „Kaklaraištis“, – būtų laikomas sveiku. Svarbu ne teisingas atsakymas, svarbu protas.

– Ponas nusprendė, kad nesu pamišėlė, iš to, kad teisingai pavadinau spalvoto audinio skiautę.

„Ne, jūs ne pamišėlė“, – pagalvojo daktaras Igoras, įsikūnijęs autoritetas su keliais diplomais, kurie kabojo ant sienų jo kabinete. Kėsintis į savo gyvybę žmogui būdinga – jis pažinojo daug tą dariusių, bet jie tebebuvo laisvėje, rodėsi nekalti ir normalūs vien todėl, kad buvo pasirinkę neskandalingą savižudybės būdą. Žudėsi pamažu, nuodydamiesi tuo, ką daktaras Igoras vadino vitrioliu.

Vitriolis – toksiška medžiaga, kurios poveikį buvo nustatęs iš pokalbių su pažįstamais vyrais ir moterimis. Dabar rašė ta tema disertaciją, ketindamas ją pateikti Slovėnijos Mokslų akademijai. Tai buvo reikšmingas žingsnis beprotybės tyrimo istorijoje, pats reikšmingiausias po to, kai daktaras Pinelis paliepė nuimti nuo ligonių grandines, išgąsdindamas medicinos pasaulį teiginiu, kad kai kurie iš jų turi galimybę pasveikti.

Taip pat kaip *libido* – cheminė reakcija, atsakinga už seksualinį geismą, atrasta daktaro Froido,

bet, nepaisant pastangų, jokioje laboratorijoje niekada neturėjusi laimės įvykti, – vitriolis buvo išskirtas žmonių, patekusių į grėsmingą situaciją, organizme, nors dar nepastebėtas tiriant moderniais spektrografijos būdais. Tačiau lengvai atpažįstamas iš skonio, kuris nėra nei saldus, nei sūrus, o kartus. Daktaras Igoras – dar niekam nežinomas šio mirtino nuodo atradėjas – pavadino jį vitrioliu, kuriuo kadaise labai dažnai naudodavosi imperatoriai, karaliai ir visokiausi meilužiai, kai turėdavo galutinai atitolinti nuo savęs neparankų asmenį.

Nuostabi karalių ir imperatorių epocha! Tais laikais žmonės gyveno ir mirė romantiškai. Žudikas pakviesdavo auką prašmatniai vakarienei, įeidavo patarnautojas su dviem dailiomis taurėmis, kurių vienoje į gėrimą būdavo įmaišyta vitriolio. Kiek emocijų sukeldavo aukos judesiai: ji paimdavo taurę, tardavo kelis švelnius ar agresyvius žodžius, išgerdavo ją, lyg ten būtų įpilta skanaus gėrimo, mesdavo nustebusį žvilgsnį į amfitrioną ir it perkūno trenkta griūdavo ant grindų! Bet šį šiandien sunkiai randamą ir brangų nuodą pakeitė tikresnės naikinimo priemonės – revolveriai, bakterijos ir taip toliau. Daktaras Igoras, iš prigimties romantikas, tuo veik užmirštu vardu pavadino

sielos ligą, kurią jam pavyko diagnozuoti ir kurios atradimas netrukus turėjo išgąsdinti pasaulį.

Keista, kad niekas vitriolio niekada nelaikė mirtinu nuodu, nors dauguma jo paveiktų žmonių identifikavo šio nuodo skonį ir tokios rūšies apsinuodijimą vadino *kartėliu*. Didesnis ar mažesnis kartėlio kiekis aptinkamas visų būtybių organizme – panašiai kaip visi esame tuberkuliozės bacilos nešiotojai. Bet šios dvi ligos užpuola tada, kai pacientas nusilpsta; kartėlio atveju susergama tą valandėlę, kai atsiranda vadinamosios „tikrovės“ baimė.

Kai kurie asmenys, norėdami susikurti pasaulį, kur negalėtų patekti jokia išorinė grėsmė, pernelyg sutelkia gynybą išorės pusėn – prieš svetimus žmones, naujas vietas, nepažįstamus potyrius – palikdami vidų beginklį. Tada kartėlis ir puola pridarydamas nepataisomos žalos.

Pagrindinis kartėlio (arba vitriolio, kaip jį mieliau vadino daktaras Igoras) taikinys yra valia. Asmenys, ištikti šios ligos, pamažu praranda bet kokį troškimą ir po kelerių metų nebeįstengia išeiti iš savo pasaulio – būna išeikvoję didžiules energijos atsargas aukštų sienų statybai, kad tikrovė būtų tokia, kokios jie nori.

Saugodamiesi išorinio puolimo, jie sykiu apriboja vidinį savo augimą. Ir toliau vaikšto į darbą, žiūri televizorių, skundžiasi transportu ir augina vaikus, bet visa tai vyksta automatiškai, be jokių didelių vidinių emocijų, nes visa galiausiai yra kontroliuojama.

Didžiausia problema ta, kad apsinuodijus šiuo nuodu tokios aistros kaip neapykanta, meilė, neviltis, entuziazmas, smalsumas taip pat nebepasireiškia. Po tam tikro laiko kartėlio apimtam žmogui dingsta visi norai. Jis nebenori nei gyventi, nei mirti – čia problema ir glūdi.

Todėl apimtuosius kartėlio visada žavi didvyriai ir bepročiai: jie nebijojo nei gyventi, nei mirti. Ir didvyriai, ir bepročiai buvo abejingi pavojams ir ėjo pirmyn, net jei visi jų prašė šito nedaryti. Beprotis nusižudė, didvyris tapo kankiniu vardan kokio nors reikalo – abu mirė, o kartėlio apimtieji dieną ir naktį svarsto šiuodu absurdo ir garbės atvejus. Tik tokiomis valandėlėmis jie randa jėgų perlipti savo gynybinę sieną ir žvilgtelėti į išorinį pasaulį, bet greitai pavargsta ir grįžta į kasdienį gyvenimą.

Chroniškas ligonis tik vieną kartą per savaitę susivokia sergąs – sekmadienio popietėmis. Tada, kadangi darbas nei rutina nebesušvelnina simptomų, pastebi, jog kažkas labai negerai: ta popietinė ramybė jam būna pragariška, laikas stovi vietoje, ir niekas nebetrukdo lietis ligonio irzuliui.

Bet ateina pirmadienis, ir ligonis užmiršta savo simptomus – keiksnoja, kad niekada neturi laiko pailsėti, ir skundžiasi, jog savaitgaliai per greit prabėga.

Vienintelis šios ligos privalumas, žvelgiant iš socialinio taško, yra tas, kad ji tapo norma; taigi sergančiojo nebereikia guldyti į ligoninę, nebent esant tokiai didelei intoksikacijai, kai ligonio elgesys pradeda trukdyti kitiems. Bet dauguma ligonių gali likti neuždaryti nekeldami grėsmės visuomenei ir artimiesiems, nes dėl aukštų sienų, pasistatytų aplink save, yra visiškai atsiskyrę nuo pasaulio, net jeigu ir rodosi esą jo dalis.

Daktaras Zigmundas Froidas atrado libido ir sugalvojo, kaip gydyti jo sukeltus padarinius – pasitelkdamas psichoanalizę. Atradęs vitriolį, daktaras Igoras dar turėjo įrodyti, kad ir šis atvejis gali būti gydomas. Jis troško įrašyti savo vardą

medicinos istorijoje, nors neklydo dėl sunkumų, kurie iškils įgyvendinant šią idėją – „normalieji“ patenkinti savo gyvenimu ir niekada neprisipažins sergą, o „ligoniai“ suka milžiniškos beprotnamių, laboratorijų, kongresų ir t. t. industrijos ratą.

„Žinau, kad pasaulis ne iškart pripažins mano pastangas“, – sakė jis sau, didžiuodamasis, jog yra nesuprastas. Galiausiai tai kaina, kurią privalo sumokėti genijai.

– Kas atsitiko ponui? – paklausė mergina priešais. – Galima pamanyti, jog buvote atsidūręs savo pacientų pasaulyje.

Daktaras Igoras nuleido negirdomis šią nepagarbią pastabą.

– Dabar galite eiti, – pasakė jai.

Veronika nežinojo, ar buvo diena, ar naktis – daktaro Igoro kabinete degė šviesa, bet jis kiekvieną rytą degindavo šviesą. Tačiau išėjusi į koridorių pamatė mėnulį ir suprato, kad miegojo ilgiau nei manė.

Žingsniuodama į palatą, pastebėjo ant sienos įrémintą nuotrauką: ji vaizdavo centrinę Liublianos aikštę dar be poeto Prešereno statulos ir ten vaikštinėjančias poras – tikriausiai sekmadienį.

Pasižiūrėjo į nuotraukos datą: 1910 metų vasara.

1910 metų vasara. Čia buvo įamžintas vienas gyvenimo mirksnis žmonių, kurių jau vaikai ir vaikaičiai, ko gero, mirę. Moterys vilkėjo sunkias suknias, o vyrai buvo visi su apsiaustais, skrybėlėm, kaklaraiščiais (arba, pasak bepročių, spalvoto audinio skiautėm), getrais ir skėčiais ant rankos.

O karštis? Temperatūra tikriausiai tokia pat kaip ir dabar vasarą – trisdešimt penki laipsniai pavėsyje. Išvydę anglą su šortais iki kelių ir vienmarškinį, – daug tinkamiau apsirengusį karštą dieną, – ką tie žmonės būtų pamanę?

„Beprotis."

Ji puikiai suprato, ką norėjo pasakyti daktaras Igoras. Taip pat suprato, kad visada jos gyvenime buvo daug meilės, švelnumo, globos, bet trūko kažkokio vieno elemento, kad visa tai taptų palaima: ji turėjo būti šiek tiek labiau pamišusi.

Tėvai vis tiek ją būtų mylėję, tačiau ji nedrįso sumokėti savo svajonės kainos bijodama juos įskaudinti. Ta svajonė, palaidota atminties gelmėse, kartkartėm pabusdavo per koncertą ar atsitiktinai klausantis geros plokštelės. Bet kas kartą tai svajonei pabudus Veroniką apimdavo toks nusivylimo jausmas, jog trokšdavo, kad svaja vėl nugrimztų užmarštin.

Veronika nuo vaikystės žinojo, koks tikrasis jos pašaukimas: būti pianiste!

Tai pajuto po pirmos pamokos, būdama dvylikos metų. Mokytoja taip pat pastebėjo jos talentą ir skatino ją tapti profesionale. Bet kai – laiminga, jog laimėjo konkursą, – pasakė motinai, kad viską mes ir laiką skirs tik pianinui, ši meiliai pažvelgė į ją ir atsakė:

– Niekas, mano mieloji, neužsidirba pragyvenimui skambindamas pianinu.

– Bet liepėte man mokytis!

– Vien tam, kad išsivystytų tavo meniniai gabumai. Vyrai tai vertina, ir tu galėsi pasižymėti per šventes. Užmiršk pianiną ir mokykis advokatūros, tai ateities profesija.

Veronika padarė, kaip prašė motina, įsitikinusi, jog ši turi pakankamai patirties, kad *suprastų, kas tai yra tikrovė.* Baigė mokyklą, įstojo į teisės fakultetą, gavo diplomą su gerais pažymiais – bet terado darbą bibliotekoje.

„Turėjau būti labiau pamišusi.“ Tačiau – kaip tikriausiai atsitinka daugumai žmonių – tai suprato per vėlai.

Jai žingsniuojant toliau, kažkas ją paėmė už parankės. Jos gyslomis tebetekėjo suleisti stiprūs raminamieji, todėl nesureagavo, kai Eduardas, šizofrenikas, atsargiai ją nuvedė priešinga kryptimi – į salę.

Vis dar švietė jaunatis, ir Veronika – paklususi tyliam Eduardo prašymui – atsisėdo prie pianino ir išgirdo iš valgyklos sklindantį balsą. Kažkas kalbėjo su užsieniečio akcentu, – Veronika neprisiminė jo girdėjusi Viletėje.

– Dabar, Eduardai, nenoriu skambinti pianinu. Noriu sužinoti, kas dedasi pasaulyje, apie ką jie ten už sienos kalba, kas yra tas svetimšalis.

Eduardas šypsojo, galbūt nesuprasdamas nė žodžio iš to, ką ji sako. Bet Veronika prisiminė daktarą Igorą: šizofrenikai gali ir užsisklęsti savo tikrovėje, ir iš jos išeiti.

– Aš mirsiu, – kalbėjo ji toliau, tikėdamasi, kad jis supras jos žodžius. – Šiandien mirties sparnai palytėjo mano veidą, ir ji rytoj tikriausiai pasibels į mano duris, arba vėliau. Jūs neturite įprasti kiekvieną naktį klausytis pianino. Niekam nedera prie nieko priprasti, Eduardai. Žiūrėkite: aš vėl pradėjau mylėti saulę, kalnus, problemas – net pripažįstu, kad jeigu mano gyvenimas beprasmis, vadinasi, esu kalta aš pati, niekas kitas. Norėčiau dar kartą pamatyti Liublianos aikštę, pajusti neapykantą ir meilę, neviltį ir nuobodulį, visus tuos paprastus ir juokingus dalykus, iš kurių suausta kasdienybė ir kurie suteikia skonį gyvenimui. Jei vieną gražią dieną galėsiu iš čia išeiti, leisiu sau būti pamišusiai, nes pamišę yra visi – ir didžiausi pamišėliai tie, kurie nesižino esą pamišę, nes tik kartoja, ką jiems liepia kiti. Tačiau visa tai neįmanoma, supranti? Panašiai ir jūs negalite visą dieną laukti, kol ateis naktis ir viena ligonė ims skam-

binti pianinu – nes visa tai greit baigsis. Mano ir jūsų pasauliui ateis galas.

Ji atsistojo, švelniai palietė vaikino veidą ir pasuko į valgyklą.

Atidariusi duris, pamatė neįprastą sceną: stalai ir kėdės buvo sustumti prie sienų, kad kambario viduryje atsirastų daug erdvės. Ten ant žemės sėdėjo *Brolybės* nariai ir klausėsi vyriškio su kostiumu ir kaklaraiščiu.

– ...tada jie pasikvietė didį sufizmo tradicijos mokytoją Nasrudiną, kad jis pasakytų kalbą, – šnekėjo vyriškis.

Atsidarius durims, visų akys nukrypo į Veroniką. Žmogus su kostiumu atsigręžė į ją ir tarė:

– Sėskitės.

Ji atsisėdo ant žemės šalia moters baltais plaukais – Mari, kuri buvo tokia agresyvi per pirmąjį jųdviejų susitikimą. Didelei Veronikos nuostabai, Mari maloniai jai nusišypsojo.

Žmogus su kostiumu kalbėjo toliau:

– Nasrudinas pranešimą paskyrė antrai valandai dienos ir susilaukė sėkmės: tūkstančiai vietų buvo išparduota, o dar šeši šimtai žmonių, likę lauke, klausėsi pranešimo įjungus uždarą televizijos ryšį.

– Tiksliai antrą valandą įžengė Nasrudino asistentas ir paskelbė, kad pranešimas dėl svarbių priežasčių atidedamas. Kai kurie pasipiktinę atsistojo, paprašė grąžinti pinigus ir išėjo. Vis dėlto ir salėje, ir lauke liko dar daug žmonių.

Nuo ketvirtos valandos, sufizmo mokytojui vis nesirodant, žmonės pamažu ėmė eiti iš salės reikalaudami grąžinti pinigus: galų gale darbo diena baigėsi, ir metas buvo grįžti namo. Šeštą valandą iš tūkstančio septynių šimtų žiūrovų beliko mažiau nei šimtas.

Tuo metu įžengė Nasrudinas. Atrodė visiškai girtas ir pradėjo sakyti komplimentus jaunai gražiai merginai, sėdinčiai pirmoje eilėje.

Atitokę iš nuostabos, žmonės pradėjo piktintis: kaip tas vyras, privertęs juos laukti keturias valandas, gali šitaip elgtis? Pasigirdo nepritariamas murmesys, bet sufizmo mokytojas nieko nepaisė: toliau šūkavo, kad mergina *seksuali*, ir kvietė ją važiuoti kartu su juo į Prancūziją.

„Na ir mokytojas, – galvojo Veronika. – Gerai, kad aš niekada netikiu tokiais dalykais."

– Sviedęs keletą keiksmų protestuotojų adresu, Nasrudinas pamėgino atsistoti, bet sunkiai nuvirto. Pasipiktinę žmonės nusprendė išeiti sakydami, kad visa tai ne kas kita kaip šarlatanizmas,

ir grasindami apie šį gėdingą spektaklį pranešti laikraščiams.

Salėje liko devyni žmonės. Ir kai tik pasipiktinusiųjų būrys dingo iš aptvertos teritorijos, Nasrudinas atsistojo; blaivus švytinčiom akim, gaubiamas orumo ir išminties auros. „Tik jūs, likusieji čia, galite manęs klausytis, – pareiškė jis. – Įveikėte du pačius sunkiausius išmėginimus dvasiniame kelyje: turėjote kantrybės sulaukti tinkamo laiko ir drąsos nenusivilti, nes čia tebesate. Jus aš ir mokysiu."

Ir Nasrudinas su jais pasidalijo kai kuriomis sufizmo technikomis.

Vyriškis padarė pauzę ir iš kišenės išsitraukė keistą fleitą.

– Dabar truputį pailsėsime, o paskui pamedituosime.

Grupė atsistojo. Veronika nežinojo, ką daryti.

– Stokitės ir jūs, – tarė Mari, imdama ją už rankos. – Turime penkių minučių pertrauką.

– Aš išeinu, nenoriu trukdyti.

Mari pasivedė ją į kampą.

– Tai jūs nieko neišmokote net artėjančios mirties akivaizdoje? Liaukitės visą laiką maniusi, kad varžote savo artimą, jam trukdote! Jei žmonėms nepatiks, jie pasiskųs! O jeigu neišdrįs, tai jų problema!

– Anądien, priėjusi prie jūsų, pasielgiau taip, kaip niekada anksčiau nebuvau išdrįsusi pasielgti.

– Ir išsigandote paprasčiausios pamišėlių pašaipos. Kodėl nėjote toliau? Ką galėjote prarasti?

– Savigarbą. Pajutau, jog nesu pageidaujama.

– O kas yra savigarba? Ar tai noras, kad visi jus laikytų gera, nepriekaištingos elgsenos, kupina artimo meilės? Gerbkite gamtą, žiūrėkite daugiau filmų apie gyvūnus ir stebėkite, kaip jie kovoja dėl savo teritorijos. Mes visi likome patenkinti dėl jūsų antausio.

Veronika nebeturėjo laiko kovoti dėl jokios teritorijos ir pakeitė temą; paklausė, kas tasai vyriškis.

– Sveikstate, – nusijuokė Mari. – Klausinėjate nebijodama pasirodyti nediskretiška. Tas žmogus yra *sufi* mokytojas.

– Ką reiškia *sufi*?

– Vilną.

Veronika nesuprato. Vilną?

– Sufizmas – dvasinė dervišų tradicija, kurios mokytojai nesistengia rodyti išminties, o mokiniai šoka, sukasi, kad apimtų transas.

– Kam to reikia?

– Gerai nežinau, bet mūsų grupė nusprendė patirti visus uždraustus potyrius. Visą gyvenimą valdžia mums teigia, kad dvasiniai ieškojimai tik

atitraukia žmogų nuo tikrovės problemų. Dabar man atsakykite į štai tokį klausimą: ar mėginti suprasti gyvenimą yra tikrovės problema?

Taip. Tai tikrovės problema. Kita vertus, Veronika gerai nebežinojo, ką reiškia žodis *tikrovė*.

Vyriškis su kostiumu – pasak Mari, *sufi* mokytojas – paprašė, kad visi susėstų ratu. Paėmęs vieną iš valgyklos vazų, išėmė visas gėles, palikdamas tik raudoną rožę, ir pastatė ją grupės viduryje.

– Pažvelk, ko mes pasiekėme, – tarė Veronika Mari. – Kažkoks pakvaišėlis nusprendė, kad galima rožes auginti žiemą, ir nuo šiol visoje Europoje ištisus metus turime rožių. Ar tiki, kad sufizmo mokytojas su visu savo išmanymu gali padaryti tą patį?

Mari, rodės, atspėjo jos mintį.

– Pasilik savo kritiką vėlesniam laikui.

– Pabandysiu. Tačiau turiu tiktai dabartį, ir, kaip regis, labai trumpą.

– Visi teturi tik dabartį, ir ji visada labai trumpa – nors kai kas tiki turįs praeitį, kurioje „laiko savo sankaupas“, ir ateitį, kurioje jų įgis dar daugiau. Beje, jeigu jau kalbame apie dabartį, ar jūs dažnai masturbavotės?

Nors tebeveikiama raminamųjų, Veronika prisiminė pirmą Viletėje išgirstą frazę.

– Kai patekau į Viletę, dar su dirbtinio kvėpavimo vamzdeliais, aiškiai išgirdau, kaip kažkas paklausė, ar nenoriu, kad mane pamasturbuotų. Ką tai reiškia? Kodėl nesiliaujame galvoti apie tokius dalykus čia?

– Čia ir ten. Tik mūsų atveju nereikia šito slėpti.

– Tai jūs manęs paklausėt?

– Ne. Bet manau, jog turite žinoti, kokį malonumą galite patirti. Kitą kartą, pasitelkusi šiek tiek kantrybės, tai pasieksite su partneriu, užuot pasidavusi jo valiai. Net jeigu jums lieka tik dvi dienos gyventi, manau, neturite išeiti nesužinojusi, ką galite patirti.

– Tik su šizofreniku, kuris manęs laukia, norėdamas pasiklausyti pianino muzikos.

– Jis bent jau gražus vaikinas.

Vyriškis su kostiumu paprašė tylos, nutraukdamas jų pašnekesį. Jis liepė visiems sutelkti dėmesį į rožę ir liautis galvojus.

– Mintys grįš, bet pasistenkite jų atsikratyti. Turite pasirinkti: ar jūs valdysite protą, ar protas valdys jus. Antrąjį kelią jau esate išbandę – leidotės valdomi baimių, neurozių, nesaugumo jausmo, nes žmogus linkęs į autodestrukciją.

Nepainiokite beprotybės su savikontrolės praradimu. Prisiminkite, jog pagal sufizmo tradiciją žymiausią mokytoją Nasrudiną visi vadino bepročiu. Ir kaip tik todėl, kad miestas jį laikė pamišėliu, Nasrudinas galėjo sakyti tai, ką galvojo, ir daryti, ką norėjo. Panašiai kaip karaliaus rūmų juokdariai viduramžiais; jie galėdavo įspėti karalių apie visus pavojus, kurių ministrai nedrįso komentuoti bijodami prarasti savo postą.

Taip privalu laikytis ir jums; būkite pamišę, bet elkitės kaip normalūs žmonės. Išdrįskite būti kitoniški, bet išmokite nepatraukti dėmesio. Sutelkite dėmesį į šitą gėlę ir leiskite pasireikšti jūsų tikrajam *Aš*.

– O kas yra tikrasis mano *Aš*? – nutraukė jį Veronika. Galbūt visi tai žinojo, bet jai buvo nesvarbu: privalėjo mažiau paisyti, kad trukdo kitiems.

Vyriškis atrodė nustebęs, kad jį pertraukė, tačiau atsakė:

– Tai, kas esate, o ne tai, ką iš jūsų padarė.

Veronika nusprendė daryti pratimą, maksimaliai susikaupti, kad suvoktų, kas esanti. Šiomis dienomis Viletėje ji patyrė jausmus, kurių niekada nebuvo taip intensyviai patyrusi – neapykantą, meilę, troškimą gyventi, baimę, smalsumą. Galbūt

Mari teisi: ar ji tikrai pažįsta orgazmą? O gal nuėjo tik tiek, kiek ją norėjo nuvesti vyrai?

Ponas su kostiumu pradėjo groti fleita. Muzika pamažu nuramino Veronikos sielą, ir jai pavyko sutelkti dėmesį į rožę. Gal čia buvo vaistų poveikis, bet išėjusi iš daktaro Igoro konsultacijos kabineto ji išties pasijuto labai gerai.

Žinojo, kad netrukus mirs: kurių galų bijoti? Baimė niekuo nepadės, neišgelbės nuo lemtingo širdies priepuolio; tad verčiau pasinaudoti likusiomis dienomis ar valandomis ir daryti tai, ko niekada iki šiol nebuvo dariusi.

Švelni muzika ir blausi valgyklos šviesa kūrė kone religinę atmosferą. Religija: kodėl ji nemėgina pasinerti į save ir pažiūrėti, kas liko iš jos įsitikinimų ir tikėjimo?

Todėl, kad muzika ją vedė į kitą pusę: mintys išnyko, ji liovėsi mąstyti, tik BUVO. Pasidavusi stebėjo rožę, suvokė, kas esanti, buvo tuo patenkinta ir gailavo dėl savo skuboto poelgio.

Kai meditacija baigėsi ir sufizmo mokytojas išvyko, Mari dar trumpam liko valgykloje pakalbėti su *Brolybės* nariais. Veronika pasiskundusi nuovargiu tuoj išėjo – šį rytą jos išgertų raminamųjų būtų ganėję buliui užmigdyti, o vis dėlto ji rado jėgų būdrauti iki šios valandos.

„Tokia jau yra jaunystė, brėžia sau ribas neklausdama, ar kūnas ištvers. Ir kūnas visada ištveria."

Mari nenorėjo miego: kėlėsi vėlai, paskui sumanė pasivaikštinėti po Liublianą – daktaras Igoras reikalavo, kad *Brolybės* nariai išeitų iš Viletės kiekvieną dieną. Užsuko į kiną, ten rodė nuobodžiausią filmą apie sutuoktinių konfliktą, ir ji užsnūdo krėsle. Negi nėra kitos temos? Kam visada kartoti tas pačias istorijas: vyras ir meilužė; vyras ir žmona, ir sergantis vaikas; vyras ir žmona, ir meilužė, ir sergantis vaikas? Yra pasaulyje svarbesnių dalykų, apie kuriuos reikia papasakoti.

Pokalbis valgykloje truko neilgai; grupė medituodama atsipalaidavo, ir visi nusprendė grįžti į palatas miegoti, išskyrus Mari, kuri išėjo pasivaikščioti į sodą. Pakeliui, eidama per salę, pamatė, kad Veronika dar ne savo palatoje: skambina Eduardui, šizofrenikui, kuris tikriausiai visą tą laiką jos laukė prie pianino. Pamišėliai, kaip ir vaikai, nesitraukia iš vietos, kol nepatenkinami jų norai.

Oras buvo šaltas. Mari grįžo, apsirengė šiltais drabužiais ir vėl išėjo. Lauke, toli nuo visų akių, užsidegė cigaretę. Rūkė pamažėle, nejausdama kaltės, galvodama apie jaunąją merginą, apie pianino muziką, kurią girdėjo, ir apie gyvenimą už Viletės sienų – visiems jis dar tebebuvo nepakeliamai sunkus.

Mari nuomone, jis buvo sunkus ne dėl chaoso ir ne dėl organizacijos stokos ar anarchijos, o dėl per didelės tvarkos. Visuomenė kuria vis daugiau taisyklių – ir įstatymų, paneigiančių tas taisykles, – ir naujas taisykles, paneigiančias tuos įstatymus; tai baugina žmones, jie nedrįsta nusižengti nematomam reglamentui, kuris tvarko visą gyvenimą.

Mari tą problemą suprato: kol liga atvedė į Viletę, keturiasdešimt metų dirbo advokate. Nuo karjeros pradžios ji greitai prarado įgimtą teisin-

gumo jausmą ir galiausiai suvokė, kad įstatymai sukurti ne tam, kad išspręstų problemas, o tam, kad niekada nesibaigtų ginčai.

Gaila, kad Alachas, Jehova, Dievas – nesvarbu, kokiu vardu Jis vadinamas, – negyvena pasaulyje mūsų dienomis. Nes jei gyventų, mes visi dar tebebūtume Rojuje, ir Jis atsakinėtų į prašymus, apeliacijas, teisinius įpareigojimus, vykdomuosius dokumentus, apsaugos raštus, preliminarias apžvalgas ir turėtų per nesuskaičiuojamas audiencijas aiškinti, kodėl nusprendė Adomą ir Ievą išvyti iš Rojaus tik dėl to, kad jie nusižengė beprasmiškam, jokio teisinio pagrindo neturinčiam įstatymui: nevalgyti Gėrio ir Blogio vaisiaus.

Jeigu nenorėjo, kad taip atsitiktų, kodėl tą medį pasodino vidur Sodo, o ne už Rojaus sienų? Jei būtų pakviesta ginti porą, Mari tikriausiai apkaltintų Dievą „administraciniu nerūpestingumu“, nes Jis ne tik parinko medžiui netinkamą vietą, bet ir neaptvėrė barjerais, įspėjimais, nesiėmė nė menkiausių apsaugos priemonių, taip statydamas visus praeinančius į pavojų.

Mari Jį galėtų apkaltinti dar ir „nusikaltimo kurstymu“, nes Jis atkreipė Adomo ir Ievos dėmesį būtent į tą vietą, kur medis augo. Jeigu nieko nebūtų sakęs, per Žemę būtų perėjusios kartų

kartos, ir niekas nebūtų susidomėjęs uždraustu vaisiumi – tas medis būtų augęs tarp kitų tokių pat medžių ir todėl neturėjęs ypatingos vertės.

Bet Dievas taip nepadarė. Priešingai, Jis parašė įsakymą ir rado būdą, kaip įtikinti kažką sulaužyti tą įsakymą, kad būtų galima išrasti Bausmę. Žinojo, kad Adomui ir Ievai galiausiai atsibos toks tobulumas, ir – anksčiau ar vėliau – jie bandys Jo kantrybę. Jis liko ten laukti, nes galbūt ir Jam – Visagaliam Dievui – nusibodo tobulai veikiantys dalykai: jeigu Ieva nebūtų valgiusi obuolio, kas gi įdomaus būtų įvykę per tuos milijardus metų?

Nieko.

Kai įsakymas buvo sulaužytas, Dievas – Visagalis Teisėjas – dar dėjosi persekiojąs prasikaltėlius, lyg nežinodamas visų galimų slaptaviečių. Angelams žiūrint ir džiaugiantis šia pramoga (gyvenimas jiems tikriausiai taip pat buvo tapęs labai nuobodus, kai Liuciferis paliko dangų), Jis leidosi eiti. Mari įsivaizdavo, kokią puikią sceną būtų galima sukurti iš šio Biblijos fragmento kvapą gniaužiančiame filme: Dievo žingsniai, sutuoktiniai žvelgia vienas į kitą išgąstingomis akimis, šalia jų slėptuvės staiga sustoja Dievo kojos.

– *Kur tu esi?* – paklausė Dievas.

– *Aš išgirdau Tavo balsą Rojuje ir nusigandau, nes esu nuogas, ir pasislėpiau,* – atsakė Adomas nesuvokdamas, kad šiais žodžiais prisipažįsta kaltas.

Štai. Paprastu triuku, dėdamasis, jog nežino, kur yra Adomas nei kodėl pabėgo, Dievas pasiekė, ko norėjo. Tačiau, kad nepaliktų jokios abejonės parterio angelams, kurie atidžiai sekė šį epizodą, Jis nusprendė eiti dar toliau.

– *Kas tau nurodė, kad esi nuogas?* – tarė Dievas, žinodamas, jog į šį klausimą galimas tik vienas atsakymas: *nes valgiau vaisių nuo medžio, kuris man leidžia tai suprasti.*

Tuo klausimu Dievas parodė savo angelams, kad yra teisingas ir baudžia porą pagal visus esančius įrodymus. Dabar jau nebebuvo svarbu žinoti, jog kalta moteris, nei prašyti atleidimo; Dievui reikėjo pavyzdžio, kad jokia kita būtybė – žemiškoji ar dangiškoji – nebedrįstų vėl eiti prieš Jo sprendimus.

Dievas ištrėmė porą, jų vaikai taip pat galiausiai mokės už šį nusikaltimą (kaip atsitinka ir mūsų dienomis nusikaltėlių vaikams), ir juridinė sistema buvo išrasta: įstatymas, įstatymo pažeidimas (logiškas ar absurdiškas, nesvarbu), teismas (kur labiau patyręs nugali naivuolį) ir bausmė.

Kadangi visa žmonija buvo pasmerkta be teisės apskųsti nuosprendį, žmogiškosios būtybės susikūrė gynybos mechanizmus – jei kartais Dievas vėl sumanytų parodyti nevaržomą savo galią. Bet milijonuose mokslinių darbų žmonės sugalvojo tiek priemonių, jog galiausiai prarado saiką, – ir dabar Teisingumas pasidarė klauzulių, jurisprudencijų, prieštaringų tekstų maišalienė, kurios niekas neįstengia suprasti.

O kas atsitiko, kai Dievas nusprendė pakeisti nuomonę ir pasiųsti Savo Sūnų išgelbėti pasaulio? Nagi šis pateko į Jo sukurto Teisingumo rankas.

Įstatymai galiausiai taip susipainiojo, jog Sūnus buvo prikaltas prie kryžiaus. Teismo procesas nebuvo paprastas: siuntinėjimai nuo Ano pas Kajafą, nuo šių kunigų pas Pilotą, kuris atsikalbinėjo neturįs Romos kodekse pakankamai įstatymų. Nuo Piloto pas Erodą, o tas – savo ruožtu – atsikalbinėjo, atseit žydų kodeksas draudžiąs bausti mirtimi. Nuo Erodo vėl pas Pilotą, kuris dar išmėgino apeliaciją, pasiūlydamas liaudžiai juridinį susitarimą: nuplakdino ir parodė Jo žaizdas, bet tai nesuveikė.

Kaip šiuolaikiniai prokurorai, Pilotas nusprendė išsipinklioti kito nuteistojo sąskaita: sumanė vietoj Jėzaus pasiūlyti Barabą, žinodamas, kad teismas, pasiekęs šį lygį, jau virto dideliu spek-

takliu, kurio baigtis reikalauja apoteozės su kaltinamojo mirtimi.

Galiausiai Pilotas pasinaudojo straipsniu, kuris leido teisėjui – o ne teisiamajam – pasinaudoti abejone; nusiplovė rankas, o tai reiškia „nei taip, nei ne." Tai buvo pridėtinis straipsnis, saugantis juridinę romėnų sistemą, sukurtą norint išlaikyti nepažeistus gerus santykius su vietiniais magistratais ir, be to, prireikus perkelti nuosprendžio atsakomybę ant liaudies pečių – tais atvejais, kai teismo sprendimas buvo problemiškas ir iš Imperijos sostinės galėjo atvykti inspektorius asmeniškai patikrinti, kas įvyko.

Teisingumas, Teisė. Nors jie būtini norint padėti nekaltiesiems, bet ne visada veikia taip, kaip visi pageidautų. Mari buvo patenkinta, kad yra toli nuo šios painiavos, net jeigu šią naktį – klausydama skambinant pianinu – nesijautė tikra, jog Viletė jai skirta vieta.

„Jei pagaliau ryšiuosi iš čia išeiti, niekada daugiau nesipainiosiu į teismo dalykus, niekada nebegyvensiu su pamišėliais, kurie save laiko normaliais ir svarbiais ir kurių gyvenimo prasmė tik viską apsunkinti kitiems. Būsiu siuvėja, siuvinėtoja,

priešais Municipalinį teatrą pardavinėsiu vaisius; savo dalį bergždžios beprotystės jau atbuvau."

Viletėje leidžiama rūkyti, bet draudžiama numesti cigaretę ant vejos. Mari su malonumu sulaužė tą draudimą, nes didžiausias gyvenimo čia privalumas ir buvo, kad galėjai negerbti taisyklių nesusilaukdamas už tai sunkių pasekmių.

Mari prisiartino prie durų. Sargas – čia visada stovėjo sargas, mat toks buvo potvarkis – pasveikino ją linktelėdamas galva ir atidarė duris.

– Aš neišeinu, – pasakė ji.

– Gražiai skambina, – prakalbo sargas. – Beveik kiekvieną vakarą.

– Bet greitai nebeskambins, – atšovė ji ir skubiai atsitolino, kad nereikėtų aiškinti kodėl.

Prisiminė, ką išvydo merginos akyse tą akimirką, kai ji įėjo į valgyklą: baimę.

Baimė. Veronika galėjo jaustis nesaugi, drovėtis, gėdytis, varžytis, bet kodėl bijojo? Šį jausmą pateisina konkreti grėsmė – pavyzdžiui, laukiniai žvėrys, ginkluoti asmenys, žemės drebėjimas, – tačiau ne būrelis, susirinkęs valgykloje.

„Bet jau toks yra žmogus, – raminosi ji. – Daugumą emocijų pakeičia baime."

Mari puikiai žinojo, ką tuo nori pasakyti, nes dėl to ir buvo patekusi į Viletę – dėl panikos sindromo.

Palatoje Mari turėjo tikrą straipsnių kolekciją apie savo ligą. Šiandien ji šnekėjo ta tema atvirai, o neseniai matė vokiečių televizijos laidą, kur keletas žmonių pasakojo savo potyrius. Toje pat laidoje paskelbtais vieno tyrimo duomenimis, panikos sindromas kamuoja nemažą žmonijos dalį, nors dauguma sergančiųjų stengiasi nuslėpti simptomus bijodami, kad jų nepalaikytų pamišėliais.

Bet tuo laiku, kai Mari ištiko pirmas priepuolis, visa šita dar nebuvo žinoma. „Tai buvo pragaras. Tikras pragaras", – pagalvojo užsidegdama naują cigaretę.

Pianinas netilo, regis, mergina turėjo pakankamai energijos praleisti bemiegę naktį.

Jaunos merginos atsiradimas beprotnamyje paveikė daugelį ligonių – tarp jų ir Mari. Pradžioje Mari jos vengė, baimindamasi pažadinti jai norą gyventi; buvo geriau, kad Veronika kaip ir anksčiau norėtų mirti, nes nebegalėjo pabėgti. Daktaras

Igoras paleido gandą, kad mergina nyksta akyse, nors jai kas dieną leidžiami vaistai, ir kad jos neįmanoma išgelbėti.

Ligoniai suprato įspėjimą ir laikėsi atokiai nuo pasmerktos moters. Bet – niekas tiksliai nežinojo kodėl – Veronika pradėjo kovoti už savo gyvybę, nors bendravo tik su dviem žmonėmis: Zedka, kuri turėjo rytoj išeiti iš ligoninės ir nebuvo kalbi, ir Eduardu.

Mari reikėjo pašnekėti su Eduardu: jis visada jos pagarbiai klausydavo. Gal vaikinas nesupranta, kad vėl ją traukia į gyvenimą? Ir kad tai pats blogiausias dalykas žmogui, kuriam nėra vilties pasveikti?

Apgalvojo tūkstantį būdų, kaip jam išaiškinti problemą, bet visi tie būdai galėjo vaikinui įteigti kaltės jausmą, o šito ji niekada nebūtų siekusi. Mari kiek pamąstė ir nusprendė palikti įvykius tekėti įprasta vaga; ji nebe advokatė ir nenorėjo duoti blogo pavyzdžio kurdama naujas elgesio taisykles tokioje vietoje, kur turėjo viešpatauti anarchija.

Tačiau jaunos merginos buvimas paveikė daugelį čionykščių žmonių, ir kai kurie buvo nusiteikę iš naujo pergalvoti savo gyvenimą. Per *Brolybės* susibūrimus kažkas mėgino paaiškinti, kas vyksta: mirtis Viletės ligonius ištikdavo staiga, neduodama niekam laiko apie tai deramai pagalvoti, arba po ilgos ligos – kai mirtis visada yra palaima.

Bet Veronikos atveju scena buvo dramatiška – todėl, kad mergina jauna, todėl, kad ji vėl norėjo gyventi, ir todėl, kad visi žinojo, jog tai neįmanoma. Kai kas savęs klausė: „O jeigu tai būtų atsitikę man? Aš turiu šansą, bet ar tuo šansu naudojuosi?“

Kai kam atsakymas nerūpėjo; seniai buvo visko atsižadėję ir priklausė pasauliui, kuriame nėra nei mirties nei gyvybės, nei erdvės nei laiko. Vis dėlto kitus tai paskatino susimąstyti, tarp jų ir Mari.

Veronika akimirką liovėsi skambinti ir pasižiūrėjo į Mari, kuri buvo lauke, nakties šaltyje, su lengvu švarkeliu; negi nori nusižudyti?

„Ne. Tai aš norėjau taip nusižudyti."

Vėl palinko prie pianino. Paskutinėmis gyvenimo dienomis ji pagaliau įgyvendino didžiąją savo svajonę: skambinti siela ir širdimi kiek nori, ir taip garsiai, kaip patinka. Nesvarbu, kad vienintelis klausytojas buvo vaikinas šizofrenikas; jis, rodės, supranta muziką, o daugiau nieko ir nereikėjo.

Mari niekada nenorėjo nusižudyti. Priešingai, prieš penkerius metus tame pačiame kino teatre, kur buvo šiandien, ji, apimta siaubo, žiūrėjo filmą apie Salvadoro skurdą ir galvojo, koks svarbus jos gyvenimas. Tuo metu – vaikai jau buvo dideli ir pradėję profesinę karjerą – ji nusprendė mesti pabodusį nesibaigiantį advokatės darbą ir likusias dienas skirti kokiai nors humanitarinei organizacijai. Gandai apie pilietinį karą kasdien darėsi vis garsesni, tačiau Mari jais netikėjo: neįmanoma, kad baigiantis dvidešimtajam amžiui Europos Bendrija leistų šalimais kilti naujam karui.

Vis dėlto kitame pasaulio krašte tragedijų buvo apsčiai; tarp jų Salvadoras, kur vaikai gatvėse mirė badu ir buvo priversti parsidavinėti.

– Koks siaubas, – tarė ji vyrui, sėdinčiam greta krėsle.

Jis pritardamas linktelėjo galva.

Mari seniai buvo apsisprendusi, ir dabar galbūt atėjo laikas su juo pasikalbėti. Juodu jau turėjo visa

gera, ką tik gali pasiūlyti gyvenimas: namą, darbą, gerus vaikus, būtiną komfortą, pramogas ir kultūrą. Kodėl jai dabar kuo nors neužsiimti, kad padėtų savo artimui? Mari turėjo ryšių su Raudonuoju Kryžiumi, žinojo, kad savanoriai žūtbūtinai reikalingi daugelyje pasaulio šalių. Pavargusi nuo biurokratijos, teismo procesų, jautėsi nesugebanti padėti žmonėms, kurie metų metais spręsdavo kokią nors problemą, nors tos problemos nė būti nebuvo. O darbas Raudonajame Kryžiuje tuojau duotų rezultatų.

Ji nusprendė, vos išėjus iš kino, pakviesti vyrą kavos ir pakalbėti apie savo sumanymą.

Ekrane vienas Salvadoro vyriausybės pareigūnas šaltai teisinosi dėl įvykdytos neteisybės, ir – staiga – Mari pajuto, kaip jos širdis ėmė daužytis.

Tarė sau, jog tai nieko, galbūt dusina troškus kino salės oras; jeigu taip bus ir toliau, ji išeis į vestibiulį truputį pakvėpuoti.

Bet įvykiai klostėsi greitai, širdis pradėjo plakti vis smarkiau ir smarkiau, Mari išpylė šaltas prakaitas.

Nusigandusi mėgino sutelkti dėmesį į filmą, kad atsikratytų blogos minties. Bet pamatė, kad nepavyks sekti, kas dedasi ekrane; vaizdai keitėsi, subtitrai buvo įskaitomi, o Mari, rodės, grimzdo

į visiškai kitokią tikrovę, kur viskas buvo svetima, ne iš čia ir priklausė nepažįstamam pasauliui.

– Man bloga, – tarė vyrui.

Ji, kiek galėjo, kentė nesakydama šios frazės, nes tai reiškė pripažinti, jog kažkas jai atsitiko. Bet ilgiau atidėlioti buvo neįmanoma.

– Eime lauk, – atsakė jis.

– Paėmė žmonos ranką norėdamas padėti atsistoti ir pajuto, kokia ji šalta.

– Nebeįstengsiu išeiti. Būk geras, pasakyk, kas man atsitiko.

Vyras išsigando. Mari veidas buvo išpiltas prakaito, o akys keistai blizgėjo.

– Nusiramink. Einu pakviesiu gydytoją.

Ją pagavo neviltis. Žodžiai turėjo prasmę, bet filmas, prieblanda, žmonės, sėdintys vienas šalia kito ir žiūrintys į šviečiantį ekraną – visa tai atrodė grėsminga. Suvokė esanti gyva, galėjo net paliesti gyvenimą aplink save, lyg jis būtų buvęs kietas. Niekada anksčiau to nebuvo patyrusi.

– Nieku gyvu nepalik čia manęs vienos. Aš atsikelsiu, išeisiu su tavim. Ženk iš lėto.

Jie atsiprašė žiūrovų, sėdinčių toje pačioje eilėje, ir nužingsniavo prie lauko durų salės gale. Mari širdis dabar daužyte daužėsi, ir ji buvo tikra, visiškai tikra, kad jai niekada nepavyks iš čia išei-

ti. Visa, ką darė, kiekvienas jos judesys – dėlioti kojas vieną po kitos, atsiprašinėti, kabintis į vyro ranką, įkvėpti ir iškvėpti – atrodė sąmoningas ir apgalvotas, ir tai buvo baisu.

Niekada per savo gyvenimą nebuvo patyrusi tokios baimės.

„Mirsiu kine.“

Ir tada pamanė suprantanti, kas vyksta, nes prieš daugelį metų viena jos draugė mirė kine: smegenyse trūko aneurizmos pakenkta arterija.

Smegenų aneurizmos – tarsi uždelsto veikimo bombos. Nedidelės varikozės susiformuoja kraujo induose – kaip pūslės susidėvėjusiose padangose – ir gali ten laikytis visą žmogaus gyvenimą, nesukeldamos tragedijos. Niekas nesižino turįs aneurizmą, kol atsitiktinai neišaiškėja – pavyzdžiui, kai dėl ko nors prireikia smegenų radiografijos, arba tą akimirką, kai trūksta viską užliedama krauju; žmogų tada tuojau ištinka koma, o netrukus paprastai ir mirtis.

Eidama per tamsią salę Mari prisiminė prarastąją draugę. Vis dėlto keisčiausia buvo tai, kaip arterijos trūkimas paveikė jos nuovoką: jai rodėsi, kad ji perkelta į kitą planetą, ir žiūrėjo į kiekvieną įprastą daiktą, lyg matytų pirmą kartą.

Ir ją kaustė baisi, nepaaiškinama baimė, panika, kad yra kitoje planetoje. Mirtis.

„Negaliu galvoti. Turiu dėtis, jog viskas gerai ir viskas bus gerai."

Stengėsi elgtis natūraliai, ir po kelių sekundžių svetimumo pojūtis sumažėjo. Nuo tada, kai pasireiškė pirmieji tachikardijos simptomai, iki tada, kol pasiekė duris, praslinko dvi baisiausios jos gyvenimo minutės.

Bet kai įėjo į apšviestą vestibiulį, regis, viskas prasidėjo iš naujo. Spalvos buvo ryškios, gatvės triukšmas, sklindantis iš lauko, rodės, sklido iš visų pusių, ir daiktai buvo visiškai nerealūs. Ėmė kristi į akis detalės, kurių anksčiau niekada nepastebėdavo: pavyzdžiui, itin aiškiai matė mažą lopinėlį, kur susikoncentruodavo žvilgsnis, o visa kita susiliedavo į viena.

Ji nuėjo dar toliau: žinojo, kad tai, ką mato aplink save, tėra tik scena, sukurta elektros impulsų jos smegenyse, panaudojant šviesos impulsus, kurie prasismelkia pro sutenėjusį kūną, vadinamą „akimi."

Ne. Negalėjo nieko galvoti. Jei pasuks tuo keliu, galiausiai visiškai išprotės.

Tuo tarpu aneurizmos baimė dingo; ji išėjo iš žiūrovų salės ir tebebuvo gyva – o jos draugė neturėjo laiko net sujudėti kėdėje.

– Iškviesiu Greitąją, – pasakė vyras, matydamas išblyškusį žmonos veidą ir bespalves lūpas.

– Iškviesk taksi, – paprašė ji, klausydamasi garsų, sklindančių iš jos lūpų ir jausdama kiekvienos balso stygos virptelėjimą.

Važiuoti į ligoninę – vadinasi, pripažinti, jog iš tikro bloga; Mari nusprendė kovoti iki paskutinės minutės, kad daiktai vėl taptų, kokie buvo.

Jie išėjo iš vestibiulio, ir smarkus šaltis, regis, teigiamai paveikė: Mari truputį atgavo savikontrolę, nors panika, nepaaiškinamas siaubas tebekaustė. Kol vyras beviltiškai mėgino tokiu nakties metu rasti taksi, ji atsisėdo ant vielinės užtvaros stengdamasi nematyti, kas vyksta aplinkui, nes dūkstantys vaikai, važiuojantys pro šalį autobusai, muzika, skambanti netoliese atrakcionų parke, – visa tai gąsdino, atrodė siurrealistiška, netikroviška.

Pagaliau atvažiavo taksi.

– Į ligoninę, – pasakė vyras, padėdamas žmonai įlipti.

– Namo, dėl Dievo meilės, – paprašė ji. Nebenorėjo svetimų vietų, jai žūtbūt reikėjo įprastų, pažįstamų daiktų, kurie galėtų sumažinti jos baimę.

Taksi važiuojant nurodyta kryptimi, tachikardijos požymiai nyko, kūno temperatūra darėsi normali.

– Man geriau, – tarė ji vyrui. – Tikriausiai ko nors užvalgiau.

Parvažiavus namo, pasaulis vėl atrodė toks, kokį ji pažinojo nuo vaikystės. Pamačiusi vyrą einant prie telefono, paklausė, ką jis ketina daryti.

– Iškviesti gydytoją.

– Nereikia. Pažiūrėk į mane, matai, kad man jau geriau.

Veidas atgavo spalvą, širdis plakė normaliai, o instinktyvi baimė išnyko.

Tą naktį Mari miegojo sunkiu miegu ir prabudo įsitikinusi, jog kažkas į kavą, kurią ji gėrė prieš eidama į kiną, įbėrė narkotikų. Tai buvo niekas kitas, tik pavojingas pokštas, ir ji ketino – baigiantis popietei – paskambinti prokurorui ir pamėginti nustatyti neatsakingą to sumanymo autorių.

Nuėjusi į darbą, pabaigė kelias neišspręstas bylas ir ėmėsi tvarkyti įvairiausius reikalus – pra-

ėjusios dienos potyris ją dar šiek tiek tebegąsdino, ir ji stengėsi įrodyti sau pačiai, jog tai niekada daugiau nepasikartos.

Susiginčijo su vienu bendradarbiu dėl filmo apie Salvadorą ir – prabėgom – užsiminė, kad jau pavargo kas dieną daryti vis tą patį.

– Galbūt atėjo laikas man išeiti į pensiją.

– Jūs viena geriausių mūsų darbuotojų, – tarė bendradarbis. – Ir teisė yra viena iš tų retų profesijų, kur amžius visada teikia pranašumo. Kodėl nepasiimate ilgesnių atostogų? Esu įsitikinęs, kad grįšite kupina entuziazmo.

– Noriu pakeisti savo gyvenimą. Patirti nuotykį, padėti kitiems, daryti, ko niekada nesu dariusi.

Pokalbis tuo ir baigėsi. Ji nuėjo į aikštę, papusryčiavo restorane, brangesniame, negu paprastai pusryčiaudavo, ir anksčiau grįžo į kontorą – šią valandėlę galima laikyti jos pasitraukimo pradžia.

Kiti tarnautojai dar nebuvo grįžę, ir Mari pasinaudodama proga apžiūrėjo darbą ant savo stalo. Ištraukė stalčių norėdama paimti plunksnakotį, kurį visada padėdavo toje pačioje vietoje, ir jo nerado. Vieną sekundės dalį pamanė, jog galbūt pasielgė ne taip kaip paprastai ir nepadėjo plunksnakočio, kur turėjo padėti. To užteko, kad širdis imtų daužytis ir grįžtų visas praėjusios nakties siaubas.

Mari stingsojo suparalyžiuota. Saulė, prasiskverbusi pro žaliuzes, viskam teikė kitokią, ryškesnę, agresyvesnę spalvą, ir Mari apėmė jausmas, jog tuojau mirs; viskas buvo be galo keista, ką ji veikia šioje kontoroje?

– Mano Dieve, netikiu, kad esi, bet padėk man.

Ją vėl išpylė šaltas prakaitas, ir ji suprato, jog nebeįstengs tvardyti savo baimės. Jeigu šiuo metu kas nors įeitų ir pamatytų išgąstingas jos akis, ji būtų žuvusi.

„Šalto oro."

Vakar atsidūrusi šaltame ore pasijuto geriau, bet kaip pasiekti gatvę? Vėl juto su menkiausiom smulkmenom, kas joje vyksta, – kvėpavimo ritmą (būdavo valandėlių, kai suprasdavo, kad jeigu neįkvėps ir neiškvėps, jos kūnas pats šito neįstengs padaryti), mąstymą (vaizdai keitėsi lyg sukant televizijos kamerą), širdis kaskart plakė vis smarkiau, kūną pylė ledinis tirštas prakaitas.

Ir kaustė siaubas. Be jokios priežasties didžiulė baimė neleido nieko daryti, neleido žengti žingsnio, atsikelti iš ten, kur sėdėjo.

„Praeis."

Vakar praėjo. Bet dabar buvo darbe, ką daryti? Žvilgtelėjo į laikrodį – jis taip pat jai pasirodė absurdiškas mechanizmas su dviem rodyklėmis,

kurios sukosi apie tą pačią ašį rodydamos laiką, nors niekas niekada nepaaiškino, kodėl turėtų būti dvylika, o ne dešimt – tas pats ir dėl kitų žmogaus sugalvotų mato vienetų.

„Negaliu apie tokius dalykus galvoti. Jie mane išves iš proto.“

Išves iš proto. Galbūt tai tinkami žodžiai nusakyti tam, kas jai yra. Sukaupusi visą valią, Mari atsistojo ir nuėjo į tualetą. Laimė, kontora tebebuvo tuščia, ir ji po minutės atsidūrė ten, kur norėjo, nors ta minutė jai virto amžinybe. Nusiprausė veidą, ir keistumo pojūtis dingo, tačiau baimė neišnyko.

„Praeis, – tarė pačiai sau. – Vakar praėjo.“

Prisiminė, kad vakarykščiai viskas truko apie pusvalandį. Ji užsidarė vienoje kabinoje ir atsisėdo ant klozeto nuleidusi galvą tarp kelių. Sėdint tokia poza, širdis ėmė plakti garsiau, ir Mari tuojau atsitiesė.

„Praeis.“

Liko ten, galvodama, kad pati savęs nebepažįsta, kad yra neišvengiamai pražuvusi. Girdėjo žingsnius žmonių, kurie ateidavo ir išeidavo iš tualeto, atsukamų ir užsukamų čiaupų gurgėjimą, tuščius pokalbius banaliomis temomis. Ne kartą kažkas bandė atidaryti jos kabinos duris, bet išgirdęs murmesį pasitraukdavo. Nuleidžiamas vanduo kliokė

ją gąsdindamas, jog gali apversti pastatą ir visus nugramzdinti į pragarą.

Bet – kaip ir buvo numačiusi – baimė praėjo, ir širdis vėl ėmė normaliai plakti. Gerai, jog sekretorė buvo gana nepatyrusi ir nepastebėjo, kad jos nėra, antraip visa kontora jau būtų tualete ir klaustų, ar jai ne bloga.

Pajutusi, jog atgavo savikontrolę, Mari atidarė duris, ilgai prausė veidą ir grįžo į kabinetą.

– Ponia be makiažo, – tarė stažuotoja. – Norite, paskolinsiu savo?

Mari nesivargino atsakyti. Įėjo į kabinetą, pasiėmė savo rankinuką, asmeninius daiktus ir pranešė sekretorei, kad likusią dienos dalį praleis namie.

– Bet yra daug sutartų susitikimų! – užprotestavo sekretorė.

– Jūs gaunate įsakymus, o ne duodate. Padarykite būtent tai, ką liepiu: atšaukite susitikimus.

Sekretorė nulydėjo akimis moterį, su kuria dirbo jau beveik trejus metus ir kuri niekada nebuvo šiurkšti. Jai turėjo atsitikti kažkas rimto: galbūt kas nors pasakė, kad jos vyras namuose su meiluže, ir ji nori užklupti svetimautoją nusikaltimo vietoje.

„Tai kompetentinga advokatė, žino, kaip elgtis, – tarė sau mergina. – Rytoj tikriausiai atsiprašys.“

Rytojaus nebuvo. Tą vakarą Mari ilgai kalbėjosi su vyru, apsakė jam visus patirtus simptomus. Abu padarė išvadą, kad širdies plakimas, šaltas prakaitas, svetimumo pojūtis, silpnumas ir savikontrolės praradimas yra tai, ką gali apibūdinti vienas žodis: baimė.

Vyras ir žmona kartu tyrinėjo, kas įvyko. Jis pamanė, jog tai smegenų vėžys, bet nieko nepasakė. Ji pamanė, kad tai kažkokio baisaus įvykio nuojauta, bet taip pat nepasakė. Abu ieškojo bendros erdvės, kad galėtų kalbėti logiškai ir protingai kaip dera subrendusiems žmonėms.

– Gal būtų gerai atlikti tau tyrimus.

Mari sutiko su viena sąlyga: niekas, net vaikai, neturi nieko žinoti.

Kitą dieną advokatų kontoros paprašė – ir gavo – mėnesį nemokamų atostogų. Vyras ketino vežti ją į Austriją, kur yra žymių specialistų, gydančių smegenų ligas, bet ji atsisakė palikti namus – priepuoliai dabar buvo dažnesni ir trukdavo ilgiau.

Su dideliu vargu, tolydžio griebdamasi raminamųjų, Mari su vyru nusigavo į Liublianos ligoninę, ir jai buvo atlikta daugybė tyrimų. Nieko neaptiko – netgi aneurizmos, ir šiuo atžvilgiu Mari nusiramino visam likusiam gyvenimui.

Tačiau panikos priepuoliai kartojosi. Kol vyras užsiimdavo pirkiniais ir virtuve, Mari atlikdavo kasdienę būtiną namų ruošą, kad išlaikytų protą sutelktą į kitus dalykus. Pradėjo skaityti visas, kokias tik galėjo rasti, knygas apie psichiatriją, bet netrukus liovėsi, nes jai ėmė rodytis, jog serga kiekviena ten aprašyta liga.

Baisiausia tai, kad nors priepuoliai nebebuvo naujiena, ji vis tiek ir toliau jautė baimę, svetimumą tikrovei ir negalėjo savęs kontroliuoti. Be to, pradėjo kaltinti save dėl vyro padėties – jis buvo priverstas dirbti dvigubai daugiau, atlikdamas savo kaip namų šeimininko pareigas – išskyrus švaros palaikymą.

Dienos bėgo, padėtis nesikeitė, ir Mari ėmė jausti – ir reikšti – didelį susierzinimą. Viskas ją vedė iš kantrybės, bet kokia dingstimi ji pradėdavo šaukti, kol galiausiai prapliupdavo nesulaikoma rauda.

Po mėnesio apsilankė jos bendradarbis iš advokatų kontoros. Jis skambino kiekvieną dieną telefonu, bet Mari neatsiliepdavo arba prašydavo vyro pasakyti, kad ji užsiėmusi. Tą vakarą jis tiesiog tol spaudė durų skambutį, kol ji atidarė.

Mari buvo praleidusi ramų rytą. Išvirė arbatos, jiedu pakalbėjo apie kontorą, ir jis paklausė, kada ji ketina grįžti į darbą.

– Jau niekada.

Jis prisiminė jų pokalbį apie Salvadorą.

– Jūs visada viską darėte kaip galėjote geriau ir turite teisę pasirinkti, ką norite, – tarė jis be jokio užslėpto apmaudo balse. – Bet aš manau, jog darbas tokiais atvejais yra užvis geriausias gydytojas. Keliaukite, pažinkite pasaulį, būkite naudinga ten, kur matysite, kad jūsų reikia, bet kontoros durys jums atidarytos ir mes laukiame jūsų grįžtant.

Tai išgirdusi, Mari prapliupo verkti – dabar jai taip atsitikdavo dažnai.

Bendradarbis palaukė, kol ji apsiramins. Buvo geras advokatas, tad nieko jos neklausė; žinojo, kad geriau pavyks gauti atsakymą tylint, o ne klausiant.

Taip ir buvo. Mari viską papasakojo nuo įvykio kine iki dabartinių isterijos priepuolių su vyru, kuris jai tokia atrama.

– Aš beprotė.

– Galimas daiktas, – atsakė jis supratinga mina, bet švelniu balsu. – Tokiu atveju turite rinktis vieną iš dviejų: gydytis arba toliau sirgti.

– Tam, ką aš jaučiu, nėra vaisto. Aš tebevaldau visas savo proto galias, bet esu įsitempusi,

nes tokia padėtis trunka jau ilgai. Tačiau mano liga neturi klasikinių beprotybės požymių – tokių kaip atitrūkimas nuo tikrovės, abejingumas arba nekontroliuojamas agresyvumas. Tik baimę.

– Visi pamišėliai sakosi esą normalūs.

Abu nusijuokė, ir ji užplikė dar truputį arbatos. Kalbėjosi apie šiuos laikus, apie Slovėnijos nepriklausomybės sėkmę, apie dabar augančią įtampą tarp Kroatijos ir Jugoslavijos. Mari ištisą dieną žiūrėjo televizorių ir buvo labai gerai apie viską informuota.

Prieš atsisveikindamas bendradarbis grįžo prie reikalo.

– Mieste ką tik atsidarė psichiatrijos ligoninė, – pasakė jis. – Finansavimas – užsienio kapitalo, o gydymas – aukščiausio lygio.

– Gydymas ko?

– Na, sakykime, pusiausvyros sutrikimo. Pernelyg didelė baimė ir yra pusiausvyros stoka.

Mari prižadėjo apie tai pagalvoti, tačiau nieko nenusprendė tuo klausimu. Daugiau kaip mėnesį kentė panikos priepuolius, kol pagaliau suprato, kad žlunga ne tik asmeninis jos gyvenimas, bet ir santuoka. Ji vėl paprašė raminamųjų ir išdrįso išeiti iš namų – antrą kartą per du mėnesius.

Sėdo į taksi ir nuvažiavo į naująją psichiatrijos ligoninę. Važiuojant vairuotojas paklausė, ar ji vyksta ko nors aplankyti.

– Sklinda gandai, kad ten labai patogu, bet drauge šnekama, jog bepročiai neramūs ir gydomi net elektros šoku.

– Aš ten važiuoju aplankyti vieno žmogaus, – pasakė Mari.

Užteko vienos valandos pokalbio, kad baigtųsi Mari kančios, trukusios du mėnesius. Įstaigos vadovas – aukštas vyriškis juodai dažytais plaukais, pavarde daktaras Igoras – paaiškino, jog tai būtent panikos sindromas, liga, neseniai įtraukta į pasaulinės psichiatrijos analus.

– Tai nereiškia, kad ši liga nauja, – paaiškino stengdamasis būti gerai suprastas. – Pasitaiko, jog susirgę asmenys įpranta šią ligą slėpti, baimindamiesi, kad žmonės jų nelaikytų bepročiais. O tai tėra cheminės pusiausvyros sutrikimas organizme kaip ir depresijos atveju.

Daktaras Igoras išrašė receptą ir jai liepė eiti namo.

– Dabar grįžti nenoriu, – atsakė Mari. – Net po viso to, ką man kalbėjote, nedrįstu išeiti į gatvę. Mano santuoka virto pragaru, ir aš turiu

leisti taip pat ir vyrui atsigauti, nes jis tuos mėnesius mane slaugė.

Kaip ir visada tokiais atvejais – kadangi akcininkai norėjo, kad ligoninė dirbtų visu pajėgumu, – daktaras Igoras sutiko ją paguldyti, nors buvo aišku, jog tai nebūtina.

Mari paskyrus medikamentinį, vėliau ir psichologinį gydymą, simptomai ėmė silpnėti, o galiausiai ir visai išnyko.

Bet tuo metu nedideliame Liublianos mieste pasklido žinia, kad ji uždaryta beprotnamyje. Į Viletę Mari aplankyti atvažiavo senas jos draugas, su kuriuo buvo kartu išgyvenusi daugybę džiaugsmo ir baimės valandų. Jis ją pagyrė už drąsą, kad paklausė jo patarimo ir kreipėsi pagalbos. Paskui pasisakė, dėl ko atėjęs:

– Galbūt dabar kaip tik metas jums išeiti į pensiją.

Mari suprato, ką reiškia šie žodžiai: niekas nebenorės patikėti reikalų advokatei, kuri gulėjo psichiatrijos ligoninėje.

– Sakėte, kad darbas – geriausias gydytojas. Norėčiau grįžti, nors ir labai trumpam.

Laukė jo reakcijos, bet jis nieko nesakė. Mari kalbėjo toliau:

– Jūs pats man patarėte gydytis. Kai ketinau išeiti į pensiją, maniau, išeisiu kaip nugalėtoja, viską atlikusi, savo noru ir laisva valia. Nenoriu palikti darbo šitaip, patyrusi nesėkmę. Duokite bent jau šansą atgauti savigarbą, o tada jau išeisiu į pensiją.

Advokatas atsikrenkštė.

– Aš patariau gydytis, bet ne gultis į ligoninę.

– Buvo iškilęs klausimas – gyventi ar mirti. Aš tiesiog nebeįstengiau išeiti į gatvę. Būtų žlugusi mano santuoka.

Mari žinojo, kad kalba tuščiai. Jai nepavyks jo įtikinti – galiausiai tai advokatų kontoros prestižo reikalas. Tačiau ji dar sykį pabandė.

– Čia aš bendravau su dviejų tipų žmonėmis: vieni neturi jokio šanso grįžti į visuomenę, kiti, visiškai pasveikę, mieliau dedasi bepročiais, kad nereikėtų imtis atsakomybės už savo gyvenimą. Aš noriu vėl sau pačiai patikti, man to reikia, privalau save įtikinti, kad galiu pati viena viską spręsti. Nesutinku su primetamais dalykais, kuriuos ne pati pasirinkau.

– Mes galime daryti daug klaidų gyvenime, – tarė advokatas. – Išskyrus vieną: tą, kuri mus pražudo.

Neliko prasmės tęsti pokalbį: jo nuomone, Mari buvo padariusi lemtingą klaidą.

Po dviejų dienų jai pranešė, kad atėjo dar vienas advokatas – šį kartą iš kitos advokatų kontoros, kuri buvo laikoma svarbiausia dabar jau buvusių jos kolegų varžove. Mari pagyvėjo: gal jis supras, kad ji nori imtis naujo darbo, ir pasiūlys galimybę atgauti savo vietą pasaulyje.

Advokatas įėjo į lankytojų kambarį, atsisėdo priešais ją, nusišypsojo, paklausė, ar jaučiasi geriau, ir ištraukė iš portfelio keletą dokumentų.

– Aš čia jūsų vyro reikalu, – tarė. – Štai skyrybų pareiškimas. Suprantama, jis apmokės gydymo išlaidas, kol čia būsite.

Šį kartą Mari nereagavo. Viską pasirašė, nors žinojo, kad pagal įstatymus, kuriuos buvo išmokusi, galėtų šį ginčą tęsti iki begalybės. Paskui nuėjo pas daktarą Igorą ir pasakė, jog panikos simptomai atsinaujino.

Daktaras Igoras žinojo, kad ji meluoja, bet pratęsė gydymo laiką ligoninėje nenustatydamas išrašymo datos.

Veronika nusprendė eiti gulti, bet Eduardas tebestovėjo prie pianino.

– Aš pavargau, Eduardai. Turiu miegoti.

Būtų norėjusi toliau jam skambinti, žadinti anestezijos paveiktoje atmintyje visus rekviem, sonatas, *adagio,* kuriuos žinojo, nes jis mokėjo žavėtis nieko nereikalaudamas. Bet jos kūnas nebepakėlė nuovargio.

Eduardas toks gražus vaikinas! Jei nors trumpam išeitų iš savo pasaulėlio ir į ją pažvelgtų kaip į moterį, jos paskutinės naktys šioje žemėje būtų gražiausios gyvenime, nes Eduardas vienintelis supranta, kad Veronika menininkė. Tarp jos ir šio vaikino užsimezgė ryšys, koks niekada jai su niekuo nebuvo užsimezgęs – per tyrus sonatos ar menueto sužadintus jausmus.

Eduardas – idealus vyras. Jautrus, išsilavinęs, sunaikino neįdomų pasaulį ir jį vėl sukūrė savo galvoje, suteikdamas jam naujų spalvų, personažų, istorijų. Ir tas naujasis pasaulis priėmė moterį, pianiną ir vis pilnėjantį mėnulį.

– Aš dabar galėčiau įsimylėti, atiduoti jums visa, ką turiu, – tarė žinodama, kad jis nieko nesupras. – Prašote manęs tik trupučio muzikos, bet aš – tai daug daugiau, negu maniausi esanti, ir man patiktų pasidalyti kitais dalykais, kuriuos pradedu suvokti.

Eduardas nusišypsojo. Ar suprato? Veronika išsigando – gero elgesio vadovėlis moko, jog nedera taip tiesmukai kalbėti apie meilę, o juoba su vyru, kurį matei vos keletą kartų. Bet ji nusprendė kalbėti toliau, nes neturėjo ko prarasti.

– Eduardai, jūs vienintelis žemėje žmogus, kurį galiu įsimylėti. Tiesiog todėl, kad kai mirsiu, manęs nepasigesite. Nežinau, ką jaučia šizofrenikas, bet tikriausiai nieko negedi.

Galbūt pradžioje bus keista, kad naktį nebeskamba muzika; tačiau visada, kai patekės mėnulis, atsiras kas nors, nusiteikęs groti sonatas, ypač psichiatrijos ligoninėje, kur visi mes čia esame „lunatikai."

Veronika nežinojo, koks ryšys bepročius sieja su mėnuliu, tačiau, be abejo, labai stiprus, nes šiuo žodžiu įvardijami kai kurie proto ligoniai.

– Aš taip pat jūsų nepasigesiu, Eduardai, nes būsiu mirusi, toli nuo čia. Ir kadangi nebijau jūsų prarasti, man nesvarbu, ką apie mane galvosite ar negalvosite, aš šiandien jums skambinau kaip įsi-

mylėjusi moteris. Buvo nuostabu. Tai gražiausia mano gyvenimo valanda.

Veronika pamatė lauke Mari. Prisiminė jos žodžius. Ir vėl pažvelgė į priešais stovintį vaikiną.

Nusivilko megztinį, priėjo prie Eduardo – jeigu turi kažką padaryti, reikia daryti dabar. Mari ilgai neištvers šaltyje ir greitai grįš.

Jis žingtelėjo atgal. Jo akys klausė kitko: kada ji vėl sėsis prie pianino? Kada vėl suskambės muzika, užliejanti jo sielą tais pačiais skausmais, tais pačiais džiaugsmais, tomis pat spalvomis, tomis pat kančiomis kaip ir tų pamišusių kompozitorių, kurių kūriniai pergyveno tiek kartų?

– Ta moteris lauke man sakė: „Masturbuokis. Eik, kur nori eiti." Ar galėsiu nueiti toliau negu visada?

Ji paėmė jį už rankos ir norėjo vestis prie sofos, bet Eduardas mandagiai atsisakė. Mieliau liko stovėti kur stovėjęs, šalia pianino, kantriai laukdamas, kol ji vėl pradės skambinti.

Sutrikusi Veronika greitai suvokė, kad jai nėra ko prarasti. Ji mirs, tad ko puoselėti baimes ir prie-

tarus, kurie visada varžė jos gyvenimą? Nusivilko palaidinukę, kelnes, liemenėlę, kelnaites ir liko nuoga priešais jį.

Eduardas nusijuokė. Ji nenutuokė iš ko, bet matė, kaip jis nusijuokė. Ji atsargiai paėmė jo ranką ir užsidėjo ant pilvo; ranka liko ten nejudri. Atsisakiusi savo ketinimo, Veronika ją paleido.

Ją jaudino labiau kažkas kita nei fizinis kontaktas su šiuo vyru: faktas, kad gali daryti ką panorėjusi, kad nėra jokių varžtų, – išskyrus moterį lauke, kuri galėjo kiekvieną mirksnį čia įeiti, visi tikriausiai miegojo.

Veronikai pradėjo greičiau cirkuliuoti kraujas, ir šaltis – perėmęs nusirengiant – nebekrėtė. Juodu stovėjo vienas priešais kitą, ji nuoga, jis visiškai apsirengęs. Veronika nuleido savo ranką ir ėmė masturbuotis; buvo taip dariusi ir anksčiau, bet niekada tokioje situacijoje kaip ši, kai vyras nerodė jokio susidomėjimo tuo, kas vyksta.

Pamažu pasaulis grįžo į savo vietą, ir Veronika atsitokėjo. Eduardas visą laiką stingsojo nejudėdamas, bet kažkas jame, rodės, pasikeitė: akyse atsirado švelnumo, labai žmogiško švelnumo.

„Buvo taip gera, jog aš visur pradedu matyti meilę, net šizofreniko akyse.“

Ji ėmė rengtis ir pajuto, kad dar kažkas yra salėje. Tai buvo Mari. Veronika nežinojo, kada ji įėjo, ką matė ar girdėjo, bet nejautė nei gėdos, nei baimės. Tik pažvelgė į ją taip atsainiai, kaip žvelgiame į labai artimą žmogų.

– Padariau, kaip patarėte, – pareiškė. – Nuėjau labai toli.

Mari tebetylėjo; ji ką tik pergyveno iš naujo svarbiausias savo gyvenimo akimirkas, ir jai buvo ne itin gera. Gal išmušė valanda vėl grįžti į pasaulį, užsiimti tenykščiais reikalais, pasakyti, jog visi gali būti didelės *Brolybės* nariai, net jeigu niekada negulėjo psichiatrijos ligoninėje.

Sakysim, kaip ši mergina, kuri atsidūrė Viletėje vien dėl to, kad kėsinosi į savo pačios gyvybę. Ji niekada nepatyrė, kas tai yra panika, depresija, mistinės vizijos, psichozės, ribos, už kurių mus gali nuvesti žmogaus protas. Nors sutiko tiek žmonių, niekada nesuvokė slapčiausių savo potroškių – ir pusė jos gyvenimo liko jai nepažįstama. Ak, jei visi galėtume suprasti savo vidinę beprotybę ir su ja gyventi! Ar pasaulis būtų blogesnis? Ne, žmonės būtų teisingesni ir laimingesni.

– Kodėl aš to niekada nedariau anksčiau?

– Jis nori, kad jūs dar paskambintumėte, – tarė Mari, žiūrėdama į Eduardą. – Man rodos, jis to nusipelnė.

– Paskambinsiu, bet atsakykite: kodėl aš to nedariau anksčiau? Jeigu esu laisva, jei galiu galvoti, ką noriu, kodėl visada vengiau įsivaizduoti draudžiamas situacijas?

– Draudžiamas? Klausykite, aš advokatė ir žinau įstatymus. Taip pat esu katalikė ir atmintinai moku didžiąją dalį Biblijos. Kaip jūs suprantate žodį „draudžiama“?

Mari priėjo prie Veronikos ir padėjo jai apsivilkti megztinį.

– Žiūrėkite man tiesiai į akis ir neužmirškite, ką jums pasakysiu. Draudžiami tik du dalykai: vienas žmonių įstatymo, kitas – Dievo įsakymo. Niekada neverskite kito santykiauti, nes tai bus palaikyta prievartavimu. Ir niekada nesantykiaukite su vaikais, nes tai baisiausia iš visų nuodėmių. O dėl kitko esate laisva. Visada atsiras kas nors, kas norės to paties kaip jūs.

Mari neužteko kantrybės aiškinti svarbių dalykų žmogui, kuris netrukus mirs. Šypsodama palinkėjo labos nakties ir išėjo.

Eduardas nesijudino laukdamas savo muzikos. Veronika turėjo atsilyginti už didelį malonumą, kai jis, stovėdamas priešais ją, be baimės ir pasišlykštėjimo stebėjo jos beprotybę. Ji atsisėdo prie pianino ir pradėjo skambinti.

Jos siela buvo lengva, ir net mirties baimė nebekamavo. Išgyveno tai, ką visada slėpė nuo savęs pačios. Patyrė skaistuolės ir prostitutės, vergės ir karalienės džiaugsmus, veikiau vergės negu karalienės.

Tą naktį, lyg per stebuklą, prisiminė visas mokėtas dainas, ir Eduardas patyrė tokį pat malonumą kaip ir ji.

Daktaras Igoras įjungė šviesą ir nustebo pamatęs merginą, sėdinčią laukiamajame prie jo kabineto.

– Dar labai anksti. Ir šiandien aš užsiėmęs.

– Žinau, kad anksti, – atsakė mergina. – Ir diena dar neprasidėjo. Turiu su jumis trumpai pasikalbėti, tik porą žodžių. Man reikia pagalbos.

Po akimis jai buvo tamsūs ratilai, oda pilkšva – tipiški bemiegės nakties pėdsakai.

Daktaras Igoras nusprendė ją priimti.

Paprašė sėsti, uždegė kabinete šviesą ir atitraukė užuolaidas. Mažiau nei po valandos prašvis, ir jis galės sutaupyti elektros; akcininkai visada nerimauja dėl menkiausių išlaidų.

Žvilgtelėjo į savo užrašų knygutę: Zedka jau gavo paskutinį insulino šoką ir gerai jį pakėlė – arba veikiau išliko gyva po tos nežmoniškos gydymo procedūros. Laimė dar, kad dėl šio ypatingo atvejo daktaras Igoras pareikalavo ligoninės tarybos pasi-

rašyto pareiškimo, kuriuo ši prisiėmė atsakomybę už pasekmes.

Paskui peržiūrėjo ataskaitas. Sanitarai pranešė, jog naktį keli pacientai elgėsi agresyviai, tarp jų Eduardas, kuris grįžo į savo palatą ketvirtą valandą ryto ir atsisakė gerti migdomuosius. Daktaras Igoras privalėjo imtis atsargumo priemonių; kad ir kokia liberali Viletė buvo viduje, turėjo atrodyti kaip konservatyvi ir griežta įstaiga.

– Noriu paprašyti vieno labai svarbaus dalyko, – tarė mergina.

Bet daktaras Igoras į jos žodžius nekreipė dėmesio. Paėmęs stetoskopą, klausė jos plaučius ir širdį. Tikrino refleksus, su maža portatyvine lempele tyrė akių tinklainės dugną. Matė, kad nebeliko beveik jokių apsinuodijimo vitrioliu – arba kartėliu, kaip visi mieliau jį vadino – žymių.

Paskui telefonu paprašė seselės atnešti sudėtingo pavadinimo vaistų.

– Pasirodo, vakar vakare negavote injekcijos, – tarė jis.

– Bet aš jaučiuosi geriau.

– Tai matyti iš jūsų veido: aplink akis ratilai, nuovargis, refleksai sulėtėję. Jeigu norite pasinaudoti tuo trumpu jums likusiu laiku, prašom daryti, ką liepsiu.

– Kaip tik dėl to čia ir esu. Noriu pasinaudoti tuo trumpu laiku, bet savo nuožiūra. Kiek man lieka laiko?

Daktaras Igoras pažvelgė į ją pro savo akinių viršų.

– Galite man atsakyti, – spyrė ji. – Aš nei bijau, nei esu abejinga. Noriu gyventi, bet suprantu, kad šito negana, ir nuolankiai atsiduodu likimui.

– Tai ko gi norite?

Įėjo seselė su švirkštu. Daktaras Igoras davė ženklą kryptelėdamas galvą; ji atsargiai atsmaukė Veronikos megztinio rankovę.

– Kiek man liko laiko? – pakartojo Veronika, kol seselė leido vaistus.

– Dvidešimt keturios valandos. Galbūt mažiau.

Ji nuleido akis ir prikando lūpą. Bet susitvardė.

– Noriu paprašyti dviejų malonių. Pirmiausia, vaistų, injekcijos, nesvarbu ko, kad neužmigčiau ir pasinaudočiau kiekviena man likusia gyvenimo minute. Aš labai mieguista, bet nenoriu miegoti, turiu daug dalykų padaryti – tai, ką visada atidėliojau ateičiai, manydama, jog gyvenimas amžinas. Kai ėmiau galvoti, kad gyventi neverta, tais dalykais nebesidomėjau.

– Koks antras jūsų prašymas?

– Išeiti iš čia ir mirti už Viletės sienų. Turiu užkopti į Liublianos pilį, kuri visada buvo ten, bet

man niekada nerūpėjo apžiūrėti jos iš arti. Turiu pasikalbėti su moterimi, kuri žiemą pardavinėja kaštainius, o pavasarį – gėles; mes daug kartų susidurdavome, bet aš niekada jos nepaklausiau, kaip sekasi. Noriu sningant eiti be palto ir jausti visą šaltį – aš visada gerai apsitūlodavau bijodama persišaldyti.

Galiausiai, daktare Igorai, turiu pajusti, kaip lietus žliaugia man per veidą, nusišypsoti patinkamiems vyrams, išgerti visas kavas, kurių jie mane pakvies. Privalau pabučiuoti savo motiną, pasakyti, kad ją myliu, paverkti ant jos krūtinės – nesigėdydama rodyti jausmų, kurie visada buvo mano širdyje, bet aš juos slėpiau.

Galbūt įeisiu į bažnyčią, pažvelgsiu į paveikslus, niekada nieko man nesakiusius, ir jie galiausiai ką nors pasakys. Jeigu koks įdomus vyriškis pakvies į naktinį barą, sutiksiu ir šoksiu visą naktį, kol nugriūsiu iš nuovargio. Paskui eisiu su juo į lovą – bet ne taip kaip su kitais, kai mėgindavau tvardytis arba dėdavausi jaučianti, ko nejaučiau. Noriu atsiduoti vyrui, miestui, gyvenimui ir pagaliau mirčiai.

Veronikai baigus kalbėti, stojo slogi tyla. Gydytojas ir pacientė žvelgė vienas kitam į akis susimąstę, tikriausiai galvodami apie daugybę galimybių, kurios siūlėsi per tas paprastas dvidešimt keturias valandas.

– Galiu jums duoti stimuliuojančių vaistų, bet nepatariu jų gerti, – galų gale tarė daktaras Igoras. – Jie neleis užmigti, bet drauge atims ramybę, kuri būtina, kad visa tai išgyventumėte.

Veronika pasijuto blogai; visada, kai gaudavo tą injekciją, jos kūnui atsitikdavo kažkas negera.

– Jūs vis labiau blykštate. Galbūt geriau jums būtų eiti į lovą, o rytoj grįšime prie mūsų pokalbio.

Veronika vėl buvo bepravirkstanti, bet susitvardė.

– Rytojaus nebus, ir ponas tai žinote. Aš pavargusi, daktare Igorai, be galo pavargusi. Dėl to ir prašau tablečių. Praleidau bemiegę naktį, blaškydamasi tarp nevilties ir rezignacijos. Baimė gali vėl sukelti isterijos priepuolį kaip vakar, bet kam to reikia? Jei turiu tik dvidešimt keturias valandas ir tiek reikalų prieš akis, nusprendžiau, jog neviltį bus geriau nustumti į šalį.

Maldauju, daktare Igorai, leiskite man gyventi tą likusį trumpą laiką – mes abu žinome, kad rytoj gal bus per vėlu.

– Eikite miegoti, – nepasidavė gydytojas. – Ir grįžkite čia vidurdienį. Pratęsime pokalbį.

Veronika pamatė, kad nėra išeities.

– Einu miegoti ir sugrįšiu. Bet ar dar turime kelias minutes?

– Tik kelias minutes. Šiandien aš labai užsiėmęs.

– Kalbėsiu tiesiai. Vakar naktį pirmąkart masturbavausi visiškai laisvai. Galvojau, apie ką niekada nedrįsdavau galvoti, mėgavausi tuo, kas anksčiau man kėlė baimę ar pasišlykštėjimą.

Daktaras Igoras nutaisė kaip galima profesionalesnę miną. Nežinojo, kur šis pokalbis nuves, ir nenorėjo problemų su savo viršininkais.

– Supratau, daktare, kad esu iškrypėlė. Noriu sužinoti, ar tai turėjo įtakos mano bandymui nusižudyti. Manyje daug dalykų, apie kuriuos nė pati nenutuokiau.

„Gerai, ji prašo tik atsakyti, – pagalvojo jis. – Nereikės kviesti seselės, kad pabūtų pokalbio liudytoja ir padėtų išvengti galimų teismo procesų dėl seksualinio priekabiavimo."

– Visi mes norime daug ko, – atsakė jis. – Taip pat ir mūsų partneriai. Kur čia problema?

– Atsakykite, pone.

– Problema ta, kad kiekvienas svajoja, bet svajones įgyvendina nedaugelis, todėl visi jaučiasi bailiai.

– Net jeigu tie nedaugelis yra teisūs?

– Tas, kas teisus, stipresnis. Paradoksalu, bet šiuo atveju bailiai ryžtingesni, ir jiems pavyksta primesti kitiems savo idėjas.

Daktaras Igoras nenorėjo toliau plėtoti šios minties.

– Prašom eiti truputį pailsėti, nes aš turiu priiminėti kitus pacientus. Jeigu klausysite manęs, matysiu, ką galiu padaryti dėl antro jūsų prašymo.

Mergina išėjo. Kita pacientė buvo Zedka, laukianti išrašymo iš ligoninės dokumento, bet daktaras Igoras paprašė jos truputį palaukti; norėjo pasižymėti kelias pastabas dėl įvykusio pokalbio.

Disertacijoje apie vitriolį reikėjo skirti didelį skyrių seksui. Pagaliau iš čia kyla nemaža dalis neurozių ir psichozių: jo nuomone, įnoriai – tai elektros impulsai smegenyse, o nerealizuota jų energija išsikrauna kitose srityse.

Studijuodamas mediciną, daktaras Igoras skaitė įdomų traktatą apie seksualinius iškrypimus: sadizmą, mazochizmą, homoseksualizmą, koprofagiją, vujerizmą, norą sakyti nešvankius žodžius – pagaliau sąrašas buvo ilgas. Pradžioje jis manė, kad

tai asmenų be pusiausvyros, neįstengiančių turėti sveikų santykių su savo partneriu, iškrypimai.

Tačiau įgydamas vis daugiau patirties kaip psichiatras – ir bendraudamas su pacientais – įsitikino, jog visi turi papasakoti ką nors keisto. Atsisėdę patogiame jo kabineto krėsle, nuleisdavo akis ir pradėdavo ilgą monologą apie, jų žodžiais tariant, „ligas“ (lyg ne jis būtų gydytojas!) arba „iškrypimus“ (lyg ne jis būtų psichiatras, privalantis tai nustatyti!).

Ir vienas po kito „normalūs“ žmonės pasakojosi apie savo potraukius, aprašytus garsiojoje knygoje apie erotinius iškrypimus – ta knyga, beje, gynė kiekvieno teisę į geidžiamą orgazmą, jeigu tik nepažeidžiama partnerio teisė.

Moterys, kurios mokėsi vienuolių laikomuose koledžuose, svajojo būti pažemintos; vyrai su kostiumais ir kaklaraiščiais, aukšto rango pareigūnai sakėsi leidžią didelius pinigus su rumunėmis prostitutėmis vien tam, kad galėtų palaižyti jų kojas. Vaikinai mylėjo vaikinus, mergaitės įsimylėdavo koledžo drauges. Vyrai norėjo matyti žmonas gulint su užsieniečiais, moterys masturbavosi kiekvieną kartą aptikusios vyro neištikimybės pėdsaką. Motinoms reikėjo valdytis, kad atsispirtų impulsui atsiduoti pirmam prie durų paskambinusiam pre-

kių pristatytojui, tėvai pasakojosi slaptus nuotykius su keisčiausiais travestitais, kuriems pavykdavo prasmukti pro griežtą pasienio kontrolę.

Ir orgijos. Rodės, visas pasaulis bent jau kartą gyvenime troško dalyvauti orgijoje.

Daktaras Igoras trumpam padėjo rašiklį ir pagalvojo apie save: ar jis taip pat? Tikrai, jis taip pat norėtų. Jo įsivaizduojama orgija turėjo būti visiškai anarchiškas, linksmas įvykis, kur nebeegzistuoja nuosavybės jausmas – tik malonumas ir sumaištis.

Ar tai nebus viena iš pagrindinių priežasčių, kad tiek daug žmonių apsinuodija kartėliu? Santuokos tapo savotišku priverstiniu monoteizmu, kur geismas – pagal tyrimų duomenis, rūpestingai daktaro Igoro slepiamus asmeninėje medicinos bibliotekoje – dingsta trečiaisiais ar ketvirtaisiais bendro gyvenimo metais. Tada žmona pasijunta atstumta, vyras pasijunta santuokos vergu – ir viską pradeda naikinti vitriolis, kartėlis.

Žmonės psichiatrui išsipasakoja atviriau nei kunigui – nes gydytojas negali grasinti pragaru. Per savo ilgą psichiatro karjerą daktaras Igoras praktiškai girdėjo viską, ką jie turėjo papasakoti.

Papasakoti. Retai *padaryti.* Net po daugelio savo profesinės karjeros metų jis klausė savęs, kodėl žmogus taip bijo būti kitoks negu visi.

Kai norėdavo sužinoti priežastį, dažniausiai išgirsdavo tokį atsakymą: „Vyras pamanys, kad aš prostitutė." O jei priešais sėdėdavo vyras, atsakymas amžinai skambėdavo taip: „Mano žmona nusipelno pagarbos."

Ir čia pokalbis paprastai baigdavosi. Veltui gydytojas tvirtino, jog kiekvieno žmogaus seksualumas skirtingas, toks pat nepakartojamas kaip pirštų atspaudai: niekas nenorėjo tuo tikėti. Niekas nedrįso pasijusti laisvas lovoje, nes bijojo, kad gal kitas tebėra savo prietarų vergas.

„Pasaulio nepakeisi", – tarė jis sau susitaikęs su likimu ir paprašė seselės pakviesti depresija sirgusią moterį. „Tačiau bent jau savo disertacijoje galiu pasakyti, ką galvoju."

Eduardas pamatė, kaip Veronika išėjo iš daktaro Igoro kabineto ir pasuko į palatą. Norėjo papasakoti jai savo paslaptis, apnuoginti sielą taip pat laisvai ir garbingai, kaip ji praėjusią naktį apnuogino savo kūną.

Tas išbandymas buvo vienas iš pačių sunkiausių, kuriuos patyrė patekęs į Viletę dėl šizofrenijos. Bet jam pavyko atsispirti pagundai, ir jis buvo patenkintas – nors troškimas grįžti į pasaulį ėmė vis labiau jį dilginti.

„Visi čia žino, kad ta mergina neišgyvens iki savaitės pabaigos. Tai kam?“

Arba gal kaip tik dėl to būtų gerai papasakoti jai savo istoriją. Jau treji metai jis kalbasi tik su Mari ir net nėra tikras, ar ji gerai jį supranta; kaip motina, ji veikiausiai mano, kad jo tėvai pasielgė teisingai, kad jam norėjo tik gero, kad rojaus regėjimai tebuvo kvailas, visiškai nerealus paauglio sapnas.

Rojaus regėjimai. Kaip tik tai nuvedė jį į pragarą, įtraukė į nepabaigiamus ginčus su šeima, pažadino tokį stiprų kaltės jausmą, jog jis nebeįstengė reaguoti ir turėjo pasislėpti kitame pasaulyje. Jeigu ne Mari, jis tebegyventų toje kitoje tikrovėje.

Bet pasirodė Mari, ėmė juo rūpintis, ir jis pasijuto vėl mylimas. Jos dėka Eduardas dar įstengė suprasti, kas vyksta aplinkui.

Prieš kelias dienas prie pianino atsisėdo jo metų mergina ir pradėjo skambinti „Mėnesienos sonatą.“ Nežinia, ar čia buvo kalta muzika, ar mergina, ar mėnulis, ar laikas, praleistas Viletėje, bet Eduardą vėl ėmė kamuoti rojaus regėjimai.

Jis nusekė paskui ją iki moterų palatos, o ten kelią užtvėrė sanitaras.

– Jūs, Eduardai, čia negalite eiti. Grįžkite į sodą; aušta, diena bus graži.

Veronika atsisuko.

– Einu truputį numigti, – švelniai tarė ji.– Pasikalbėsime, kai pabusiu.

Veronika nesuprato, kodėl šis vaikinas tapo jos pasaulio dalimi – arba to menko trupučio, kuris jai dar liko. Buvo tikra, kad Eduardas geba suprasti jos muziką, žavėtis jos talentu; nors neištardavo nė žodžio, jo akys viską pasakydavo.

Šią valandėlę prie palatos durų jos kalbėjo tai, ko ji nenorėjo girdėti.

Apie švelnumą. Meilę.

„Gyvendama su psichikos ligoniais, greitai išprotėjau. Šizofrenikai to nejaučia – jie ne šio pasaulio."

Veronika norėjo atsigręžti ir jį pabučiuoti, bet susitvardė; galėjo pamatyti sanitaras ir papasakoti daktarui Igoriui, o gydytojas, aišku, neleistų moteriai, kuri bučiuoja šizofrenikus, išeiti iš Viletės.

Eduardas įsmeigė akis į sanitarą. Ši mergina jį traukė labiau, negu jis įsivaizdavo – bet reikėjo tvardytis, pasitarti su Mari, kuriai vienintelei pasipasakodavo savo paslaptis. Tikriausiai ji pasakys, ką

jis nori išgirsti – meilė šiuo atveju pavojinga ir nenaudinga. Mari lieps Eduardui liautis kvailioti ir vėl būti normaliu šizofreniku (tarusi šiuos žodžius, smagiai nusijuoks, nes ta frazė visai beprasmiška).

Jis pasuko su kitais ligoniais į valgyklą, suvalgė, kas paduota, ir norom nenorom išėjo pasivaikščioti į sodą. Per „saulės vonias" (tą dieną temperatūra buvo žemiau nulio) pamėgino prisiartinti prie Mari. Bet iš jos laikysenos pamatė, kad ji nori likti viena. Nereikėjo nieko sakyti, Eduardas pakankamai pažinojo vienatvę, kad mokėtų ją gerbti.

Prie Eduardo priėjo naujas ligonis. Tikriausiai su niekuo dar nepažįstamas.

– Dievas nubaudė žmoniją, – tarė jis. – Nubaudė maru. Bet aš Jį mačiau sapne – Jis manęs prašė ateiti ir išgelbėti Slovėniją.

Eduardas ėmė nuo jo trauktis, o žmogus tuo tarpu rėkė:

– Jūs manote, kad aš beprotis? Tada skaitykite Evangelijas! Dievas pasiuntė savo Sūnų, ir Jo Sūnus ateina antrą kartą!

Bet Eduardas jo nebegirdėjo. Žiūrėjo į kalnus tolumoje ir klausė savęs, kas jam atsitiko. Kodėl nori iš čia išeiti, jei pagaliau rado ramybę, kurios ieškojo? Kam rizikuoti vėl pridaryti gėdos tėvams, kai visos šeimos problemos jau išspręstos? Pradėjo jaudintis, vaikštinėti skersai išilgai sodo laukdamas, kol Mari liausis tylėjusi ir jie galės pasikalbėti – bet ji atrodė tolima kaip niekad.

Jis žinojo, kaip pabėgti iš Viletės – kad ir kokia griežta atrodo apsauga, yra daug spragų. Tiesiog todėl, kad žmonės, sykį atsidūrę Viletėje, nebenori iš jos išeiti. Vakarinę sieną galima perlipti be didelio vargo, nes ji aptrupėjusi; pasiryžęs ją perkoptų ir atsidurtų laukuose, o po penketo minučių, eidamas į šiaurę, pasiektų plentą į Kroatiją. Karas baigėsi, broliai vėl tapo broliais, pasienis taip nebesaugomas kaip anksčiau; jeigu šiek tiek pasisektų, po šešių valandų galėtų būti Belgrade.

Eduardas jau kelis kartus buvo nuėjęs iki plento, bet visada nuspręsdavo grįžti, nes negavo ženklo eiti toliau. Dabar reikalai pasikeitė: ženklas pagaliau pasirodė žaliaakės merginos kaštoniniais plaukais pavidalu; baiminga jos laikysena bylojo, kad ji žino, ko nori.

Eduardas ketino leistis tiesiai prie sienos, išeiti iš čia ir amžinai dingti iš Slovėnijos. Bet mergina miegojo, reikėjo bent jau atsisveikinti su ja.

Pasibaigus saulės vonioms, *Brolybė* susirinko salėje, ir Eduardas prisidėjo prie jos.

– Ką tas beprotis čia veikia? – paklausė seniausias būrelio narys.

– Liaukis, – tarė Mari. – Mes taip pat bepročiai.

Visi nusijuokė ir ėmė kalbėti apie vakarykštę paskaitą. Svarstė, ar sufistinė meditacija gali pakeisti pasaulį. Pasipylė teorijos, teiginiai, metodologijos, prieštaringos idėjos, pranešėjo kritikos, būdai pagerinti daugybės amžių patikrintus dalykus.

Eduardas buvo iki valiai prisiklausęs panašių diskusijų. Žmonės, užsidarę psichiatrijos ligoninėje, užsimojo gelbėti pasaulį, niekuo nerizikuodami – nes žinojo, kad už Viletės sienų visi juos pavadins juokingais, net jeigu jie pasiūlytų labai konkrečių idėjų. Kiekvienas iš šių žmonių apie viską turėjo specialią teoriją ir tikėjo, kad svarbi vien tik jo tiesa; jie leido dienas, naktis, savaites, metus kalbėdami ir niekada nepripažindami vienintelės tiesos apie idėją: gera ar bloga, ji egzistuoja tik tada, kai kas nors pamėgina ją įdiegti į praktiką.

Kas yra sufistinė meditacija? Kas yra Dievas? Kas yra išganymas, jeigu jau pasaulis turi būti išganytas? Niekas. Jeigu visi čia – ir už Viletės sienų – gyventų savo gyvenimą ir leistų kitiems tai daryti, Dievas būtų kiekviename mirksnyje, kiekviename garstyčios grūdelyje, kiekviename lopinėlyje debesies, kuris pasirodo ir po minutės išnyksta. Dievas ten ir yra, bet žmonės mano, kad reikia ir toliau Jo ieškoti, nes jiems regisi per daug paprasta pripažinti, jog gyvenimas – tai tikėjimo aktas.

Eduardas prisiminė tokį lengvą, nesudėtingą pratimą, kurį aiškino sufizmo mokytojas, jam laukiant, kol prie pianino sugrįš Veronika: žiūrėti į rožę. Ko daugiau bereikėjo?

Vis dėlto po gilios meditacijos potyrio, taip priartėjus prie rojaus vizijų, tie žmonės čia svarstė, kritikavo, grindė argumentais, kūrė teorijas.

Susidūrė akimis su Mari. Jinai aiškiai jo vengė, bet jis nusprendė vieną kartą tai užbaigti; prisiartino ir paėmė už parankės.

– Liaukis, Eduardai.

Galėjo pasakyti: „Eikš su manim.“ Bet nenorėjo to daryti prie žmonių; juos būtų nustebinęs kategoriškas jo balso tonas. Todėl atsiklaupė ir ėmė maldauti akimis.

Vyrai ir moterys nusijuokė.

– Mari, jūs jam kaip šventoji, – pareiškė kažkas. – Tikriausiai dėl vakarykštės meditacijos.

Bet tylėjimo metai buvo išmokę Eduardą kalbėti be žodžių; jis gebėjo visą savo energiją sutelkti žvilgsnyje. Todėl nė kiek neabejojo, kad Veronika pastebėjo jo švelnumą ir meilę, taip pat buvo tikras, jog Mari supras jo neviltį, nes jam labai reikia jos.

Kelias akimirkas ji dar bandė priešintis. Galiausiai atsistojo ir paėmė jį už rankos.

– Eime pasivaikščioti, – tarė. – Jūs nervingas.

Abudu grįžo į sodą. Kai pakankamai atsitolino ir įsitikino, jog niekas negirdės jų pokalbio, Eduardas nutraukė tylą.

– Jau keleri metai esu čia, Viletėje, – tarė. – Lioviausi daręs gėdą tėvams, atidėjau savo ambicijas į šalį, bet rojaus regėjimai neišnyko.

– Žinau, – atsakė Mari. – Kalbėjome apie tai daugybę kartų. Ir taip pat žinau, kurlink sukate: laikas išeiti.

Eduardas pakėlė akis į dangų; ar ji jaučia tą patį?

– Tai dėl merginos, – kalbėjo toliau Mari. – Matėme čia mirštant daug žmonių, visada tą akimirką, kai jie šito nelaukė, ir paprastai kai jau

būdavo praradę gyvenimo geismą. Bet pirmą kartą tai atsitinka jaunai, gražiai, sveikai būtybei, kuriai prieš akis toks viliojantis gyvenimas.

Veronika vienintelė nebūtų panorėjusi likti Viletėje visą laiką. Ir tai mus skatina savęs klausti: „O mes? Ko mes čia ieškome?“

Jis linktelėjo galvą.

– Taigi vakar naktį aš savęs taip pat paklausiau, ką veikiu šioje ligoninėje. Ir pagalvojau, kad daug įdomiau būtų atsidurti aikštėje, prie Trijų Tiltų, turguje priešais teatrą – pirkti obuolius ir kalbėti apie orą. Aišku, reikėtų vėl tąsytis su jau užmirštais dalykais – apmokėti sąskaitas, konfliktuoti su kaimynais, matyti pašaipius manęs nesuprantančių žmonių žvilgsnius, kęsti vienatvę, savo vaikų skundus. Bet manau, kad visa tai gyvenimo dalis, ir šios mažos problemėlės – menkutė kaina palyginti su ta, kurią mokame jų nepripažindami savomis. Ketinu šiandieną eiti pas buvusį vyrą, vien tam, kad pasakyčiau „ačiū.“ Ką apie tai manote?

– Nieko. Gal ir man derėtų nueiti pas tėvus ir pasakyti tą patį?

– Galbūt. Iš esmės visa, kas mums nutinka gyvenime, įvyksta vien dėl mūsų kaltės. Daugelis žmonių susidūrė su tais pačiais sunkumais kaip mes, bet reagavo kitaip. Mes pasirinkome, kas lengviausia: atskirą tikrovę.

Eduardas žinojo, kad Mari sako tiesą.

– Noriu pradėti gyvenimą iš naujo, Eduardai. Darydama klaidas, kurias visada troškau daryti, bet nedrįsau. Nebijodama panikos, kuri vėl gali apnikti, tačiau kuri mane tik nuvargins, nes dabar žinau, kad nuo jos nemirsiu nei prarasiu sąmonę. Galbūt įsigysiu naujų draugų ir juos išmokysiu, kaip būti pamišusiam, kad taptum išmintingas. Patarsiu jiems nesilaikyti gero elgesio taisyklių, bet atrasti savo asmeninį gyvenimą, savo troškimus, nuotykius ir GYVENTI! Katalikams cituosiu Ekleziastą, musulmonams Koraną, žydams Torą, ateistams Aristotelio tekstus. Nebenoriu niekada būti advokatė, bet galiu pasinaudoti savo patirtimi skaitydama paskaitas apie vyrus ir moteris, kurie suvokė šio gyvenimo tiesą ir kurių raštus galima perteikti vieninteliu žodžiu: „Gyvenkite." Jei gyveni, su tavim gyvena Dievas. Jei atsisakai rizikuoti, Jis pasitraukia į dangų ir telieka filosofinių spekuliacijų tema.

Visi tai žino. Bet niekas nežengia pirmo žingsnio. Galbūt iš baimės, kad bus pavadintas bepročiu. Mudu, Eduardai, bent jau neturime tos baimės. Jau buvome Viletėje.

– Tik nebegalime kelti savo kandidatūros į Respublikos prezidentus. Opozicija puikiai pasinaudotų mūsų praeitimi.

Mari pritardama nusijuokė.

– Pavargau nuo tokio gyvenimo. Nežinau, ar įveiksiu savo baimę, bet man jau gana *Brolybės*, gana šio sodo, Viletės, gana dėtis pamišusia.

– Jeigu aš išeisiu, jūs irgi išeisite?

– Jūs šito nepadarysite.

– Prieš kelias minutes vos nepadariau.

– Nežinau. Man visa tai įgriso, bet esu prie to pripratusi.

– Kai patekau čia su šizofrenijos diagnoze, jūs ištisas dienas, mėnesius rodėte man dėmesį ir elgėtės kaip su žmogumi. Aš taip pat pripratau prie pasirinkto gyvenimo, prie kitos tikrovės, kurią susikūriau, o jūs nuo manęs nesitraukėte. Tada jūsų nekenčiau, dabar myliu. Noriu, Mari, kad išeitumėte iš Viletės, kaip aš išeinu iš savo atskiro pasaulio.

Mari atsitolino nieko neatsakiusi.

Mažoje – ir niekada nelankomoje – Viletės bibliotekoje Eduardas nerado nei Korano, nei Aristotelio, nei kitų Mari minėtų filosofų. Bet ten buvo vieno poeto tekstas:

Todėl sau tariau: „Bepročio likimas
manuoju taps likimu.“

Eik, valgyk linksmai savo duoną
ir mėgaukis savo vynu,
nes Dievas priėmė tavo darbus.
Drabužiai tavo tebus visada balti,
tenepritrūks kvepalų tavo galvai.
Džiaukis gyvenimu su mylima moterim
per visas tuštybės dienas,
Dievo tau skirtas po saule.
Nes tai gyvenimo tavo dalis,
atlygis už triūsą po saule.
Vaikščiok savo širdies keliais,
paskui savo akių troškimus
žinodamas, kad Dievas pareikalaus
iš tavęs apyskaitos.

– Dievas pabaigoje pareikalaus apyskaitos, – garsiai tarė Eduardas. – Aš pasakysiu: „Vienu savo gyvenimo tarpsniu tuščiai leidau dienas, pamiršau sėti, neišnaudojau savo laiko, net negėriau man siūlomo vyno. Bet sykį nusprendžiau, jog esu pasiruošęs, ir grįžau prie darbo. Pasakojau žmonėms savo rojaus regėjimus, kaip darė Boschas, Van Gogas, Vagneris, Bethovenas, Einšteinas ir kiti bepročiai prieš mane." Gerai, tars Jis, kad išėjau iš beprotnamio ir nemačiau, kaip miršta jauna mergina, bet ji bus ten, danguje, ir užtars mane.

– Ką sakote? – įsiterpė bibliotekininkas.

– Noriu dabar išeiti iš Viletės, – tarė Eduardas garsiau nei paprastai. – Turiu tai padaryti.

Darbuotojas paspaudė skambutį, ir netrukus pasirodė du sanitarai.

– Noriu išeiti, – pakartojo susijaudinęs Eduardas. – Aš gerai jaučiuosi, leiskite man pasikalbėti su daktaru Igoru.

Sanitarai jį laikė pačiupę vienas už vienos, kitas už kitos rankos. Eduardas bandė ištraukti rankas, nors žinojo, kad nepavyks.

– Jums priepuolis, nusiraminkite, – tarė vienas sanitaras. – Mes tuo pasirūpinsime.

Eduardas pradėjo muistytis.

– Leiskit man pasikalbėti su daktaru Igoru. Turiu jam pasakyti daugybę dalykų. Esu tikras, kad jis mane supras!

Vyrai jį jau tempė palatos link.

– Paleiskit! – šaukė Eduardas. – Duokit man su juo pasikalbėti nors minutę!

Į palatą reikėjo eiti per salę, kur buvo susirinkę visi kiti ligoniai. Eduardas muistėsi, ir susirinkusieji subruzdo.

– Paleiskit jį! Jis beprotis!

Vieni juokėsi, kiti delnais pradėjo daužyti per stalus ir kėdes.

– Čia psichiatrijos ligoninė! Niekam nevalia elgtis kaip jūs elgiatės!

Vienas sanitaras pašnabždėjo antram:

– Turime juos pagąsdinti, arba dar kiek, ir padėtis taps nevaldoma.

– Yra tik vienas būdas.

– Tai nepatiks daktarui Igorui.

– Bus blogiau, kai pamatys, kaip ši maniakų gauja siaubia jo garbinamą ligoninę.

Veronika staiga pabudo išpilta šalto prakaito. Aidėjo baisus triukšmas, o kad galėtų toliau miegoti, jai reikėjo tylos. Bet triukšmas nesiliovė.

Pusiau apkvaitusi atsikėlė ir nuėjo į salę kaip tik laiku: pamatė, kaip sanitarai tempia Eduardą, o kiti atskuba su parengtais švirkštais.

– Ką darote? – sušuko ji.

– Veronika!

Šizofrenikas su ja kalba! Pasakė jos vardą! Nustebusi ir drauge sumišusi ji mėgino prieiti arčiau, bet sanitaras neleido.

– Ką tai reiškia? Aš čia ne todėl, kad esu beprotė! Jūs negalite su manim šitaip elgtis!

Jai pavyko nustumti sanitarą, tuo tarpu kiti ligoniai rėkė ir kėlė tokį triukšmą, kad ji išsigando. Gal reikėjo susirasti daktarą Igorą ir tuojau išeiti?

– Veronika!

Jis vėl ją pašaukė vardu. Nežmoniškomis pastangomis Eduardui pavyko ištrūkti iš dviejų vyrų gniaužtų. Bet užuot pabėgęs jis liko stovėti sustingęs kaip ir praėjusią naktį. Lyg užkerėti visi nuščiuvo laukdami, ką jis darys toliau.

Vienas iš sanitarų vėl prisiartino, bet Eduardas pažvelgė į jį sutelkęs visą savo energiją.

– Eisiu su jumis. Žinau, kur mane vedate, taip pat žinau, kad norite, jog visi tai žinotų. Tik palaukit minutę.

Sanitaras nusprendė, kad verta rizikuoti; atrodė, jog viskas grįžta į savo vėžes.

– Aš manau, kad jūs... manau, kad jūs man esat svarbi, – tarė Eduardas Veronikai.

– Jūs negalite kalbėti. Gyvenate ne šiame pasaulyje, nežinote, kad aš vardu Veronika. Jūs nebuvote su manim vakar naktį, nagi pasakykite, jog nebuvote.

– Buvau.

Ji paėmė jį už rankos. Pamišėliai rėkė, plojo, laidė nepadorias replikas.

– Kur jie jus veda?

– Į gydymo procedūrą.

– Aš einu su jumis.

– Neverta. Išsigąsite, net jei sakysiu, kad man neskauda, kad nieko nejaučiu. Ir kad tai daug geriau negu raminamieji, nes greičiau atsigaiveléji.

Veronika nenutuokė, apie ką jis kalba. Gailėjosi, kam paėmė jo ranką, norėjo kuo greičiau išeiti, paslėpti savo gėdą, niekada neberegėti šio vyro, kuris matė šlykščiausią jos pusę – ir vis dėlto liko jai švelnus.

Tačiau vėl prisiminė, ką sakė Mari: nebūtina niekam aiškintis dėl savo gyvenimo, netgi stovinčiam priešais vaikinui.

– Einu su jumis.

Sanitarai pamanė, jog gal taip ir geriau: šizofreniko nebereikia tramdyti, eina savo noru.

Kai jie pasiekė palatą, Eduardas pats atsigulė į lovą. Du vyrai jau laukė su keistu mechanizmu ir krepšiu, pridėtų drobinių vyturų.

Eduardas atsigręžė į Veroniką ir paprašė sėstis ant gretimos lovos.

– Po kelių minučių gandas aplėks visą Viletę. Žmonės nurims, nes ir pati nirtulingiausia beprotybė turi baimės krislą. Tik tai patyręs žino, jog ne taip jau ir baisu.

Sanitarai klausėsi ir netikėjo šizofreniko žodžiais. Skausmas turėjo būti didelis, – bet niekas negali atspėti, kas dedasi bepročio galvoje. Vaikinas pasakė vienintelį protingą dalyką – apie baimę: gandas pasklis po visą Viletę, ir greitai grįš ramybė.

– Per anksti atsigulėte, – tarė vienas iš jų.

Eduardas atsikėlė, ir jie paklojo specialią guminę paklodę.

– Dabar galite gultis.

Jis pakluso. Atrodė ramus, tartum visa būtų įprastas dalykas.

Sanitarai apvyniojo vyturais Eduardo kūną ir į burną įdėjo gumos.

– Kad netyčia nesusikandžiotų liežuvio, – tarė vienas vyras Veronikai, patenkintas šia savo technine informacija, kuri buvo drauge ir įspėjimas.

Ant kėdės šalia lovos padėjo keistąjį aparatą – ne didesnį už batų dėžutę – su apvaliomis rankenėlėmis ir trimis ciferblatais su rodyklėmis. Iš viršutinės prietaiso dalies ėjo du laidai, kurie baigėsi savotiškomis ausinėmis.

Vienas sanitaras pridėjo tas ausines Eduardui prie smilkinių. Kitas, rodės, reguliavo mechanizmą sukiodamas rankenėles čia į dešinę, čia į kairę. Eduardas negalėjo kalbėti, nes burnoje buvo guma, tik žiūrėjo į Veroniką ir akimis, regis, sakė: „Nesijaudinkite, nebijokite."

– Nustatyta šimtui trisdešimt voltų per tris dešimtadalius sekundės, – tarė sanitaras, tvarkantis mechanizmą. – Leidžiam.

Jis paspaudė mygtuką, ir aparatas suūžė. Tą akimirką Eduardo akys pasidarė stiklinės, o kūnas lovoje taip smarkiai išsirietė, kad jeigu ne vyturai, būtų lūžęs stuburas.

– Liaukitės! – riktelėjo Veronika.

– Jau baigėme, – pasakė sanitaras, nuimdamas Eduardui nuo galvos ausines. Tačiau jo kūnas ir toliau rietėsi, o galva taip baisiai daužėsi į abi puses, jog vienas iš vyrų turėjo ją laikyti. Antrasis įdėjo aparatą į krepšį ir atsisėdo užrūkyti cigaretės.

Scena truko kelias minutes. Eduardo kūnas, rodės, grįžo į normalią padėtį, bet paskui vėl prasidėjo traukuliai – tuo metu vienas iš sanitarų dar labiau įtempė jėgas, kad tiesiai išlaikytų jo galvą. Pamažu konvulsijos rimo, kol galiausiai visai liovėsi. Eduardo akys buvo atmerktos, vienas vyras jas užmerkė tartum mirusiam.

Tada vaikinui iš burnos ištraukė gumą, jį atrišo, o vyturus sudėjo į krepšį, kur buvo mechanizmas.

– Elektros šoko poveikis trunka valandą, – paaiškino merginai, kuri neberėkė ir atrodė užhip-

nuotizuota matyto reginio. – Viskas gerai, netrukus jis atsigaus ir bus ramesnis.

Kai jį trenkė elektros iškrova, Eduardas pajuto, ką jau buvo patyręs anksčiau: įprastas regėjimo laukas sumažėjo, sakytum, kažkas užtraukė užuolaidą – paskui viskas išnyko. Jokio skausmo, jokios kančios – bet buvo matęs kitus bepročius, gydomus elektros šoku, ir žinojo, koks tai baisus vaizdas.

Dabar Eduardas atrodė ramus. Nors prieš kurį laiką buvo atsiradęs širdyje naujas jausmas, nors jau buvo pradėjęs suvokti, jog meilė – ne tik tai, ką gaudavo iš tėvų, elektros šokas, arba elektros traukulių terapija (ETT), kaip ją mieliau vadina specialistai, tikrai jį grąžino į normalią būseną.

Pagrindinis ETT poveikis – ištrinami neseni prisiminimai. Eduardas negalėjo puoselėti neįmanomų svajonių. Negalėjo žvelgti į ateitį, kuri neegzistavo; jo mintys turėjo likti nukreiptos į praeitį, antraip galiausiai panorėtų vėl grįžti į gyvenimą.

Po valandos į beveik tuščią palatą – lovoje gulėjo jaunuolis, o ant kėdės sėdėjo mergina – įėjo Zedka.

Prisiartinusi pamatė, kad mergina vėl vėmė, jos galva buvo nuleista žemyn ir pasukta į dešinę.

Zedka ketino šauktis pagalbos, bet Veronika pakėlė galvą.

– Nieko tokio, – tarė. – Mane ištiko naujas priepuolis, bet jau praėjo.

Zedka ją švelniai paėmė už parankės ir nuvedė į tualetą.

– Tai vyrų tualetas, – pasakė mergina.

– Nesijaudink, čia nieko nėra.

Nuvilko jai suteptą sportinį megztinį, išskalbė ir padžiovė ant radiatoriaus. Paskui pati nusivilko savo vilnonį persagstomą megztinį ir apvilko Veroniką.

– Likite su juo. Aš atėjau čia atsisveikinti.

Mergina atrodė toli nuo čia, regis, jos niekas nedomino. Zedka ją nuvedė iki kėdės, ant kurios anksčiau sėdėjo.

– Eduardas netrukus pabus. Galbūt jam sunku bus prisiminti, kas nutiko, bet atmintis greitai grįš. Neišsigąskite, jeigu pirmosiomis akimirkomis jūsų neatpažins.

– Neišsigąsiu, – atsiliepė Veronika. – Nes aš irgi net savęs pačios nepažinau.

Zedka prisitraukė kėdę ir atsisėdo šalia jos. Tiek laiko praleidusi Viletėje, galėjo dar kelias minutes pabūti su mergina.

– Prisimenate pirmą mūsų susitikimą? Tą dieną jums papasakojau istoriją mėgindama paaiškinti, kad pasaulis yra būtent toks, kokį matome. Visi manė, jog karalius pamišęs, nes norėjo įvesti tvarką, nebeegzistuojančią valdinių protuose. Vis dėlto gyvenime yra dalykų, kurie, kad ir iš kokios pusės į juos žvelgtume, visada lieka tokie pat – ir visiems svarbūs. Pavyzdžiui, meilė.

Zedka pastebėjo, kad Veronikos žvilgsnis pasikeitė. Nusprendė kalbėti toliau.

– Jeigu kas nors, teturįs labai mažai laiko gyventi, ryžtasi tą trupinėlį likusio jam laiko praleisti žiūrėdamas į miegantį žmogų, sakyčiau, jog tai meilė. Sakyčiau dar daugiau: jeigu tuo metu šį asmenį ištinka širdies priepuolis ir jis tai kenčia tylomis, nenorėdamas atsitolinti nuo miegančio žmogaus – vadinasi, ta meilė gali pasidaryti dar didesnė.

– Tai gali būti ir neviltis, – tarė Veronika. – Mėginimas įrodyti, jog galiausiai nebėra dėl ko toliau kovoti po saule. Neįmanoma įsimylėti žmogaus, kuris gyvena kitame pasaulyje.

– Mes visi gyvename savo pasauliuose. Bet jei pažvelgtume į žvaigždėtą dangų, pamatytume, jog tie skirtingi pasauliai susilieja, sudaro žvaigždynus, saulių sistemas, galaktikas.

Veronika atsistojo ir priėjo prie Eduardo galvūgalio. Švelniai perbraukė rankomis per jo plaukus. Buvo patenkinta, kad turi su kuo pasikalbėti.

– Prieš daugelį metų, kai buvau maža ir mama versdavo mokytis skambinti pianinu, sau sakiau, kad gebėsiu gerai skambinti tik tada, kai įsimylėsiu. Vakar naktį pirmąkart gyvenime pajutau, jog garsai savaime liejasi iš po mano pirštų, lyg tai, ką darau, nuo manęs nepriklausytų.

Mane vedė kažkokia jėga, kūrė melodijas, sąskambius, kuriuos niekada nemaniau galėsianti paskambinti. Aš atsidaviau pianinui, kaip galiausiai atsidaviau šiam vyrui, nors jis nėra palietęs net plaukelio ant mano galvos. Vakar nebebuvau pati savimi nei kai pasidaviau geismui, nei kai skambinau pianinu. Vis dėlto manau, jog buvau pati savimi.

Veronika palingavo galvą:

– Kalbu nesąmones.

Zedka prisiminė susitikimus su visomis tomis būtybėmis, kurios sklandė kito matmens erdvėje. Norėjo apie tai papasakoti Veronikai, bet pabūgo, kad jos dar labiau nesutrikdytų.

– Kol nepakartojote, kad tuoj mirsite, noriu štai ką jums pasakyti: yra žmonių, kurie visą gyvenimą ieško tokios akimirkos, kaip jūsų vakar naktį, ir

neranda. Todėl, jeigu jau turite dabar mirti, mirkite meilės sklidina širdimi.

Zedka atsistojo.

– Neturite ko prarasti. Daugelis neleidžia sau mylėti kaip tik todėl, kad pastatyta ant kortos daug dalykų, daug praeities ir ateities. O jums egzistuoja tik dabartis.

Ji priėjo ir pabučiavo Veroniką.

– Jeigu ilgiau pabūsiu, galiausiai atsisakysiu minties iš čia išeiti. Išsigydžiau depresiją, bet pamačiau, kad esama kitokių beprotybės rūšių. Noriu jas išsinešti su savimi ir pradėti žiūrėti į gyvenimą savo akimis.

Kai čia atvykau, buvau sugniuždyta moteris. Šiandien aš pamišėlė ir tuo labai didžiuojuosi. Už Viletės sienų elgsiuosi lygiai taip kaip kiti. Pirksiuosi prekes didelėse parduotuvėse, kalbėsiu banalybes su draugėmis, gaišiu brangų laiką prie televizoriaus. Tačiau žinau, kad mano siela laisva, kad galiu svajoti ir bendrauti su kitais pasauliais, nors prieš čia patekdama nė nesapnavau, kad jie egzistuoja.

Leisiu sau daryti kai kurias kvailystes – vien tam, kad žmonės sakytų: „Ji gydėsi Viletėje!“ Bet žinau, kad mano sielai nieko netrūks, nes mano gyvenimas bus prasmingas. Galėsiu žiūrėti į saulėlydį ir

tikėti, kad tai vyksta Dievo valia. Kai kas nors labai įgris, rėšiu šiurkštų žodį, man nusispjaut, ką žmonės pamanys, juk visi sako: „Ji gydėsi Viletėje!“

Žiūrėsiu gatvėje vyrams tiesiai į akis, nesigėdydama, kad esu geidžiama. Bet paskui užeisiu į importinių prekių parduotuvę, prisipirksiu geriausių vynų, kiek tik leis piniginė, ir pakviesiu vyrą pasivaišinti, nes noriu su juo kartu juoktis – taip jį myliu.

Jis kvatodamas man tars: „Beprotė!“ O aš atsakysiu: „Aišku, juk buvau Viletėje! Beprotybė padarė mane laisvą. Dabar, mano dievinamas vyre, kasmet turėsi prašyti atostogų ir vežtis mane į pavojingus kalnus, nes kad būčiau gyva, man reikia patirti riziką.“

Žmonės šnekės: „Ji gydėsi Viletėje ir užkrėtė pamišimu savo vyrą!“ Jis supras, kad žmonės sako tiesą, ir dėkos Dievui, nes mūsų vedybinis gyvenimas dabar prasidės iš naujo ir mudu būsime pamišę – kaip pamišę tie, kurie sugalvojo meilę.

Zedka išėjo niūniuodama dainelę, kurios Veronika niekada nebuvo girdėjusi.

Diena pasitaikė varginanti, bet už tai buvo atlyginta. Daktaras Igoras, nors ir stengėsi, kaip dera mokslininkui, likti flegmatiškas ir abejingas, vos pajėgė tramdyti savo entuziazmą: apsinuodijusių vitrioliu gydymo testai davė nuostabių rezultatų!

– Šiandien priėmimas jums neskirtas, – tarė jis Mari, kuri nepasibeldusi įėjo pro duris.

– Jūsų ilgai nesutrukdysiu. Iš teisybės norėjau tik paklausti nuomonės.

„Šiandien visi tenori nuomonės“, – pagalvojo daktaras Igoras, prisiminęs merginą ir jos klausimą apie seksą.

– Eduardas ką tik gavo elektros šoką.

– Elektros traukulių terapiją; prašom vartoti deramą terminą, kitaip atrodys, jog mes barbarų būrys. – Daktarui Igorui pavyko nuslėpti savo nuostabą: vėliau išsiaiškins, kas nusprendė to griebtis. – Ir jeigu norite sužinoti mano nuomonę apie šį įvykį, turiu paaiškinti, kad ETT šiandien jau nebetaikoma kaip kadaise.

– Tačiau tai pavojinga.

– Buvo labai pavojinga; žmonės nežinojo tikslios įtampos, nei tikslios vietos, kur pridėti elektrodus, per šią procedūrą daug pacientų mirdavo išsiliejus kraujui į smegenis. Bet reikalai pasikeitė: šiandien ETT vėl taikoma su daug tikslesne technika, ir jos pranašumas tas, kad sukelia greitą amneziją ir padeda išvengti cheminės intoksikacijos, kuri pasireiškia ilgai vartojant medikamentus. Pasiskaitykite keletą psichiatrijos žurnalų ir nepainiokite ETT su elektros šoku, kuriuo budeliai kankina aukas Lotynų Amerikoje.

Ką gi. Pasakiau savo nuomonę. Dabar turiu grįžti prie darbo.

Mari nė nekrustelėjo.

– Atėjau pas jus klausti ne šito. Teisybę sakant, noriu sužinoti, ar galiu iš čia išeiti.

– Jūs išeinate, kada norite, ir grįžtate todėl, kad norite – ir kad jūsų vyras dar turi pinigų jus išlaikyti tokioje brangioje vietoje kaip ši. Gal jums geriau derėtų paklausti: „Ar jau pasveikau?“ O aš atsakyčiau kitu klausimu: „Nuo ko pasveikote?“ Jūs tartumėte: „Nuo savo baimės, nuo panikos sindromo.“ Ir aš atsakyčiau: „Ką gi, Mari, jau treji metai jūsų tai nebekamuoja.“

– Vadinasi, pasveikau.

– Aišku, ne. Jūsų liga ne ta. Disertacijoje, kurią rašau norėdamas pateikti Slovėnijos Mokslų akademijai (daktaras Igoras nenorėjo leistis į smulkmenas apie vitriolį), stengiuosi ištirti vadinamąją „normalią“ žmogaus elgseną. Tai nagrinėjo daugelis medikų prieš mane ir padarė išvadą, kad normalumas vien susitarimo klausimas; kitaip tariant, jeigu daug žmonių mano, kad dalykas tikras, tas dalykas ir pasidaro tikras.

Yra dalykų, valdomų žmogaus sveiko proto: prisiūti sagas marškinių priekyje liepia logika; būtų labai sunku jas segiotis šone ir visiškai neįmanoma ant nugaros.

Tačiau kiti dalykai primetami, nes kaskart vis daugiau žmonių mano, kad jie turi būti tokie. Duosiu jums du pavyzdžius: jūs savęs klausėte, kodėl raidės rašomosios mašinėlės klaviatūroje išdėstytos šitokia tvarka?

– Niekada neklausiau.

– Mes tą klaviatūrą vadiname AZERTY, nes taip išdėstytos pirmosios raidės pirmoje eilutėje. Aš šito savęs klausiau ir radau atsakymą: pirmąją rašomąją mašinėlę 1873 metais išrado Kristoferis Šolis, norėdamas patobulinti kaligrafiją. Bet iškilo problema: labai greitai spausdinant, raidės iššokdavo ir rašomoji mašinėlė užstrigdavo. Tada Šolis nubraižė

AZERTY klaviatūros schemą – tai buvo *klaviatūra, kuri privertė mašininkes spausdinti lėtai.*

– Netikiu.

– Bet tai tiesa. Atsitiko taip, jog Remingtonas – anais laikais gaminęs siuvamąsias mašinas – panaudojo AZERTY klaviatūrą pirmosioms savo rašomosioms mašinėlėms. Vadinasi, daug žmonių turėjo išmokti šią sistemą, ir daug bendrovių ėmė gaminti šią klaviatūrą, kol ji pasidarė vieninteliu egzistuojančiu modeliu. Kartoju: rašomųjų mašinėlių ir kompiuterių klaviatūra sumanyta, kad būtų spausdinama lėčiau, o ne greičiau, suprantate? Pamėginkite sukeisti raides vietomis ir savo gaminiui nerasite pirkėjo.

Pirmąkart pamačiusi rašomosios mašinėlės klaviatūrą, Mari paklausė savęs, kodėl raidės išdėstytos ne alfabeto tvarka. Bet daugiau toks klausimas jai niekada nebekilo – manė, jog taip padaryta, kad būtų galima greičiau spausdinti.

– Ar pažįstate Florenciją? – paklausė daktaras Igoras.

– Ne.

– Turite pažinti, juk ne taip toli, ir iš ten antrasis mano pavyzdys. Florencijos katedroje yra labai gražus laikrodis, padarytas 1443 metais pagal Paolo Učelo brėžinius. Šis laikrodis turi vieną įdomybę:

nors rodo valandas – kaip visi kiti, – rodyklės sukasi priešinga kryptimi, nei esame įpratę.

– Ką tai turi bendro su mano liga?

– Tuojau pasakysiu. Kurdamas šį laikrodį, Paolas Učelas nemėgino būti originalus: iš teisybės tuo laiku tokių laikrodžių buvo, kaip buvo ir kitokių, kurių rodyklės sukasi šiandien mums įprasta kryptimi. Dėl nežinomos priežasties, galbūt dėl to, kad Florencijos kunigaikščio laikrodžio rodyklės sukosi kryptimi, kurią mes šiandien vadiname „teisinga“, ta kryptis įsigalėjo kaip vienintelė, ir Učelo laikrodis tapo nukrypimu, beprotybe.

Daktaras Igoras padarė pauzę. Bet žinojo, kad Mari seka jo mintį.

– Dabar grįžkime prie jūsų ligos: kiekvienas žmogus yra unikalus, su savo ypatybėmis, instinktais, malonumo pojūčiais, nuotykių ieškojimu. Bet visuomenė galiausiai primeta bendrą veikimo būdą – ir žmonės nepaliauja klausinėję, kodėl reikia taip elgtis. Vis dėlto su tuo susitaiko, kaip susitaikė mašininkės su faktu, kad AZERTY geriausia iš visų galimų klaviatūrų. Ar jūs per visą savo gyvenimą sutikote ką nors, kas būtų paklausęs, kodėl laikrodžio rodyklės sukasi ta kryptimi, o ne priešinga?

– Ne.

– Jeigu kas nors paklaustų, tikriausiai išgirstų: „Jūs beprotis!“ Jeigu atkakliai reikalautų atsakyti, žmonės pamėgintų ieškoti priežasties, bet netrukus pakeistų pokalbio temą – todėl, kad kitokio paaiškinimo negu tas, kurį jums išdėsčiau, nėra. Taigi, aš grįžtu prie jūsų klausimo. Pakartokite jį.

– Ar aš pasveikau?

– Ne. Jūs esate būtybė, kitokia nei kiti, tačiau norinti būti tokia pat. Ir tai, mano akimis žiūrint, sunki liga.

– Sunki todėl, kad esu kitokia?

– Sunki todėl, kad stengiatės būti tokia pat: tai sukelia neurozes, psichozes, paranoją. Trokšti būti tokiam pat – sunki liga, tai reiškia laužyti prigimtį, eiti prieš Dievo įstatymus – juk Dievas visuose pasaulio miškuose ir giriose nesukūrė nė vieno lapelio tokio pat kaip kitas. Bet jūs manote, jog būti kitokiam – beprotybė, ir todėl pasirinkote gyventi Viletę. Mat čia visi skirtingi, ir jūs tampate tokia kaip visi. Ar supratot?

Mari linktelėjo galvą.

– Kadangi neturi drąsos būti kitokie, žmonės eina prieš prigimtį, ir jų organizme ima gamintis vitriolis – arba kartėlis, kaip paprastai vadinamas šis nuodas.

– Kas yra vitriolis?

Daktaras Igoras pamatė, kad per daug įsijautė, ir nusprendė keisti temą.

– Nesvarbu, kas yra vitriolis. Štai ką aš noriu pasakyti: viskas rodo, kad jūs nepasveikote.

Mari turėjo daugiametę teismų patirtį ir nusprendė ja tuoj pat pasinaudoti. Pirmoji taktika buvo apsimesti, jog sutinki su oponentu, kad paspęstum kilpą, jam pateikus kitą argumentą.

– Sutinku su jumis. Atvažiavau čia dėl labai konkrečios priežasties – panikos sindromo, o galiausiai likau dėl labai abstrakčių motyvų: kad neįstengsiu gyventi kitokio gyvenimo, be vyro ir darbo. Sutinku su jumis: praradau valią pradėti naują gyvenimą, prie kurio turėčiau iš naujo priprasti. Ir eisiu dar toliau: sutinku, kad psichiatrijos ligoninėje, nors ir su elektros šokais – atsiprašau, elektros traukulių terapija, kaip jūs mieliau tai vadinate, – dienotvarke, kai kurių ligonių isterijos priepuoliais, taisykles pakelti lengviau negu pasaulio įstatymus, pasaulio, kuris, pasak jūsų, *daro viską, kad visi supanašėtų.*

Praėjusią naktį girdėjau vieną moterį skambinant pianinu. Skambino meistriškai, kaip retai išgirsi. Klausydamasi muzikos galvojau apie visus, kurie kankinosi kurdami šias sonatas, preliudijas, *adagio*: kokie juokingi jie turėjo atrodyti, grodami

savo kūrinius – unikalius – žmonėms, valdantiems muzikos pasaulį. Mąsčiau apie sunkumus ir pažeminimus ieškant, kas apmokėtų orkestrą. Apie publikos, neįpratusios prie tokių dermių, patyčias.

Blogiausia, jog galvojau: „Kentėjo ne tik kompozitoriai, kenčia ir ši mergina, kuri skambina iš visos širdies, nes žino, kad greitai mirs. O aš argi taip pat nemirsiu? Kur liko mano siela, kad galėčiau skambinti savo gyvenimo muziką su panašiu entuziazmu?“

Daktaras Igoras klausėsi tylėdamas. Rodės, visa, apie ką jis mąstė, davė vaisių, bet buvo per anksti tuo tikėti.

– Kur liko mano siela? – vėl paklausė Mari. – Praeityje. Ten, kur norėjau, kad būtų mano gyvenimas. Palikau įkalintą savo sielą tame laike, kai turėjau namus, vyrą, tarnybą, iš kurios troškau išsivaduoti, bet niekada neišdrįsau.

Mano siela praeityje. Tačiau šiandien ji čia, aš ją vėl jaučiu savo kūne kupiną entuziazmo. Nežinau, ką daryti; tik žinau, jog man prireikė trejų metų, kad suprasčiau: gyvenimas mane stūmė į kitą kelią, bet aš nenorėjau juo eiti.

– Matau kai kuriuos pagerėjimo simptomus, – tarė daktaras Igoras.

– Man nereikėjo klausti, ar galiu palikti Viletę. Ganėjo išeiti už vartų ir niekada nebegrįžti. Bet turėjau visa tai kažkam išsipasakoti, todėl ir sakau jums: tos jaunos merginos mirtis man padėjo suprasti savo gyvenimą.

– Manau, kad šie pagerėjimo simptomai virto stebuklingu pagijimu, – nusijuokė daktaras Igoras. – Ką ketinate daryti?

– Važiuoti į Salvadorą rūpintis vaikais.

– Nebūtina važiuoti taip toli: Sarajevas mažiau nei už dviejų šimtų kilometrų. Karas baigėsi, bet problemos liko.

– Važiuosiu į Sarajevą.

Daktaras Igoras išėmė iš stalčiaus blanką ir rūpestingai užpildė. Paskui atsistojo ir palydėjo Mari iki durų.

– Eikit su Dievu, – pasakė ir uždaręs duris grįžo prie rašomojo stalo. Stengėsi neprisirišti prie pacientų, bet jam niekada nepavykdavo to išvengti. Mari Viletėje trūks.

Kai Eduardas atsimerkė, mergina dar tebebuvo čia. Po pirmųjų elektros šoko seansų jis ilgai mėgino prisiminti, kas atsitiko – pagaliau toks ir yra šios gydymo procedūros terapinis poveikis: sukelti dalinę amneziją, kad ligonis užmirštų slėgusią problemą ir apsiramintų.

Tačiau kuo dažnesni buvo elektros šoko seansai, tuo jų poveikis darėsi trumpesnis; netrukus jis atpažino merginą.

– Miegodamas kalbėjote apie rojaus regėjimus, – tarė ji glostydama jo plaukus.

Rojaus regėjimus? Taip, rojaus regėjimus. Eduardas žiūrėjo į ją. Norėjo viską papasakoti.

Tačiau kaip tik tą akimirką įėjo seselė su švirkštu.

– Turiu jums dabar suleisti vaistų, – pareiškė ji Veronikai. – Daktaro Igoro įsakymas.

– Šiandien jau vieną kartą suleido, daugiau nebenoriu, – atsiliepė Veronika. – Be to, nebeketinu iš čia išeiti. Nebepaklusiu jokiam įsakymui, jokiai taisyklei, jokiai prievartai.

Seselė, rodės, buvo pripratusi prie tokios reakcijos.

– Tada, deja, turėsime pavartoti jėgą.

– Man reikia su jumis pasikalbėti, – tarė Eduardas. – Nesipriešinkite injekcijai.

Veronika atsmaukė megztinio rankovę, ir seselė suleido vaistus.

– Gera mergaitė, – pasakė. – Kodėl sėdite šioje niūrioje palatoje ir neinate truputį pasivaikščioti į lauką?

– Jums gėda dėl to, kas įvyko praėjusią naktį, – prabilo Eduardas, jiems vaikštinėjant sode.

– Buvo gėda. Dabar tuo didžiuojuosi. Noriu sužinoti apie rojaus regėjimus, nes pati per plauką jų nepatyriau.

– Reikia žiūrėti toliau, už Viletės pastatų.

– Tai žiūrėkit.

Eduardas pažvelgė atgal, ne į ligoninės sienas ar parką, kur tylomis vaikščiojo ligoniai, – bet į gatvę kitame žemyne, šalyje, kur smarkiai lyja arba išvis nelyja.

Eduardas galėjo užuosti tos žemės kvapą: buvo sausros metas, į nosį smelkėsi dulkės – malonus pojūtis, nes užuosti žemę, vadinasi, būti gyvam. Jis, septyniolikmetis, mina importinį dviratį, ką tik baigęs mokslo metus Brazilijos amerikiečių koledže, kur mokėsi visi diplomatų vaikai.

Brazilijos jis nemėgo, bet brazilai jam patiko. Jo tėvas prieš dvejus metus buvo paskirtas Jugoslavijos pasiuntiniu – tais laikais niekas nė sapnuoti nesapnavo kruvinų krašto dalybų. Valdžioje tebebuvo Miloševičius, vyrai ir moterys, nors ir skirtingi, stengėsi gyventi darniai, nepaisydami regioninių konfliktų.

Brazilija kaip tik buvo pirmoji tėvo darbovietė. Eduardas svajojo apie paplūdimius, karnavalus, futbolo rungtynes, muziką – bet atsidūrė sostinėje, toli nuo pakrantės, pastatytoje vien politikams, valdininkams, diplomatams ir visų tų žmonių vaikams, kurie gerai nežinojo, ką čia veikti.

Eduardui nepatiko gyventi tame mieste. Dieną leisdavo pasinėręs į mokslą, mėgindamas – nesėkmingai – susidraugauti su bendraklasiais, stengdamasis – nevykusiai – domėtis automobiliais, madingais sportbačiais, firminiais drabužiais, nes tai buvo vienintelės jaunuolių pokalbių temos.

Retkarčiais vykdavo šventės, ir tada vaikinai viename salės gale pasigerdavo, o merginos, susibūrusios kitame salės gale, dėdavosi abejingos. Narkotikų niekada netrūko, Eduardas išbandė visas galimas rūšis, bet nė viena iš jų nesusidomėjo; būdavo arba labai susijaudinęs, arba mieguistas, ir pamažu darėsi abejingas viskam, kas vyko aplinkui.

Šeima buvo susirūpinusi. Reikėjo jį parengti tėvo karjerai, ir nors Eduardas turėjo beveik visus tam būtinus gabumus – norą mokytis, gerą meninį skonį, jam lengvai sekėsi kalbos, domėjosi politika – vaikinui trūko pagrindinės diplomato savybės. Jis sunkiai bendravo su kitais.

Veltui tėvai jį vedėsi į šventes, atvėrė namų duris jo amerikiečių koledžo draugams, kas mėnesį duodavo nemažą sumą kišenpinigių, – Eduardas retai kada pasirodydavo su kuo nors kartu. Vieną dieną motina jo paklausė, kodėl nepasikviečia bičiulių pietauti ar vakarieniauti.

– Jau žinau visų sportbačių firminius ženklus, visų merginų, su kuriomis lengva mylėtis, vardus. Nebeturime nieko įdomaus vieni kitiems pasakyti.

Kol sykį pasirodė brazilė. Kai sūnus pradėjo išeidinėti iš namų ir vėlai grįžti, ambasadorius su žmona pasidarė ramesni. Niekas gerai nežinojo, iš kur ta mergina atsirado, bet vieną vakarą Eduardas parsivedė ją vakarieniauti. Mergina buvo išauklėta, ir tėvai liko patenkinti; vaikinas pagaliau išmoks bendrauti su kitataučiais. Be to, abu manė – nors niekada apie tai nebuvo tarpusavy kalbėję – kad merginos pasirodymas išsklaidė didelį jųdviejų nerimą: Eduardas ne homoseksualas!

Elgėsi su Marija (toks buvo jos vardas) maloniai kaip būsimieji uošviai, nors žinojo, kad po dvejų metų bus perkelti į kitą vietą, ir nepuoselėjo jokių ketinimų, kad jų sūnus vestų kurią nors tokio egzotiško krašto gyventoją. Jie kūrė planus, kad jis Prancūzijoje ar Vokietijoje sutiks mergaitę iš geros šeimos ir ji galės garbingai jį lydėti kopiant puikios diplomatinės karjeros laiptais, nes šiai karjerai ambasadorius ir rengė sūnų.

Tačiau Eduardas atrodė vis labiau įsimylėjęs. Susirūpinusi motina pasikalbėjo su vyru.

– Diplomatijos menas – priversti oponentą laukti, – pareiškė ambasadorius. – Pirmoji meilė gali būti nepamirštama, bet ji visada praeina.

Tuo tarpu Eduardas, regis, visiškai pasikeitė. Parsinešdavo į namus keistų knygų, pasistatė savo kambaryje piramidę ir – drauge su Marija – degino kas naktį smilkalus, ištisas valandas sutelkęs dėmesį į keistą ant sienos pakabintą paveikslą. Eduardo pažymiai amerikiečių koledže ėmė blogėti.

Motina nesuprato portugališkai, bet matė knygų viršelius: kryžiai, laužai, pakartos raganos, egzotiški simboliai.

– Mūsų sūnus skaito pavojingus dalykus.

– Pavojinga tai, kas vyksta mūsų Balkanuose, – atšovė ambasadorius. – Pasak gandų, Slovėnijos regionas reikalauja nepriklausomybės, o tai gali sukelti karą.

Tačiau motina neteikė nė menkiausios reikšmės politikai; ji norėjo žinoti, kas atsitiko sūnui.

– O šita manija deginti smilkalus?

– Degina, kad permuštų marihuanos kvapą, – pasakė ambasadorius. – Mūsų sūnus gavo puikų išsilavinimą, vargu ar jis tiki, jog tos kvapios lazdelės turi galios pritraukti dvasias.

– Mano sūnus svaiginasi narkotikais!

– Tai praeis. Aš irgi, kai buvau jaunas, rūkiau marihuaną. Ji jam greitai sukels pasišlykštėjimą, kaip sukėlė man.

Moteris pasijuto išdidi ir nusiramino: jos vyras – žmogus su patirtim, buvo narkotikų pasaulyje, ir jam pavyko iš ten išeiti! Žmogus, turįs tokią stiprią valią, visada bus padėties šeimininkas.

Vieną gražią dieną Eduardas paprašė dviračio.

– Turi vairuotoją ir *Mercedes Benz*. Kam dviratis?

– Ryšiui su gamta. Mudu su Marija ketiname leistis į dešimties dienų kelionę, – tarė. – Netoli nuo čia glūdi didžiuliai kalnų krištolo telkiniai, ir Marija tvirtina, kad jie skleidžia gerą energiją.

Eduardo tėvas ir motina ėjo mokslus komunistinio režimo metais: jiems kalnų krištolas tebuvo mineralinė iškasena, išlaikanti tam tikrą atomų tvarką ir neskleidžianti jokios energijos – nei teigiamos, nei neigiamos. Pasidomėję pamatė, kad idėjos apie „kristalų vibraciją“ darosi madingos.

Bet jeigu sūnus per oficialų priėmimą nuspręstų pakalbėti šia tema, kitų akyse rizikuotų apsijuokti: pirmą kartą ambasadorius pripažino, kad padėtis

darosi rimta. Brazilija – gandų miestas, ir netrukus visi sužinotų, kad Eduardas linkęs į pirmykščius prietarus. Jo varžovai ambasadoje galėtų pamanyti, jog šitai jis perėmė iš savo tėvų, o diplomatija – ne tik menas laukti, – ji, be to dar, gebėjimas visada, bet kokiomis aplinkybėmis, išlaikyti deramą, protokolinį fasadą.

– Sūnau, tai nebegali ilgiau trukti, – tarė tėvas. – Turiu draugų Jugoslavijos užsienio reikalų ministerijoje. Tu būsi puikus diplomatas, bet reikia išmokti realiai žiūrėti į pasaulį.

Eduardas išėjo iš namų ir tą naktį negrįžo. Tėvai susisiekė su Marijos namais, miesto lavoninėmis ir ligoninėmis – jokių žinių. Motina prarado pasitikėjimą vyro sumanumu kovojant dėl šeimos, nors jis buvo puikus tarpininkas derantis su užsieniečiais.

Eduardas parsirado kitą dieną alkanas ir mieguistas. Pavalgęs nuėjo į savo kambarį, uždegė smilkalus, ėmė kartoti mantras, likusią popietę ir naktį išmiegojo. Kai pabudo, jo laukė naujas, neišpakuotas dviratis.

– Važiuok pažiūrėti savo kalnų krištolo, – tarė motina. – Aš paaiškinsiu tėvui.

Taigi tą sausą, dulkėtą vakarą Eduardas linksmai leidosi Marijos namų link. Miestas taip gerai (architektų nuomone) arba taip blogai (Eduardo nuomone) suplanuotas, kad jame beveik nėra sankryžų. Jis dideliu greičiu važiavo taku tiesiai, žiūrėdamas į debesuotą žydrynę, iš kurios nelijo, tik staiga pajuto, kaip beprotišku greičiu skrieja į dangų, paskui krenta ir trenkiasi į asfaltą. Bumbt!

„Nelaimingas atsitikimas."

Norėjo apsiversti, nes jo veidas buvo prisiplojęs prie asfalto, bet pajuto, jog nebevaldo kūno. Girdėjo, kaip cypia automobilių stabdžiai, šaukia žmonės, kaip kažkas priėjo ir bandė jį paliesti, bet tuojau nuaidėjo riksmas: „Nejudinkite jo! Jei kas nors jį palies, jis gali visą gyvenimą likti invalidas!"

Sekundės slinko lėtai, ir Eduardą pradėjo imti baimė. Priešingai negu tėvai, jis tikėjo Dievą ir pomirtinį gyvenimą, bet vis dėlto jam atrodė visa tai neteisinga – mirti septyniolikos metų, žiūrint į asfaltą, ne savame krašte.

– Ar gerai jaučiatės? – paklausė kažkieno balsas.

Ne, jis nesijautė gerai, negalėjo pajudėti, neįstengė net nieko pasakyti. O visų blogiausia, jog neprarado sąmonės, puikiai suvokė, kas vyksta ir kokia jo padėtis. Negi nenualps? Negi Dievas

nepasigailės kaip tik šiuo metu, kai jis taip atkakliai Jo šaukiasi, eidamas prieš viską ir visus?

– Jau važiuoja medikai, – sušnibždėjo kitas žmogus, imdamas jo ranką. – Nežinau, ar galite mane girdėti, bet būkite ramus. Nieko baisaus.

Taip, jis galėjo girdėti. Būtų norėjęs, kad šitas žmogus – vyriškis – kalbėtų toliau, tvirtintų, jog nieko baisaus, nors jau buvo gana suaugęs ir suprato, kad taip sakoma visados, kai padėtis būna labai rimta. Pagalvojo apie Mariją, apie kalnų sritį, kur yra kalnų krištolo su teigiama energija, – nes Brazilijoje buvo prisikaupę labai daug neigiamos energijos, kaip patyrė medituodamas.

Sekundės virto minutėmis, žmonės ir toliau bandė jį raminti, ir jis pirmą kartą po viso, kas įvyko, pajuto skausmą. Aštrų skausmą, kuris ėjo iš vidurio galvos ir, rodės, sklido po visą kūną.

– Jau atvažiuoja, – tarė žmogus, laikantis jo ranką. – Rytoj galėsite vėl sėsti ant dviračio.

Bet kitą dieną Eduardas gulėjo ligoninėje, jo viena ranka ir abi kojos buvo sugipsuotos, gulėjo be jokios galimybės artimiausias trisdešimt dienų išsivaduoti, priverstas klausytis be perstojo verkiančios

motinos, nervingų tėvo telefono skambučių, gydytojų, kurie kas penkios minutės kartojo, kad pačios sunkiausios dvidešimt keturios valandos jau praėjo ir kad nėra jokio stuburo smegenų pažeidimo.

Šeima susisiekė su Amerikos ambasada, kuri niekada nepasitikėjo viešųjų ligoninių diagnozėmis ir turėjo labai kvalifikuotą greitosios pagalbos tarnybą, taip pat sąrašą Brazilijos gydytojų, laikomų gebančiais slaugyti jos pačios diplomatus. Kartkartėm, dėl geros kaimynystės politikos, ji tas tarnybas pasitelkdavo ir kitų ambasadų atstovams gydyti.

Amerikiečiai atsigabeno paskutinės laidos aparatus, atliko dešimtkart daugiau testų ir naujų tyrimų ir gavo išvadą, kokią gaudavo visada: viešosios ligoninės gydytojai nustatė tikslią diagnozę ir padarė teisingus sprendimus.

Viešosios ligoninės gydytojai gal ir buvo geri, bet Brazilijos TV programos buvo prastos kaip ir bet kurioje kitoje pasaulio šalyje, ir Eduardas ne itin turėjo ką veikti. Marija rodėsi ligoninėje vis rečiau – gal sutiko draugą vykti kartu į krištolo kalnus.

Priešingai keistam mylimosios elgesiui, ambasadorius su žmona jį lankė kasdien, bet atsisakydavo

atnešti portugališkų knygų, kurių jis turėjo namie, sakydami, kad juos netrukus perkels ir kad nebūtina mokytis kalbos, kurios jam daugiau nebereikės. Taigi Eduardas tenkinosi pokalbiais su kitais ligoniais, futbolo rungtynių aptarinėjimu su sanitarais ir vienu kitu žurnalu, patenkančiu į jo rankas.

Kol vieną dieną sanitaras atnešė kažkieno padovanotą knygą, kuri jam pasirodžiusi „per stora skaityti." Ir nuo tos akimirkos Eduardo gyvenimas pasuko keistu keliu, kuris jį nuvedė į Viletę, ten, kur išnyksta tikrovė, ir per kitus metus jį visiškai atitolino nuo dalykų, įprastų jo amžiaus vaikinams.

Knyga buvo apie regėtojus, sukrėtusius pasaulį, – žmones, kurie turėjo asmeninę nuomonę apie žemės rojų ir paaukojo savo gyvenimą, kad pasidalytų ja su kitais. Ten buvo rašoma apie Jėzų Kristų, bet taip pat apie Darviną, jo teoriją, kad žmonės atsirado iš beždžionių; apie Froidą, teigusį, jog sapnai reikšmingi; apie Kolumbą, užstačiusį karalienės brangenybes, kad galėtų leistis ieškoti naujo žemyno; apie Marksą ir jo idėją, kad visi verti tos pačios sėkmės.

Ten buvo rašoma ir apie šventuosius, tokius kaip baskas Ignacas de Lojola, kuris miegojo su visomis moterimis, kokiomis galėjo, nukovė begalėje mūšių daugybę priešų, kol buvo sužeistas

Pamplonoje ir gulėdamas sveikstančiojo patale perprato Visatą. Apie Teresę Avilietę, visaip mėginusią rasti kelią į Dievą ir radusią netyčia, kai eidama koridoriumi sustojo priešais paveikslą. Apie Antaną, pavargusį nuo savo gyvenimo vyrą, kuris sumanė išeiti į dykumą ir ten praleido dešimt metų apsuptas demonų, patirdamas visokiausius gundymus. Apie Pranciškų Asyžietį, vaikiną kaip ir jis, nusprendusį kalbėtis su paukščiais ir atsisakyti visko, ką tėvai buvo suplanavę jo gyvenimui.

Neturėdamas nieko geresnio prasiblaškyti, Eduardas tą patį vakarą ėmė skaityti „storąją knygą.“ Vidurnaktį įėjo slaugė ir paklausė, ar nereikia padėti, nes tik jo palatoje degė šviesa. Jis jai padėkojo vien rankos mostu, nepakeldamas akių nuo knygos.

Vyrai ir moterys, kurie sukrėtė pasaulį. Paprasti vyrai ir moterys, tokie kaip jis, jo tėvas ar mylimoji, kurios žinojo neteksiąs, kupini tokių pat abejonių ir nerimo, pasitaikančių kiekvieno mūsų kasdienėje rutinoje. Žmonės, per daug nesidomį religija, Dievu, proto lavinimu ar nauju sąmonės lygiu, kol vieną dieną – ką gi, vieną dieną jie nusprendžia viską pakeisti. Knyga buvo dar įdomesnė dėl to, kad pasakojo, jog visų tų žmonių gyvenime

atsitiko stebuklas, paskatinęs ieškoti savo asmeninės rojaus vizijos.

Tie žmonės neleido gyvenimo veltui ir, kad pasiektų, ko nori, prašė išmaldos arba pataikavo karaliams; laužė įstatymus arba drąsiai sutikdavo to meto galingųjų pyktį; vartojo diplomatiją ar jėgą, bet niekada neatsisakė tikslo, visada jautėsi galį įveikti pasitaikančius sunkumus ir juos pakreipti savo naudai.

Kitą dieną Eduardas sanitarui, iš kurio buvo gavęs knygą, įdavė auksinį savo laikrodį, paprašė jį parduoti ir nupirkti visas knygas ta tema. Tokių knygų daugiau nebuvo. Jis bandė skaityti kai kurias jų biografijas, bet ten vyrai ar moterys buvo vaizduojami kaip išrinktieji, įkvėptieji, o ne kaip paprasti žmonės, turį kovoti kaip visi, kad įtvirtintų savo idėjas.

Eduardui tai, ką skaitė, padarė tokį įspūdį, jog jis rimtai ėmė svarstyti, ar jam nereikėtų tapti šventuoju ir pasinaudojant nelaimingu įvykiu pakeisti savo gyvenimo kryptį. Bet jis buvo sulaužytomis kojomis, neturėjo ligoninėje jokio regėjimo, nepraėjo pro paveikslą, kuris būtų sukrėtęs sielą, neturėjo nė draugų pastatyti koplyčiai Brazilijos plynaukštėje, o dykumos buvo labai toli ir draskomos politinių problemų. Vis dėlto kai ką

padaryti galėjo: išmokti tapyti ir pamėginti pasauliui parodyti tų vyrų ir moterų regėjimus.

Kai nuėmė gipsą ir jis grįžo į ambasadą – apsuptas rūpesčio, švelnybių ir visokiausio dėmesio ženklų, kuriuos kiti diplomatai rodo ambasadoriaus sūnui, Eduardas paprašė motinos jį užrašyti į tapybos kursus.

Motina pareiškė, kad jis praleido daug pamokų amerikiečių koledže ir metas pasivyti prarastą laiką. Eduardas pasipriešino: neturįs nė menkiausio noro mokytis geografijos ir kitų mokslų.

Norėjo būti tapytojas. Sykį išsiblaškęs neapgalvotai paaiškino priežastį:

– Turiu nutapyti rojaus vizijas.

Motina nieko nepasakė, tik prižadėjo pakalbėti su draugėmis ir sužinoti, kurie geriausi tapybos kursai mieste.

Tą vakarą ambasadorius, grįžęs iš darbo, rado ją verkiančią savo kambaryje.

– Mūsų sūnus pamišęs, – paplūdusi ašaromis tarė ji. – Per nelaimingąjį atsitikimą jam pažeistos smegenys.

– Negali būti! – pasipiktinęs sušuko ambasadorius. – Jį tyrė amerikiečių nurodyti medikai.

Žmona papasakojo, ką girdėjusi.

– Įprastas jaunystės maištas. Palauk ir pamatysi, kad viskas grįš į savo vėžes.

Šį kartą lūkuriavimo taktika nedavė jokių rezultatų, nes Eduardas skubėjo pradėti gyventi. Po dviejų dienų jam įgriso laukti motinos draugių sprendimo, ir jis pats ryžosi įsirašyti į tapybos kursus. Ėmė mokytis spalvų skalės ir perspektyvos; taip pat ėmė bendrauti su žmonėmis, kurie niekada nekalbėjo apie sportbačius nei automobilių modelius.

– Jis bendrauja su menininkais! – ambasadoriui verkdama skundėsi motina.

– Duok vaikui ramybę! – atšovė ambasadorius. – Jam tai greitai nusibos, kaip nusibodo mylimoji, krištolas, piramidės, smilkalai, marihuana.

Tačiau laikas bėgo, Eduardo kambarys virto improvizuota dailininko dirbtuve, pilna paveikslų, kurie, jo tėvų akimis, neturėjo nė menkiausios prasmės: apskritimai, egzotiški spalvų deriniai, pirmykščiai simboliai ir žmonės, pavaizduoti maldos poza.

Eduardas, kadaise vienišas vaikinas, per dvejus metus, praleistus Brazilijoje, niekada nepasirodęs namie su draugais, dabar parsivesdavo daugybę keistų žmonių; susivėlę, prastai apsirengę, jie didžiausiu garsu leido siaubingą muziką, rūkė ir gėrė be jokio saiko, nepaisydami gero elgesio taisyklių. Vieną dieną amerikiečių koledžo direktorė pakvietė ambasadorienę pasikalbėti.

– Jūsų sūnus tikriausiai įjunkęs į narkotikus, – pareiškė ji. – Jo mokymosi lygis žemesnis už vidutinį, ir jeigu taip bus ir toliau, mes nebegalėsime jo palikti moksleivių sąrašuose.

Moteris nuėjo tiesiai į ambasadoriaus kabinetą ir apsakė, ką išgirdusi.

– Tu be paliovos kartojai, kad laikui bėgant viskas grįš į savo vėžes! – isteriškai šaukė ji. – Tavo sūnus narkomanas, pamišėlis su sunkiausia smegenų liga, o tu rūpinies kokteiliais ir aukštuomenės susibūrimais!

– Kalbėk tyliau, – paprašė jis.

– Nekalbėsiu tyliau niekada gyvenime, kol nieko nesiimsi! Tam vaikinui reikia pagalbos, supranti? Medikų pagalbos! Eik ir ką nors daryk.

Susirūpinęs, kad žmonos sukeltas skandalas jam nepakenktų valdinių akyse, ir jau įtardamas,

jog Eduardo susidomėjimas tapyba truks ilgiau, nei tikėjosi, ambasadorius – žmogus praktiškas, žinantis visus teisingus šachmatų ėjimus, parengė puolimo planą šiai problemai išspręsti.

Pirmiausia paskambino telefonu savo kolegai, Amerikos ambasadoriui, ir paprašė malonės leisti pasinaudoti ambasados tyrimų aparatais. Prašymas buvo patenkintas.

Jis vėl kreipėsi į žymiausius medikus, paaiškino padėtį ir paprašė peržiūrėti visus anuomet padarytus tyrimus. Medikai, bijodami atsidurti teisme, tiksliai padarė, ko prašomi – ir nustatė, kad tyrimai neatskleidė nieko nenormalaus. Prieš ambasadoriui išvykstant, jie pareikalavo pasirašyti, kad nuo šios datos Amerikos ambasada nebeatsakinga už jų pavardžių nurodymą.

Paskui ambasadorius nuvažiavo į ligoninę, kurioje Eduardas gydėsi. Pasikalbėjo su direktoriumi, paaiškino sūnaus problemą ir paprašė, kad rutino *check-up** dingstimi ištirtų jo kraują ir nustatytų, ar vaikino organizme nėra narkotikų.

Taip ir buvo padaryta. Bet nerasta jokio narkotiko pėdsako.

* *Check-up* – patikrinti (*angl.*).

Liko trečias, paskutinysis, jo taktikos etapas: pasikalbėti su pačiu Eduardu ir sužinoti, kas atsitiko. Tik turėdamas visą informaciją, galėjo ryžtis sprendimui, kuris jam atrodė teisingas.

Tėvas ir sūnus susėdo svetainėje.

– Motina labai sunerimusi, – tarė ambasadorius. – Tavo pažymiai blogėja, ir net yra pavojus, kad gali būti išbrauktas iš moksleivių sąrašo.

– Mano pažymiai tapybos kursuose vis gerėja, tėti.

– Tavo domėjimasis menu labai pagirtinas, bet tam turi visą gyvenimą. Šiuo tarpu tau reikia baigti vidurinės mokyklos kursą, kad aš galėčiau padėti ir tave nukreipti diplomatinės karjeros keliu.

Eduardas ilgai mąstė prieš atsakydamas. Prisiminė nelaimingąjį įvykį, knygą apie regėtojus – pagaliau tai buvo paprasta dingstis, kad jis rastų tikrąjį savo pašaukimą, – pagalvojo apie Mariją, apie kurią seniai nebegirdėjo kalbant. Ilgai dvejojo, bet galiausiai atsakė.

– Tėti, aš nenoriu būti diplomatas. Noriu būti dailininkas.

Tėvas buvo pasiruošęs tokiam atsakymui ir žinojo, kaip jį apeiti.

– Būsi dailininkas, bet pirmiausia turi baigti mokslus. Surengsime parodas Belgrade, Zagrebe, Liublianoje, Sarajeve. Esu įtakingas ir galiu daug padėti, bet pirmiausia reikia baigti mokslus.

– Taip padaręs, tėti, pasirinkčiau lengviausią kelią. Įstočiau į bet kurį fakultetą, įsigyčiau specialybę, kuri manęs nedomintų, bet leistų uždirbti pinigų. Tapyba pasitrauktų į antrą planą, ir aš galiausiai užmirščiau savo pašaukimą. Turiu išmokti užsidirbti pinigų tapydamas.

Ambasadorius pradėjo širsti.

– Tu viską turi, sūnau: mylinčią šeimą, namus, pinigų, padėtį visuomenėje. Bet, žinai, mūsų šalis gyvena sudėtingu laikotarpiu, sklinda gandai apie pilietinį karą; galimas daiktas, kad rytoj manęs jau čia nebebus ir aš nebegalėsiu tau padėti.

– Aš sugebėsiu pats sau padėti, tėveli. Pasitikėkite manimi. Vieną dieną nutapysiu seriją paveikslų pavadinimu „Rojaus regėjimai." Tai bus regima istorija to, ką vyrai ir moterys yra išgyvenę tik savo širdyje.

Ambasadorius pagyrė sūnaus pasiryžimą, baigė pokalbį su šypsena ir nusprendė dar mėnesį palaukti – šiaip ar taip, diplomatija yra menas atidėti sprendimus, iki jie patys išsispręs.

Prabėgo mėnuo. O Eduardas visą savo laiką ir toliau skyrė tapybai, keistiesiems draugams ir muzikai, sukurtai tam, kad suardytų psichikos pusiausvyrą. Dar blogiau, jis buvo išmestas iš amerikiečių koledžo, nes ginčijosi su dėstytoja dėl šventųjų egzistavimo.

Kadangi atidėjęs sprendimą nieko nebegalėjai laimėti, ambasadorius paskutinį kartą pabandė vėl pasikviesti sūnų ir pakalbėti su juo kaip vyras su vyru.

– Eduardai, tu jau tokio amžiaus, kad pats privalai būti atsakingas už savo gyvenimą. Mes kentėme, kiek galėjome, bet dabar laikas baigti su tuo kvailu noru tapti dailininku ir pasirinkti profesiją.

– Tėti, tapyba ir bus mano profesija.

– Nežinai, kiek prireikė mūsų meilės, pastangų, kad tau duotume gerą išsilavinimą. Kadangi niekada taip nesielgei, galiu tai priskirti nelaimingo atsitikimo pasekmėms.

– Supraskite, aš jus myliu labiau negu bet kurį kitą žmogų ar daiktą gyvenime.

Ambasadorius krenkštelėjo. Nebuvo pratęs prie tokių tiesių meilės prisipažinimų.

– Tuomet vardan meilės, kurią jauti mums, padaryk, kaip nori tavo mama. Palik kol kas tapy-

bą, susirask mūsų visuomenės sluoksnio draugų ir grįžk prie mokslų.

– Jūs mane mylite, tėti. Negalite manęs šito prašyti, nes visada man rodėte gerą pavyzdį, kad reikia kovoti už tai, ko nori. Negalite trokšti, kad būčiau žmogus, neturintis savo valios.

– Sakiau: meilės vardan. Niekada anksčiau taip nekalbėjau, sūnau, bet dabar prašau. Dėl meilės, kurią jauti mums, dėl meilės, kurią mes jaučiame tau, grįžk į šeimą – ne tik fizine, bet ir tikrąja prasme. Tu dabar klysti, bėgi nuo realybės.

Kai tik gimei, mes pradėjome puoselėti didžiausias savo gyvenime svajones. Mums tu esi viskas: mūsų ateitis ir mūsų praeitis. Tavo seneliai buvo paprasti tarnautojai, ir aš turėjau kovoti kaip liūtas, kad pradėčiau diplomato karjerą ir pasistūmėčiau į priekį. Visa tai dėl to, kad parengčiau tau vietą, kad tau būtų lengviau. Tebeturiu rašiklį, kuriuo, kaip ambasadorius, pasirašiau pirmąjį dokumentą, ir saugau su meile, kad perduočiau tau, kai darysi tą pat.

Nenuvilk mūsų, sūnau. Mes nebeilgai gyvensime, norime mirti ramūs, žinodami, jog eini geru keliu.

Jeigu mus tikrai myli, padaryk, kaip prašau. Jeigu nemyli, elkis taip ir toliau.

Eduardas valandų valandas žiūrėjo į Brazilijos dangų ir žydrynėje plaukiančius debesis – gražius, tačiau be lašelio lietaus sudrėkinti sausai Brazilijos centrinės plynaukštės žemei. Buvo tuščias kaip jie.

Jei tęstų tapybos studijas, motina galiausiai sunyktų iš sielvarto, tėvas prarastų entuziazmą karjerai, abu save kaltintų, kad nepavyko išmokslinti mylimo sūnaus. Jei atsisakytų tapybos, rojaus regėjimai niekada neišvystų dienos šviesos ir niekas pasaulyje negalėtų jo uždegti nei pradžiuginti.

Apsižvalgė aplinkui, pamatė savo paveikslus, prisiminė, su kokia meile ir įsijautimu tapė kiekvieną lopinėlį, – ir jie visi Eduardui pasirodė vidutiniški. Viskas buvo apgaulė; jis norėjo būti tuo, kuo jam nebuvo skirta, ir tai stūmė tėvus į neviltį.

Rojaus regėjimai – išrinktiesiems, knygose jie vaizduojami kaip didvyriai arba nepripažįstamo tikėjimo kankiniai, kaip žmonės, kurie nuo vaikystės žinojo, kad pasauliui jų reikia, o tai, kas rašoma jo perskaitytoje knygoje, – rašytojo fantazija.

Per pietus Eduardas pasakė tėvams, kad jų teisybė: tai buvo jaunystės svajonė, ir jo aistra tapybai taip pat jau praėjo. Tėvai liko patenkinti, motina iš džiaugsmo apsiverkė ir apkabino sūnų; viskas grįžo į savo vėžes.

Vakare ambasadorius slapta atšventė savo pergalę – atidarė butelį šampano ir jį vienas išgėrė. Kai nuėjo į miegamąjį, žmona – pirmą kartą po daugelio mėnesių – jau ramiai miegojo.

Kitą dieną jie rado Eduardo kambarį nusiaubtą, paveikslus supjaustytus aštriu daiktu, o vaikiną sėdintį kampe ir žiūrintį į dangų. Motina jį apkabino, pasakė, kad labai myli, bet Eduardas neatsiliepė.

Nieko nebenorėjo žinoti apie meilę: tos istorijos jam buvo gana. Manė galėsiąs susitaikyti su likimu ir sekti tėvo patarimais, bet per toli buvo nuėjęs – buvo peržengęs bedugnę, žiojinčią tarp žmogaus ir jo svajonės, ir dabar nebegalėjo grįžti. Nebegalėjo žengti nei pirmyn, nei atgal. Todėl paprasčiau buvo nueiti nuo scenos.

Eduardas dar penkis mėnesius gyveno Brazilijoje gydomas specialistų, kurie diagnozavo retą šizofrenijos formą, galbūt sukeltą nelaimingo

įvykio važiuojant dviračiu. Jugoslavijoje prasidėjus pilietiniam karui, ambasadorius skubiai buvo atšauktas, susikaupė daug problemų, šeima juo nebegalėjo rūpintis, ir jai liko vienintelė išeitis – paguldyti Eduardą į neseniai atidarytą Viletės psichiatrijos ligoninę.

Kai Eduardas baigė pasakoti savo istoriją, jau buvo tamsu, ir jie abu drebėjo iš šalčio.

– Grįžkime, – tarė jis. – Jau patiekta vakarienė.

– Vaikystėje visada, kai nueidavau pas savo senelę, žiūrėdavau į paveikslą, kabantį ant jos sienos. Jis vaizdavo moterį – mūsų Valdovę, kaip Ją vadina katalikai, – stovinčią virš pasaulio, delnus nukreipusią į žemę, o iš jų tryško spinduliai.

Šiame paveiksle mane labiausiai domino tai, kad ta ponia buvo primynusi gyvą angį. Todėl aš paklausiau senelės: „Ar ji nebijo angies? Ar nesibaimina, kad ji gali jai įgelti į koją ir nužudyti savo nuodais?“

Senelė atsakė: „Angis atnešė į Žemę Gėrį ir Blogį, kaip skelbia Biblija. O mūsų Valdovė Gėrį ir Blogį valdo savo meile.“

– Ką tai turi bendro su mano istorija?

– Aš pažįstu jus tik savaitę, ir būtų per anksti sakyti: „Aš tave myliu.“ Per anksti ir sykiu per vėlai, nes man liko gyventi tik ši naktis. Bet didžiausia vyro ir moters beprotybė būtent ir yra meilė.

Jūs man papasakojote meilės istoriją. Tikiu, kad išties tėvai troško jums kuo geriausio ir jų meilė vos nesugriovė jūsų gyvenimo. Valdovė mano senelės paveiksle primynusi angį, o tai reiškia, kad meilė turi dvi puses.

– Suprantu, apie ką šnekate, – tarė Eduardas. – Aš išprovokavau elektros šoką, nes jūs mane trikdėte. Nežinau, ką jaučiu, bet meilė jau kartą mane sužlugdė.

– Nebijokite. Šiandien aš paprašiau daktaro Igoro, kad man leistų iš čia išeiti ir išsirinkti vietą, kur norėčiau amžinai užmerkti akis. Bet kai pamačiau, kaip jus sugriebė sanitarai, supratau, jog paveikslas, į kurį norėčiau žiūrėti palikdama šį pasaulį, yra jūsų veidas. Ir nusprendžiau nebeiti.

Kai miegojote paveiktas šoko, mane vėl ištiko širdies priepuolis, ir jau maniau, kad išmušė mano valanda. Pasižiūrėjau į jūsų veidą, pamėginau atspėti jūsų istoriją ir nusiteikiau mirti laiminga. Bet mirtis neatėjo – mano širdis dar sykį atlaikė, galbūt todėl, kad aš jauna.

Jis nuleido galvą.

– Nesigėdykite, kad esate mylimas. Nieko daugiau neprašau, tik man leiskite jus mylėti, leiskite dar vieną naktį skambinti pianinu – jeigu tam dar turėsiu jėgų.

Už tai norėčiau vieno dalyko: išgirdęs sakant, kad mirštu, ateikite į palatą. Išpildykite mano troškimą.

Eduardas ilgai tylėjo, ir Veronika pamanė, jog jis vėl pasitraukė į savo pasaulį ir negreitai iš jo sugrįš.

Galiausiai jis pažvelgė į kalnus už Viletės sienų ir tarė:

– Jeigu norite išeiti iš čia, aš jus išvesiu. Tik duokite laiko atnešti mūsų paltams ir paimti šiek tiek pinigų. Paskui išeisime kartu.

– Neilgam, Eduardai. Jūs tai žinote.

Eduardas neatsiliepė. Įėjo vidun ir netrukus grįžo su paltais.

– Ilgam, Veronika, visai amžinybei. Bent jau daug ilgiau už tas vienodas dienas ir naktis, praleistas čia, mėginant užmiršti rojaus regėjimus. Beveik užmiršau, bet, atrodo, jie vėl grįžta.

Eime. Pamišėliai elgiasi kaip pamišę.

Tą vakarą susirinkę vakarieniauti ligoniai pamatė, jog trūksta keturių asmenų.

Zedka, kaip visi žinojo, išsirašė po ilgo gydymo. Mari tikriausiai kine, ji dažnai ten eidavo. Eduardas, be abejo, dar neatsigavęs po elektros šoko – galvodami apie tai su baime, ligoniai pradėjo tylomis valgyti.

Pagaliau trūko žaliaakės merginos kaštoniniais plaukais. Tos, kuri, visų žiniomis, galėjo išgyventi ne ilgiau kaip iki savaitės pabaigos.

Viletėje apie mirtį niekas atvirai nekalbėjo. Tačiau visi pastebėdavo, ko nėra, nors stengdavosi laikytis, lyg nieko nebūtų atsitikę.

Gandas keliavo nuo vieno stalo prie kito. Kai kas verkė, nes mergina buvo tokia gyvybinga, o dabar tikriausiai gulėjo mažučiame morge už ligoninės. Ten drįsdavo užeiti vien patys drąsiausi – ir tik dieną, kai viskas apšviesta. Viduje stovėjo trys marmuriniai stalai, ir paprastai ant vieno iš jų gulėdavo neseniai miręs žmogus, užklotas drobule.

Visi žinojo, kad šį vakarą ten Veronika. Tikrieji pamišėliai tuojau užmiršo, kad tą savaitę ligoninėje gydėsi mergina, kuri kartais visiems sudrumsdavo miegą skambindama pianinu. Sklandant tam gandui, keletas žmonių pajuto savotišką liūdesį, daugiausia slaugės, budėjusios prie jos naktimis, kai ji gulėjo intensyviosios terapijos skyriuje; bet personalas buvo išmokytas labai neprisirišti prie ligonių, nes vieni iš jų miršta, kiti išsirašo, o daugumos būklė kaskart vis blogėja. Slaugių liūdesys truko ilgiau, bet netrukus taip pat praėjo.

Vis dėlto didžioji dalis ligonių, išgirdę žinią, dėjosi nustebę, nuliūdę, nors iš tikrųjų pajuto palengvėjimą. Kadangi Angelas Naikintojas dar sykį perėjo per Viletę, o jų nekliudė.

Brolybei susirinkus draugėn po vakarienės, vienas grupės narys pranešė, kad Mari ne kine – išėjo ir daugiau nebegrįš, palikusi jam laiškelį.

Rodės, tam niekas neteikė reikšmės: ji visada buvo kitokia, per daug pamišusi, negalėjo prisitaikyti prie idealios padėties, kurioje čia visi gyveno.

– Mari niekada nesuprato, kokie mes laimingi, – tarė vienas iš jų. – Turime bičiulių, tokių pat kaip mes, laikomės dienotvarkės, retkarčiais drauge nueiname į kokį renginį, pasikviečiame pranešėjų, kad mus supažindintų su svarbiais klausimais, svarstome jų idėjas. Mūsų gyvenimas pasiekęs tobulą harmoniją, kurios trokštų tiek žmonių už Viletės sienų.

– Jau nekalbu apie tai, jog Viletėje esame apsaugoti nuo nedarbo, karo Bosnijoje pasekmių, ekonominių problemų, smurto, – pareiškė kitas. – Radome pusiausvyrą.

– Mari man patikėjo laišką, – tarė žmogus, pranešęs žinią, ir parodė užklijuotą voką. – Paprašė jį

garsiai perskaityti, tarsi norėdama su mumis visais atsisveikinti.

Vyriausias amžiumi vyriškis atplėšė voką ir ėmė skaityti, kaip Mari buvo prašiusi. Per vidurį norėjo liautis skaitęs, bet buvo per vėlu, ir perskaitė iki galo.

Kai buvau dar jauna advokatė, sykį skaičiau anglų poetą, ir man labai įstrigo viena frazė: „Būki versmė, kuri liejasi per kraštus, o ne kūdra su amžinai tuo pačiu vandeniu." Visada maniau, kad jis suklydo: pavojinga lietis per kraštus, nes galime užtvindyti vietoves, kur gyvena mūsų mylimi žmonės, ir juos paskandinti savo meilėje ir entuziazme. Taigi visą gyvenimą stengiausi elgtis kaip kūdra ir niekada neperžengti savo vidinių sienų.

Dėl priežasčių, kurių niekada neperprasiu, mane ištiko panikos sindromas. Pasidariau kaip tik tokia, kokia iš visų jėgų stengiausi nebūti: versmė, kuri liejasi per kraštus ir užtvindo viską aplinkui. Todėl ir atsidūriau Viletėje.

Gydoma vėl tapau kūdra ir susipažinau su jumis. Ačiū už draugystę, švelnumą, už daugybę džiugių akimirkų. Gyvenome drauge kaip žuvys akvariume, laimingi, kad tam tikrą valandą kažkas įmeta

maisto ir galime, kai panorime, pažiūrėti pro stiklą į pasaulį anapus sienų.

Tačiau vakar per tą moterį, kuri šiandien tikriausiai jau mirusi, ir jos pianiną suvokiau kai ką labai svarbaus: gyvenimas Vileteje ir gyvenimas už Viletės ribų yra visiškai toks pat. Ir čia, ir ten žmonės buriasi į grupes, statosi sienas ir neleidžia niekam svetimam drumsti pilkos jų egzistencijos. Kažką daro, nes įpratę tai daryti, studijuoja nenaudingus dalykus, pramogauja, nes turi pramogauti, o likęs pasaulis tegu siunta, tegu kapanojasi pats. Geriausiu atveju žiūri – kaip mes drauge tiek kartų žiūrejome – televizijos žinias vien tam, kad įsitikintų, kokie yra laimingi pasaulyje, kupiname problemų ir neteisybių.

Kitaip sakant, Brolybės *gyvenimas lygiai toks pat kaip beveik visų žmonių gyvenimas anapus Viletės sienų – visi stengiasi nežinoti, kas dedasi už akvariumo stiklo. Ilgą laiką man tai teikė stiprybės ir buvo naudinga. Bet žmonės keičiasi, ir dabar aš ieškau nuotykio – kas, kad man jau šešiasdešimt penkeri metai ir žinau, kaip toks amžius varžo mano galimybes. Važiuoju į Bosniją: yra žmonių, kurie manęs ten laukia, nors dar nepažįsta, ir aš taip pat jų nepažįstu. Bet žinau, jog būsiu naudinga ir jog nuotykio rizika vertesnė už šimtus dienų geros savijautos ir komforto.*

Perskaičius laišką, *Brolybės* nariai išsiskirstė po savo kambarius ir palatas, sakydami sau, kad Mari visiškai išprotėjo.

Eduardas ir Veronika išsirinko brangiausią Liublianos restoraną, užsisakė geriausius patiekalus ir ėmė svaigintis pasistatę tris butelius 1988 metų derliaus vyno, vieno iš geriausių tame tūkstantmetyje. Vakarieniaudami nė karto neužsiminė apie Viletę nei apie praeitį ar ateitį.

– Man patiko istorija apie žaltį, – tarė Eduardas, kažkelintąjį kartą prisipildamas taurelę. – Bet tavo močiutė buvo per sena, nemokėjo paaiškinti tos istorijos.

– Gerbkite mano močiutę! – sušuko jau apgirtusi Veronika, ir visi žmonės restorane sužiuro į ją.

– Tostas už šios merginos močiutę! – tarė stodamasis Eduardas. – Tostas už šios pamišėlės močiutę, štai tos, kuri sėdi priešais mane ir tikriausiai pabėgo iš Viletės!

Žmonės vėl nukreipė dėmesį į savo patiekalus, dėdamiesi, kad nieko neatsitiko.

– Tostas už mano močiutę! – atkakliai reikalavo Veronika.

Prie jų staliuko priėjo restorano šeimininkas.

– Prašom laikytis padoriai.

Kelias akimirkas juodu buvo ramesni, bet paskui vėl ėmė garsiai šnekėtis, kalbėti nesąmones, nederamai elgtis. Restorano šeimininkas grįžo prie jų staliuko, pasakė, jog nereikės apmokėti sąskaitos, tik jie privalo šią pat valandėlę išeiti.

– Sutaupysime pinigus, išleistus patiems brangiausiems vynams! – pakėlė taurę Eduardas. – Laikas iš čia eiti, kol šis žmogus nepersigalvojo!

Tačiau žmogus nepersigalvojo. Atitraukė Veronikos kėdę lyg iš mandagumo, bet iš tikrųjų padėdamas jai kuo greičiau atsistoti.

Juodu nužingsniavo į nedidelę aikštę miesto centre. Veronika pasižiūrėjo į savo kambarį vienuolyne ir beregint išsiblaivė. Prisiminė, jog netrukus mirs.

– Nupirk dar vyno! – paprašė Eduardo.

Netoliese buvo baras. Eduardas atnešė du butelius, juodu atsisėdo ir vėl ėmė gerti.

– Kuo mano močiutės aiškinimas klaidingas? – paklausė Veronika.

Eduardas buvo toks girtas, jog reikėjo daug pastangų, kad prisimintų, ką sakė restorane. Bet jam pavyko.

– Tavo močiutė aiškino, jog Moteris primynusi tą angį todėl, kad meilė turi valdyti Gėrį ir Blogį. Tai gražus romantiškas aiškinimas, ir tiek: nes aš jau esu matęs tą paveikslą, tai vienas iš rojaus regėjimų, kurį mėginau nupiešti. Jau svarsčiau, kodėl Mergelė visada taip vaizduojama.

– Kodėl gi?

– Todėl, kad Mergelė, moteriška energija, yra didžioji angies valdovė. O angis reiškia išmintį. Jeigu atkreiptumėt dėmesį į daktaro Igoro žiedą, ten pamatytumėt medikų simbolį: dvi lazdą apsivijusias angis. Meilė aukščiau už išmintį – ir Mergelė stovi ant angies. Jai visa yra Įkvėpimas. Ji nesprendžia, kas gera ir kas bloga.

– Žinot dar ką? – tarė Veronika. – Mergelei niekada nerūpėjo, ką kiti galvoja. Įsivaizduokite, kaip visiems paaiškinti apie Šventąją Dvasią! Ji nieko neaiškino, tik tarė: „Taip atsitiko." Žinot, ką kiti tikriausiai pasakė?

– Aišku, žinau. Kad Ji pamišusi!

Abu nusijuokė. Veronika pakėlė taurelę.

– Sveikinu. Užuot kalbėjęs, privalėtumėt tapyti tuos rojaus regėjimus.

– Pradėsiu nuo jūsų, – atsakė Eduardas.

Šalia nedidelės aikštės stūkso nedidelė kalva. Ant tos nedidelės kalvos dunkso nedidelė pilis. Veronika ir Eduardas ėmė kopti šlaito keliu, juokdamiesi ir keiksnodami, slysčiodami ant ledo ir skųsdamiesi nuovargiu.

Šalia pilies didžiulis geltonas keliamasis kranas. Žmogui, pirmąkart atvykusiam į Liublianą, atrodo, kad pilis tvarkoma ir greitai bus visiškai restauruota. Tačiau Liublianos gyventojai žino, jog kranas čia stovi daugelį metų – nors niekas tikrai nenutuokia kodėl. Veronika papasakojo Eduardui, kad paprašius darželinukus nupiešti Liublianos pilį, jie visada piešinyje pavaizduoja ir kraną.

– Beje, kranas daug geriau išsilaikęs negu pilis.

Eduardas nusijuokė.

– Jūs turėtumėt būti mirusi, – tarė dar veikiamas alkoholio, bet jo balsas suskambėjo šiek tiek baimingai. – Jūsų širdis negalėjo atlaikyti šio kopimo aukštyn.

Veronika padovanojo jam ilgą bučinį.

– Gerai įsižiūrėkite į mano veidą, – paprašė ji. – Išsaugokite jį savo sielos akyse ir vieną gražią dieną nutapykite. Grįžkite prie tapybos ir jeigu norite, pradėkite nuo mano veido. Tai paskutinis mano prašymas. Ar tikite Dievą?

– Tikiu.

– Tada, kadangi tikite Dievą, prisiekite, jog mane nutapysite.

– Prisiekiu.

– Ir kad nutapęs mane nemesite tapybos.

– Nežinau, ar galiu prisiekti.

– Galite. Pasakysiu daugiau: ačiū, kad suteikėte prasmės mano gyvenimui. Atėjau į šį pasaulį tam, kad patirčiau tai, ką patyriau, kad mėginčiau nusižudyti, kad susigadinčiau širdį, sutikčiau jus, užkopčiau į šią pilį ir palikčiau savo veidą jūsų sieloje. Vienintelė priežastis, dėl kurios atėjau į pasaulį – padėti jums vėl grįžti į kelią, kuriuo liovėtės eiti. Neleiskite man pajusti, kad mano gyvenimas buvo veltui.

– Galbūt dar per anksti ar gal jau per vėlu, bet kaip ir jūs noriu pasakyti: „Aš tave myliu." Nebūtina tuo tikėti, gal tai kvailystė, mano fantazija.

Veronika apkabino Eduardą ir ėmė maldauti Dievą, kurio netikėjo, kad šią akimirką ją pasišauktų.

Ji užmerkė akis ir pajuto, jog Eduardas taip pat užsimerkė. Ir nugrimzdo į kietą, be sapnų miegą. Mirtis buvo švelni, dvelkė vynu ir glostė jai plaukus.

Eduardas pajuto, kad kažkas tapšnoja jam per petį. Atsimerkęs pamatė, jog pradeda aušti.

– Galite eiti pasėdėti į prefektūrą, – tarė sargas. – Jeigu čia liksite, sušalsite.

Vienu mirksniu Eduardas prisiminė, kas vyko praėjusią naktį. Jo glėbyje stingsojo susigūžusi moteris.

– Ji... ji mirusi.

Bet moteris sujudėjo, atsimerkė.

– Kas yra? – paklausė Veronika.

– Nieko, – atsakė stodamasis Eduardas. – Arba veikiau stebuklas: dar viena gyvenimo diena.

Vos daktaras Igoras įžengė į kabinetą ir įjungė šviesą – aušo vis dar vėlai, ši žiema truko ištisą amžinybę – į duris pasibeldė sanitaras.

„Šiandien prasideda anksti“, – pagalvojo daktaras.

Diena turėjo būti sunki dėl pokalbio su mergina. Tam ruošėsi visą savaitę ir praėjusią naktį blogai miegojo.

– Atnešu svarbių naujienų, – tarė sanitaras. – Dingo du ligoniai: ambasadoriaus sūnus ir mergina, kuri sirgo širdies liga.

– Jūs nekompetentingi. Šios ligoninės apsauga toli gražu niekados nebuvo gera.

– Todėl, kad iki šiol niekas nemėgino pabėgti, – atsakė išsigandęs sanitaras. – Nežinojome, jog tai įmanoma.

– Išeikit! Turiu paruošti pareiškimą valdytojams, pranešti policijai, imtis daugybės atsargumo priemonių. Ir įspėkit, kad niekas manęs netrukdytų, nes tam reikia laiko!

Sanitaras išėjo išblyškęs, žinodamas, jog dalis šios didelės problemos galiausiai užgrius jo pečius, nes galingieji taip elgiasi su silpnesniaisiais. Tikrų tikriausiai dar nepasibaigus darbo dienai jis bus atleistas.

Daktaras Igoras paėmė bloknotą, pasidėjo ant stalo ir ėmė rašytis pastabas, tik staiga persigalvojo.

Išjungė šviesą, liko stovėti prie rašomojo stalo, silpnai apšviesto tekančios saulės spindulių, ir nusišypsojo. Jam pasisekė.

Netrukus surašys, kas reikia, išdėstydamas vienintelį žinomą gydymo būdą apsinuodijus vitrioliu – gyvenimo suvokimą. Ir nurodys vaistą, kurį vartojo atlikdamas pirmąjį didelį savo bandymą su pacientais – mirties suvokimą.

Galbūt yra ir kitų vaistų, bet daktaras Igoras savo disertacijoje nusprendė sutelkti dėmesį į tą vienintelį vaistą, kurį turėjo laimės moksliškai išbandyti merginos, nenorom įžengusios į jo likimą, dėka. Ji atvyko sunkiausios būklės, rimtai apsinuodijusi, prasidedant komai. Beveik savaitę išbuvo tarp gyvybės ir mirties – tiek laiko ganėjo, kad daktarui Igorui subręstų nuostabi mintis atlikti bandymą.

Viskas priklausė tik nuo vieno dalyko: merginos gebėjimo ištverti.

Ir jai pavyko.

Be jokių rimtų pasekmių ar nepataisomos problemos; jeigu rūpinsis sveikata, galės gyventi tiek kiek jis arba dar ilgiau.

Bet daktaras Igoras tai žinojo vienas, kaip žinojo, kad nepavykus savižudybei anksčiau ar vėliau vėl mėginama pakartoti tą pat. Kodėl nepasinaudojus mergina lyg jūros kiaulyte ir nepažiūrėjus, ar jai pavyko iš savo organizmo pašalinti vitriolį, arba kartėlį?

Ir daktaras Igoras sugalvojo planą.

Skyrus vaistą, žinomą fenotalio pavadinimu, jam pavyko sukelti reakciją, panašią į širdies priepuolį. Šis vaistas jai buvo leidžiamas savaitę, ir ji tikriausiai labai išsigando – nes turėjo laiko pagalvoti apie mirtį ir peržvelgti savo gyvenimą. Šitaip, pasak daktaro Igoro disertacijos („Mirties suvokimas mus paskatina intensyviau gyventi“ – toks jo darbo paskutinio skyriaus pavadinimas), mergina pašalino iš organizmo vitriolį ir, galimas daiktas, nebepakartos savo poelgio.

Šiandien jis turėjo su ja susitikti ir pasakyti, kad injekcijomis visiškai pavyko likviduoti širdies priepuolių simptomus. Veronikos pabėgimas jį išgelbėjo nuo nemalonumo dar sykį pameluoti.

Daktaras Igoras nenumatė, kad apsinuodijimo vitrioliu gydymo poveikis bus užkrečiamas. Daugelis Viletės pacientų išsigando lėtos ir neišvengiamos mirties. Visi tikriausiai mąstė apie tai, ką praranda, norom nenorom iš naujo vertindami savo gyvenimus.

Mari pasiprašė išrašoma. Kiti ligoniai reikalavo peržiūrėti jų atvejus. Ambasadoriaus sūnaus situacija kėlė daugiau rūpesčių, nes jis tiesiog dingo, – be abejonės, mėgindamas padėti Veronikai pabėgti.

„Galbūt jie dar kartu“, – pagalvojo daktaras.

Šiaip ar taip, ambasadoriaus sūnus žino, kur Viletė, jei panorėtų grįžti. Daktaras Igoras per daug džiaugėsi rezultatais, kad kreiptų dėmesį į smulkmenas.

Keletą akimirkų jį kamavo kita abejonė: anksčiau ar vėliau Veronika supras, jog dėl širdies mirtis jai negrėsė. Be abejonės, kreipsis į specialistą,

ir šis pasakys, kad jos sveikata puikiausia. Tada ji pamanys, jog medikas, gydęs ją Viletėje, visiškas neišmanėlis. Bet žmonės, drįstantys tyrinėti uždraustus dalykus, privalo turėti tam tikros drąsos ir žinoti, jog nebus iki galo suprasti.

Bet daugelį dienų ji bus priversta gyventi kęsdama neišvengiamos mirties baimę?

Daktaras Igoras ilgai svarstė argumentus ir padarė išvadą: nieko baisaus. Jai kiekviena diena bus stebuklas – ir tai vis dėlto tiesa, jei turėsime galvoje visas tikimybes, kad kiekvieną mūsų trapios egzistencijos sekundę gali įvykti nelauktų dalykų.

Pastebėjo, kad saulės spinduliai jau ryškesni, vadinasi, šią valandą ligoniai tikriausiai geria rytinę kavą. Netrukus jo laukiamasis bus pilnas, vėl užgrius kasdienės problemos, tad verčiau derėjo tuoj pat imtis pastabų disertacijai.

Ėmė smulkiai aprašinėti bandymą su Veronika, pranešimus apie blogas apsaugos sąlygas pastate atidėjęs vėlesniam laikui.

Šventosios Bernadetos diena, 1998

Coelho, Paulo

Co-38 Veronika ryžtasi mirti: [romanas] / Paulo Coelho; iš portugalų kalbos vertė Irena Nutaitė. – Vilnius: Vaga, 2009. – 256 p.

ISBN 978-5-415-01805-5

Jauna graži mergina turi viską, kad būtų laiminga, bet nusprendžia nusižudyti. Atsigavusi ligoninėje, suvokia daugybę dalykų, apie kuriuos anksčiau negalvojo.

UDK 869.0(81)-3

Paulo Coelho
VERONIKA RYŽTASI MIRTI
Romanas

Redaktorė *A. Baliulienė*
Dailininkė *D. Rybakovienė*
Korektorė *L. Girevičienė*

Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, LT-01110 Vilnius
E.p. info@vaga.lt; http://www.vaga.lt
Tel. +370 5 2498121; faks. +370 5 2498122

Spausdino AB Aušra, Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas
Tiražo papildymas 2000 egz.
Užsakymas 493

VAGOS leidykla
išleido šias Paulo Coelho knygas:

ALCHEMIKAS

PRIE PIEDROS UPĖS – TEN AŠ SĖDĖJAU VERKDAMA

PENKTASIS KALNAS

VERONIKA RYŽTASI MIRTI

DEMONAS IR PANELĖ PRYM

ŠVIESOS KARIO VADOVAS

VIENUOLIKA MINUČIŲ

PILIGRIMAS

ZAHIRAS

PORTOBELO RAGANA

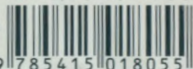
BRIDA

Galbūt gėrio ir blogio dvikova kas sekundę vyksta kiekvieno žmogaus širdyje, nes širdis yra visų angelų ir demonų mūšio laukas; kad pasistūmėtų pirmyn, jie kaunasi už kiekvieną erdvės centimetrą tūkstančiais metų, kol galiausiai viena iš jėgų visiškai sutriuškina kitą.

Veronika ryžtasi mirti – tai antroji brazilų rašytojo PAULO COELHO trilogijos *O septintąją dieną...* knyga. Pirmoji trilogijos dalis – *Prie Piedros upės – aš ten sėdėjau verkdama*, paskutinė dalis – *Demonas ir panelė Prym*. Paulo Coelho gimė 1947 m. Rio de Žaneire; jo knygomis prasideda pasaulio bestselerių sąrašai.

ISBN 978-5-415-01805-5

9 785415 018055
www.vaga.lt